

Der
neutestamentliche Text bei Cyprian

verglichen mit dem

Vulgata-Text,

eine textkritische Untersuchung

zu den hl. Schriften des neuen Testamentes

von

Dr. Joh. Heidenreich.

Mit oberhirtlicher Druckgenehmigung.

Bamberg 1900.

Verlag der Schmidt'schen Buchhandlung (C. Streicher).

Einleitung.

1. Der heilige Thascius Caecilius Cyprianus, Bischof von Karthago, ist nicht nur der erste Bischof der afrikanischen Kirche, welcher mit der Martyrerkrone geschmückt wurde, sondern auch „eine der anziehendsten Erscheinungen auf dem Gebiete der altkirchlichen Litteraturgeschichte“. [1]) Seine litterarische Thätigkeit im christlichen Geiste umfasst einen verhältnismässig geringen Zeitraum, nämlich die Zeit von seiner Bekehrung (wahrscheinlich 246 n. Chr.) bis zu seinem glorreichen Martyrertod (am 14. September 258), also nur ungefähr 12 Jahre; allein in dieser kurzen Zeit hat der hl. Cyprian teils in Buchform, teils als Briefe viele und wichtige Schriften verfasst. Diese Schriften, „in welchen sich sein reicher, auf das Praktische gerichteter Geist widerspiegelt, gewähren nicht bloss in homiletischer und ascetischer Beziehung reiche Ausbeute, sondern sind auch für die Dogmatik und Kirchengeschichte von grosser Bedeutung, da sie ein treues Abbild des kirchlichen Lebens und der kirchlichen Lehre jener Zeit darbieten“. [2]).
2. Nicht minder wichtig sind des hl. Cyprians Schriften für die Textkritik der hl. Schrift wegen der vielen Citate, welche sich in den Werken desselben finden. Insbesondere sind in dieser Hinsicht zwei Abhandlungen von eminenter Bedeutung, nämlich a) die gegen das Judentum gerichtete Schrift „Ad Quirinum“ in drei Büchern (gewöhnl. Testimoniorum libri adv. Judaeos), etwa aus dem Jahre 248. „Das ganze Werk verläuft in Thesen, welche durch Stellen der hl. Schrift erhärtet werden. Das umfassende Werk liefert die

[1]) Otto Bardenhewer: Patrologie; Freiburg i. B. 1894. pg. 194.
[2]) Bibliothek der Kirchenväter; Kempten 1869. Ausgewählte Schriften des hl. Cyprian I, 7 u. 8.

derselben, soweit er sich bei Cyprian findet[1]) und stellen diesem den Vulgata-Text gegenüber, wann und insoweit er mit dem Cyprianischen Text nicht übereinstimmt; im 2. Teile geben wir eine kurze kritische Vergleichung der beiden Textgestaltungen.

---

[1]) Die Zusammenstellung der neutestamentlichen Schriftstellen bei Hartel hat unsere Aufgabe fast mehr erschwert als erleichtert, da sie sehr ungenau und unrichtig ist, viele Schriftstellen übergeht und manche Stelle als Citat der hl. Schrift anführt, ohne dass diese ein solches ist.

Zählung der Briefe des hl. Cyprian.

a) bei Hartel und b) bei Migne
(Oxoniens) (Baluz)

a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
1 —	66	18 —	12	35 —	29	52 —	49	69 —	76
2 —	61	19 —	13	36 —	30	53 —	50	70 —	70
3 —	65	20 —	14	37 —	15	54 —	51	71 —	71
4 —	62	21 —	20	38 —	33	55 —	52	72 —	72
5 —	4	22 —	21	39 —	34	56 —	53	73 —	73
6 —	81	23 —	16	40 —	35	57 —	54	74 —	74
7 —	36	24 —	18	41 —	38	58 —	56	75 —	75
8 —	2	25 —	19	42 —	39	59 —	55	76 —	77
9 —	3	26 —	17	43 —	40	60 —	57	77 —	78
10 —	8	27 —	22	44 —	41	61 —	58	78 —	79
11 —	7	28 —	25	45 —	42	62 —	60	79 —	80
12 —	37	29 —	24	46 —	44	63 —	63	80 —	72
13 —	6	30 —	31	47 —	43	64 —	59	81 —	83
14 —	5	31 —	26	48 —	45	65 —	64		
15 —	10	32 —	32	49 —	46	66 —	69		
16 —	9	33 —	27	50 —	48	67 —	68		
17 —	11	34 —	28	51 —	17	68 —	67		

Den 1. Brief bei Migne hat Hartel als unecht p. III, pg. 272 und den 2. bei M. behandelt Hartel als Schriftstück und stellt ihn unter den Titel ad Donatum an die Spitze der echten Schriften.

Evangelium secundum s. Matthaeum.

Cyprianus	Vulgata
Cap. I.	
v. 20. Joseph, fili David, ne metueris adsumere Mariam, conjugem tuam; quod enim ex illa natum fuerit, de Spiritu sancto est.	noli timere accipere in ea natum est
v. 21. pariet autem filium et vocabis nomen eius Jesum; hic enim salvum faciet populum a peccatis. [1])	ipse populum suum a peccatis eorum
v. 23. Et vocabitis nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus. [2])	et vocabunt n. e. E.
Cap. II.	
v. 1. Et cum Jesus natus esset in Bethleem Judaeae in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente venerunt Hierosolymam dicentes:	Cum ergo natus esset J. i. Bethlehem Juda
v. 2. Ubi est, qui natus est rex Judaeorum? vidimus enim stellam eius in oriente et venimus adorare illum. [3])	eum
Cap. III.	
v. 10. Omnis arbor non faciens fructum bonum excidetur et in ignem mittetur. [1])	Omnis ergo arbor, quae non facit

[1]) 72, 14. — testim. II, 7. — [2]) 71, 13. — testim. II, 6. — [3]) 77, 7; 98, 14. — testim. II, 12; II, 29. — [4]) 141, 8. — testim. III, 26.

Cyprianus	Vulgata
v. 11. Ego quidem vos baptizo in aqua in paenitentiam. qui venit autem, fortior me est, cuius non sum dignus calciamenta portare, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni. [1]	baptico vos poenitentiam qui autem post me venturus est calceamenta
Cap. IV.	
v. 10. Dominum Deum tuum adorabis et illi soli servies. [2]	
Cap. V.	
v. 4. Beati mites, quoniam ipsi hereditabunt terram. [3]	possidebunt
v. 5. Beati, qui lugunt, quoniam ipsi consolabuntur. [4]	lugent
v. 6. Beati, qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur. [5] Dagegen: Beati sitientes et esurientes iustitiam. [6]	quoniam
v. 7. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. [7]	
v. 8. Beati puro corde, quoniam ipsi Deum videbunt. [8]	mundo
v. 9. Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur. [9]	ohne ipsi

[1]) 47, 16. — testim. I, 12. — [2]) 241, 6. — de laps. 7. — [3]) 117, 17. — testim. III, 5. — [4]) 119, 5. — testim. III, 6. — [5]) 111, 1. — testim. III, 1. [6]) 707, 10. — epistol. 63, 8. — [7]) 158, 10. — testim. III, 1. — [8]) 172, 20. — testim. III, 79. — [9]) 115, 1 — testim. III, 3 und 231, 25 de cathol. eccles: unit. 24.

Cyprianus	Vulgata
v. 10. Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. [1]	stimmt
Dagegen: Beati, qui persecutionem passi fuerint, ... [2]	
v. 10—12. Beati, qui persecutionem passi fuerint propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum.	patiuntur
11. Beati estis cum vos persecuti fuerint et odio habuerint.	11. Beati estis, cum male dixerint vobis et persecuti vos fuerint et dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me.
12. gaudete et exultate, sic enim et prophetas persecuti sunt, qui ante vos fuerunt. [3]	gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis. sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.
v. 13. Vos estis sal terrae, si autem sal infatuatum fuerit, in quo salietur?	quod si sal evanuerit
in nihilum valet * nisi ut proiciatur foras et conculcetur ab hominibus. [4] Dagegen:	ad * ultra mittatur
vos . . . . terrae, quod si autem sal fatuus fuerit, in quo condietur? ex eo ad nihilum valebit, nisi ut proiciatur foras et conculcetur ab hominibus. [5]	ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et c. ab h.

[1]) 129, 15. — testim. III, 16. — [2]) 345, 1 — ad Fortunat. 12. — [3]) 560, 4 — epist. 31 4. — [4]) 174, 20. — testim. III, 87. — [5]) 440, 11. — sentent. episc. 7.

Cyprianus	Vulgata
v. 16. Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant bona opera vestra et	sic luceat opera vestra bona
clarificent patrem vestrum,	glorificent
qui est in caelis. [1] Dagegen:	qui in caelis est.
luceat lumen vestrum . . . . . qui in caelis est. [2]	
v. 19. qui * solverit unum	ergo
ex mandatis istis minimis et	de
sic docuerit homines, minimus vocabitur in regno caelorum. [3]	et docuerit sic h.
v. 20. qui * fecerit et sic	* autem sic fehlt
docuerit, * maximus vocabitur in regno caelorum. [4]	* hic magnus
v. 21. Audistis, quoniam dictum est antiquis; nou occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio.	quia
22. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. [5]	sine causa fehlt
Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennae ignis. [6]	qui autem dixerit fr. s. fehlt.
22. qui dixerit fratri suo fatue et qui dixerit racha, reus erit in gehenna ignis. [7]	reus erit consilio ausgelassen und umstellt.
v. 23. Si obtuleris munus tuum ad altare et illic	si ergo offers ante ibi

[1]) 141, 13. — testim. III, 26. — [2]) 506, 9. — epist. 13, 3. — [3]) 713, 4. — ep. 63, 14. — [4]) 832, 14. — ep. 76, 6 u. 177, 12 testim. III, 96, wo aber für maximus magnus steht. — [5]) 120, 15. — testim. III, 8. [6]) 126, 15. — testim. III, 13. — [7]) 670, 13. — ep. 59, 4.

Cyprianus	Vulgata
recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversus te,	adversum
24. relinque illic munus tuum ante altare et vade prius	ibi
reconciliare fratri tuo et tunc veniens offeres munus	reconciliari
tuum ad altare.[1]	ad alt. fehlt.
v. 26. Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.[2]	
v. 34. Dico vobis non iurare in totum.[3]	ego autem dico vobis, n. i. omnino.
v. 36. Non potes facere capillum unum album aut nigrum.[4]	non potes unum cap. album facere a. n.
v. 37. Sit autem sermo vester: Est, est, non, non.[5]	
v. 42. Omni petenti te da, et ab eo qui voluerit mutuari ne te avertas.[6]	qui petit a te, da ei et volenti mutuari a te, ne avertaris.
v. 43. Audistis, quia dictum est: diliges proximum tibi et odio habebis inimicum tibi.	proximum tuum inimicum tuum.
44. Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros et orate pro eis, qui vos persecuntur,	benefacite his, qui oderunt vos et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut . .
45. ut sitis filii patris vestri, qui in caelis est, qui solem suum oriri facit super bonos	

[1]) 116, 12. — testim. III, 3. — [2]) 157, 17 — testim. III, 57. — [3]) 125, 22. — testim. III, 12. — [4]) 199, 7. de hab. virg. 16. — [5]) 125, 22. — testim. III, 12. Desgl. 684, 6 epist. 59, 14, wo „autem" fehlt. — [6]) 111, 12. — testim. III, 1.

Cyprianus	Vulgata
et malos et pluit super iu- et iniustos.	
46. Si enim dilexeritis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne	diligitis
et publicani sic faciunt?	hoc
47. Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne et ethnici id ipsum faciunt?	hoc
48. Eritis itaque vos perfecti, quomodo pater vester caelestis perfectus est. [1]	estote ergo vos perf. sicut et pater . . .
Dsgl. audistis . . . et odibis . . . . orate pro his . . . ut sitis similes . . . . qui in caelis est qui solem suum oriri facit super bones et malos et pluit super iustos et iniustos. [2]	
diligite inimicos vestros et orate pro his qui vos persecuntur, ut sitis filii patris vestri, qui est in caelis, qui solem . . . iniustos. [3]	
Cap. VI.	
v. 2. Cum facis eleemosynam noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt,	Cum ergo . . .
in vicis et synagogis, ut	in synagogis et in vicis
clarificentur ab hominibus.	honorificentur
Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam. [4]	receperunt

[1]) 400, 14. — de bono patien. 5. — [2]) 429, 22, de zel. et liv. 15. — [3]) 153, 22. — testim. III, 49. — [4]) 150, 4. — testim. III, 40.

Cyprianus	Vulgata
v. 3. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.	
4. ut sit eleemosyna tua in abscondito, et pater tuus qui videt in absconso, reddet tibi.[1]	abscondito
v. 9. Pater noster, qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum,	
10. adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua in caelo et in terra;	tua, sicut in caelo e. i. t.
11. panem nostrum cottidianum da nobis hodie	supersubstantialem
12. et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos remittimus debitoribus nostris	dimittimus
13. et ne patiaris nos induci in temptationem, sed libera nos a malo.[2]	ne nos inducas tentationem a malo. amen.
v. 10. Fiat voluntas tua in caelo et in terra.[3]	
v. 12. remitte nobis debita nostra sicuti et nos remittimus debitoribus nostris.[4]	
v. 19. Nolite vobis condere thesauros super terram, ubi tinea et comestura exterminat, et ubi fures effodiunt et furantur.	nolite thesaurizare vobis thes. in terra, ubi aerugo et tinea demolitur, et ubi f.
20. Thesaurizate autem vobis thesauros in caelo, ubi neque tinea neque co-	neque aerugo neque tinea demolitur

[1]) 150, 2. — testim. III, 40. — [2]) 270, 22: de domin. orat. 7. — [3]) 133, 18. — testim. III, 19. — [4]) 139, 14. — testim. III, 22.

Cyprianus	Vulgata
mestura exterminat et ubi fures non effodiunt. *	* nec furantur
21. ubi enim fuerit thesaurus tuus, illic erit et cor tuum. [1]	est thes ibi est
v. 24. Non potestis duobus dominis servire. [2]	nemo potest.
v. 26. Aspicite volatilia caeli, quoniam non seminant neque metunt neque colligunt in horrea et pater vester caelestis pascit illa. nonne vos plus estis illis? [3]	respicite serunt congregant magis, pluris
v. 31. Nolite cogitare dicentes: quid edemus aut quid libemus aut quid vestiemur?	nolite ergo solliciti esse d.. quid manducabimus quo operiemur
32. haec enim * nationes quaerunt; scit enim pater vester, quia horum omnium indigetis.	* omnia gentes inquirunt. his omnibus
33. quaerite * primum regnum et iustitiam Dei et haec omnia adponentur vobis. [4]	* ergo regnum Dei et iustitiam eius adiicientur.
34. Nolite in crastinum cogitare: crastinus enim dies ipse cogitabit sibi. sufficit diei malitia sua. [5]	nolite ergo solliciti esse i. c. solicitus erit sibi ipsi

[1] 378, 25 — de op. et ele. 7. v. 20 u. 21 finden sich auch — ohne autem nach thesaurizate — 111, 3. testim. III, 1. — [2] 257, 2 — de lap. 27. — [3] 123, 2. — testim. III, 11; auch 382, 12 — de op. et ele. 11, nur steht für pascit: alit und für plus: pluris. — [4] 122, 17 — testim. III, 11; ebenso 381, 5 — de op. et ele. 9, nur statt primum primo und statt haec omnia „omnia ista". — [5] 281, 11 — de dom. orat. 19.

Cyprianus	Vulgata
Cap. VII.	
v. 2. In qua mensura	
mensi fueritis, in ea reme-	in ea fehlt
tietur vobis. [1]	
v. 6. Ne dederitis sanc-	nolite dare s. c.
tum canibus neque miser-	mittatis
itis margaritas vestras ante	
porcos, ne forte conculcent	
eas pedibus suis et conversi	
elidant vos. [2]	dirumpant
v. 9. Quis est ex vo-	aut quis
bis homo, quem, si petierit	
filius eius panem * lapidem	suus * numquid
porrigat illi,	porriget ei
10. aut si piscem postula-	petierit
verit, * serpentem illi	* numquid
porrigat?	porriget ei
11. si ergo vos, cum sitis	
nequam, scitis bona data	mali, nostis
dare filiis vestris, quanto	
magis pater vester caeles-	qui in caelo est
tis dabit bona poscen-	petentibus se?
tibus eum? [3]	
v. 12. Quaecunque volu-	vultis
eritis, ut faciant vobis ho-	
mines bona, ita et vos facite	bona und ita fehlen
illis. haec est enim lex et	
prophetae. [4]	
v. 13. Quam lata et spa-	quia lata porta et spat. via est
tiosa via est, quae ducit ad	
interitum, et multi sunt,	perditionem
qui introeunt per eam.	intrant

[1]) 284, 9 — de dom. orat. 23. — [2]) 154, 7 — testim. III, 50 und 351, 12 — ad Demet. 1 bis pedibus suis, doch fehlt forte; auch steht für conculcent: inculcent. — [3]) 640, 25 — ep. 55, 23. — [4]) 288, 11 — de dom. orat. 28.

Cyprianus	Vulgata
14. quam arta et angusta via est, quae ducit ad vitam, et pauci sunt, qui inveniunt eam. [1]	quam angusta porta et arcta via est
v. 21. Non omnis, qui mihi dicit: Domine, Domine, introibit in regnum caelorum, sed is qui facit voluntatem patris mei, qui in caelis est, ipse introibit in regnum caelorum. [2]	qui dicit mihi intrabit is fehlt intrabit
v. 22. Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus et in tuo nomine daemonia exclusimus et in tuo nomine virtutes multas fecimus?	dicent mihi nomine tuo eiecimus et in nom. tuo
23. Et tunc dicam illis: non vos novi, recedite a me, operarii iniquitatis.[3]	confitebor quia nunquam novi vos, discedite a me, qui operamini iniquitatem.
v. 24. Qui audit verba mea * et facit ea, similabo eum viro sapienti, qui aedificavit domum suam super petram.	Omnis ergo, qui audit * haec assimilabitur eum fehlt supra
25. * descendit pluvia * advenerunt flumina, * venerunt venti et inpegerunt in domum illam: et non ce-	* et desc. * et venerunt * et flaverunt irruerunt

[1]) 119, 18 — testim. III, 6. — [2]) 133, 19 — testim. III, 19 cf. gleichlautend 790, 1, ep. 73, 16, aber nur erster Satz bis regnum caelorum. — [3]) 141, 9 — testim. III, 26. Desgl. 223, 21 — de cath. eccl. uni. 15, nur dass bei virtutes statt multas „magnas" steht und nach dicam illis folgt: „nunquam vos cognovi, recedite a me, qui operamini iniquitatem".

Cyprianus	Vulgata
cidit. Fundata enim fuit super petram. [1]	erat
v. 24–27. Omnis qui … … wie eben citiert, nur dass statt advenerunt flumina „venerunt flumina“ steht und statt venerunt venti „flaverunt venti“; dann heisst es weiter:	omnis ergo
26. Et omnis, qui audit verba mea * et non facit ea, similabo eum viro stulto, qui aedificabit domum suam super harenam.	* haec similis erit aedificavit arenam
27. * descendit pluvia, * venerunt flumina * flaverunt venti et inpegerunt in domum illam et cecidit, et facta est ruina domus illius magna. [2]	* et * et * et irruerunt et fuit ruina illius magna.
Cap. VIII.	
v. 4. Vade et monstra te sacerdoti et offer donum. [3]	et fehlt; ostende munus
v. 11. Multi venient ab oriente et occidente et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno caelorum.	multi ab oriente et occidente venient.
12. Filii autem regni exient in tenebras exteriores. illic erit fletus et stridor dentium. [4]	eiicientur ibi

[1]) 210, 18 — de cath. eccl. uni 2. — [2]) 177, 14 — testim. III, 96 — [3]) 471, 5 ep. III, 2 u. 671, 4 ep. 59, 4, nur steht für monstra: demonstra. — [4]) 58, 15 — testim. I, 23; ebenso 276, 12 de dom. orat. 13, nur steht für exient: expellentur, und statt fletus: ploratio.

Cyprianus	Vulgata
v. 20. Vulpes cubilia habent et volucres caeli diversoria, filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet. [1])	foveas nidos suum fehlt
v. 22. Sine mortui mortuos suos sepeliant.[2])	dimitte mortuos sepelire mortuos suos.
v. 29. Quid nobis et tibi, * fili Dei? quid huc venisti ante tempus perdere nos? [3])	* Jesu, fili Dei venisti huc ante tempus torquere nos?
Cap. IX.	
v. 4. Quid cogitatis nequam in cordibus vestris? [4])	Ut quid cog. mala
v. 12. Non est opus sanis medicus, sed male habentibus. [5])	valentibus
Cap. X.	
v. 5. In viam nationum ne abieritis et in civitatem Samaritanorum ne intraveritis. [6])	gentium civitates
v. 8. gratis acceptis, gratis date. [7])	
v. 16. Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. [8])	estote ergo
v. 18. Quoniam ante reges et praesides stabitis	18. et ad praesides et ad reges ducemini propter me

[1]) 123, 9 — testim. III, 11. — [2]) 272, 28 — de dom. orat. 9. — [3]) 96, 5 — testim. II, 28. — [4]) 269, 8 — de dom. orat. 4. — [5]) 747, 19 — ep. 67, 4. — [6]) 755, 20 — ep. 69, 6. — [7]) 178, 16 — testim. III, 100. [8]) 174, 19 — testim. III, 87.

Cyprianus	Vulgata
21. et tradet frater fratrem ad mortem et pater filium	21. tradet autem . . in mortem
22. et qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.[1])	22. qui autem p.
v. 19. Cum autem vos tradiderint, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini. dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.	tradent vos
20 non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.[2])	
v. 22. Qui autem sustinuerit usque ad finem, hic salvus erit.[3])	perseveraverit in
v. 25. Si patrem familias, dixerunt Belzebub, quanto magis domesticos eius.[4])	vocaverunt
v. 28. Ne timueritis eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, magis autem timete eum, qui postet animam et corpus occidere in gehennam.[5])	Et nolite timere ... sed potius et animam et corpus perdere.

[1]) 560, 9 — ep. 31, 4 (zusammengezogen als freies Citat.) — [2]) 333, 12 — ad Fortunat. 10; ebenso 129, 17 — testim. III, 16; 492, 10 — epist. 10, 3; 653, 18 epist. 57, 4 u. 831, 25 — epist. 76, 5. Dagegen steht statt tradiderint: adprehenderint 661, 2 — epist. 58, 5 — [3]) 130, 5 — testim. III, 16. Dagegen: qui perseveraverit usque in finem, h. s. e. 228, 17 de cathol. eccl. un. 21. Desgl. 329, 11 ad Fortunat. 8; qui toleraverit usque ad finem, hic salvus erit 406, 6 — de bono patien. 13, und qui toleraverit usque ad finem hic salvabitur 503, 6 epist. 12, 1 u. 511, 10 epist. 14, 2. — [4]) 172, 1 — testim. III, 75. — [5]) 129, 20 — testim. III, 16; desgl. 662, 25 epist. 58, 7, nur steht statt timete „metuite" und vor animam: et. Dagegen heisst es: nolite timere eos . . . corpus, animam vero n. p. o. magis autem metuite eum, q. p. et animam et corpus occidere in gehennam. 482, 7 epist. 6, 2; während ne timueritis und metuite 682, 25 ep. 58, 7 hat.

Cyprianus	Vulgata
v. 29. Nonne duo passeres asse vaeneunt, et neuter eorum cadit in terram sine patris voluntate. [1]	et unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro.
v. 32. qui in me confessus fuerit coram hominibus, et ego in illo confitebor coram patre meo. [2]	omnis ergo qui confitebitur me coram hom., confitebor et ego eum coram patre meo, qui in caelis est.
v. 32. Quicunque confessus fuerit me coram hominibus, et ego confitebor illum coram patre meo, qui est in caelis.	
33. qui autem me negaverit coram hominibus, et ego negabo eum coram patre meo, qui est in caelis.[3] Dagegen:	negaverit me
qui in me confessus fuerit coram hominibus, et ego in illo confitebor coram patre meo qui in caelis est, qui qui autem me negaverit, et ego illum negabo. [4]	
v. 33. qui me negaverit coram hominibus, negabo et eum coram patre meo et coram angelis eius. [5]	
v. 37. Qui diligit patrem aut matrem super me, non est me dignus, et qui diligit	amat plus quam me amat

[1]) 672, 12 epist. 59, 5 u. 727, 2 epist. 66, 1. — [2]) 503, 4 epist. 12, 1. — [3]) 130, 2 testim. III, 16, sowie 326, 14 ad Fortunat. 5, nur steht confitebor eum für c. illum. — [4]) 518. 4 — epist. 16, 2. — [5]) 555, 12 — epist. 30, 7, nur: qui me negaverit, negaco illum steht 680, 2 — ep. 59, 12.

Cyprianus	Vulgata
filium aut filiam super me, non est me dignus. [1])	
v. 37. Qui amat patrem aut matrem super me, non est me dignus, et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus	plus quam me
38. et qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est discipulus meus. [2])	me dignus
Dagegen heisst es: qui plus diligit patrem ... quam me, . . . qui plus diligit animam suam quam me . . . et qui non tollit crucem suam . . . non est me dignus. [3])	
v. 42. Et qui potaverit unum ex minimis istis calicem aquae frigadae tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non peribit merces eius. [4])	et quicunque potum dederit uni ... non perdet mercedem suam.
Cap. XI.	
v. 13. Omnes prophetae et lex usque ad Johannem prophetaverunt. [5])	omnes enim pr.
v. 28. Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis et ego vos reficiam.	Stellung: ref. vos.
29. Tollite jugum meum super vos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde,	

[1]) 385, 24 de op. et eleem. 16. — [2]) 327, 6 ad Fortunat. 6; amat statt diligit steht 133, 4 testim. III, 18. — [3]) 559, 24 epist. 31, 4. — [4]) 111 9 — testim. III, 1. — [5]) 46, 8 — testim. I, 9.

Cyprianus	Vulgata
et invenietis requiem anima-	
bus vestris.	
30. Jugum enim meum	
bonum est et onus meum	suave
leve est.[1]	est fehlt
Cap. XII.	
v. 30. Qui non est mecum,	
adversus me est, et qui non	contra
colligit mecum, spargit[2]	congregat.
v. 32. Qui dixerit ver-	et quicunque
bum adversus filium homi-	contra
nis, remittetur illi, qui autem	ei
dixerit adversus spiritum	contra
sanctum, non remittetur illi	ei
neque in isto saeculo neque	hoc
in futuro.[3]	
v. 34. Progenies vi-	
perarum, quomodo potestis	
bona loqui, cum sitis ne-	mali
quam? de abundantia enim	ex
cordis os emittit.	lonquitur
35. bonus homo de bono	
thesauro emittit bona, et	profert
nequam homo de nequam	malus malo
thesauro emittit nequam.[4]	profert mala.
v. 36. Dico autem vo-	
bis, quia omne verbum va-	quoniam
cuum, quod locuti fuerint	otiosum
homines, reddent pro eo	de eo
rationem in die iudicii;	
37. de sermonibus enim	ex verbis enim tuis
tuis iustificaberis et de sermo-	et ex v. t. condemnaberis
nibus tuis condemnaberis.[5]	

[1] 48, 8 — testim. I, 13. Desgl. 183, 22 test. III, 119. — [2] 174, 11 — testim. III, 86. Desgl. 214, 25 de cath. eccl. uni. 6. — [3] 142, 8 — testim. III, 28. — [4] 670, 1 — epist. 59, 3. — [5] 126, 17 — testim. III, 13.

Cyprianus	Vulgata
v. 39. Progenies nequam et adultera signum quaerit et signum non dabitur illi nisi signum Jonae prophetae.	generatio mala ei
40. Quomodo enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, ita erit et filius hominis tribus diebus et tribus noctibus in corde terrae. [1]	sicut sic et fehlt in corde terrae unmittelbar nach filius hominis.
Cap. XIII.	
v. 17. Multi prophetae et iusti concupierunt videre, quae videtis, et non viderunt, et audire, quae auditis, et non audierunt [2]	cupierunt
v. 45. Simile est regnum caelorum homini negotianti quaerenti bonas margaritas	negotiatori
46. ubi autem invenerit pretiosam margaritam, vadit et vendit omnia, quae habuit, et emit illam. [3]	inventa autem una pretiosa margarita, abiit et vendidit eam
Cap. XIV.	
v. 31. Modicae fidei ad quid dubitasti? [4]	quare
Cap. XV.	
v. 4. Qui maledixerit patri aut matri morte moriatur. [5]	vel

[1]) 92, 10 — testim. II, 25. — [2]) 94, 5 — testim. II, 27. — [3]) 111, 6 — testim. III, 1. Dagegen steht 379, 11 de op. et elee. für invenerit: invenit; statt vadit abiit und für vendit vendidit. — [4]) 150, 16 — testim. III, 42. — [5]) 793, 16 — epist. 73, 19.

Cyprianus	Vulgata
v. 6. Reiicitis mandatum Dei, ut traditionem vestram statuatis. [1])	irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.
v. 13. Omnis plantatio, quam non plantavit pater meus caelestis, eradicabitur.[2])	
v. 14. Caeci sunt, * duces caecorum. caecus autem	* et
caecum ducens simul in foveam cadent. [3])	si caeco ducatum praestet, ambo i. f. cadunt
Cap. XVI.	
v. 18. Ego tibi dico,	Et ego dico tibi
quia tu es Petrus, et super	
istam petram aedificabo ecclesiam meam et portae inferorum non vincent eam.	hanc inferi non praevalebunt adversus eam
19. dabo tibi claves regni	et tibi dabo
caelorum, et quae ligaveris	quodcunque
super terram, erunt ligata in caelis,	erit ligatum et
et quaecunque	quodcunque
solveris super terram, erunt soluta et in caelis. [4])	erit solutum.
Cap XVII.	
v. 5. Et ecce vox de nube dicens: hic est filius	
meus dilectissimus, in quo bene sensi, ipsum audite. [5])	dilectus, in quo mihi bene complacui
v. 19. si habueritis fidem	
tamquam granum sinapis,	sicut

[1]) 268, 6 de dom. orat. 2. — [2]) 619, 23 epist. 52, 4. Desgl. 792, 18 epist. 73, 18. — [3]) 225, 23 de cath. eccl. uni. 17. Desgl. 594, 13 epist. 43, 5. — [4]) 212, 8 de cathol. eccl. uni. 4. Desgl. 566, 4 epist. 33, 1, nur steht statt dabo tibi: et tibi dabo, während in ep. 75, 16, p. 820, 28 der Schluss lautet: Quaecunque ligaveris super terram etc. [5]) 46, 15 testim. I, 10. Desgl. 712, 20 epist. 63, 14.

Cyprianus	Vulgata
dicetis monti huic: transi hinc illuc, et transibit, et nihil impossibile erit vobis. [1]	
Cap. XVIII.	
v. 17. si autem ecclesiam contempserit, sit tibi tamquam ethnicus et publicanus. [2]	non audierit sicut
v. 19. dico vobis, quoniam si duobus ex vobis convenerit in terra, de omni re quamcumque petieritis, continget vobis a patre meo, qui in caelis est:	quia si duo ex vobis consenserint super terram petierint, fiet illis
20. ubicunque enim fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum. [3]	ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum
v. 32: donavi tibi omne debitum, quia me rogasti. [4]	omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me
Cap. XIX.	
v. 11. non omnes capiunt verbum istud, sed illi, quibus datum est,	illi fehlt
12. sunt enim spadones, qui ex utero matris nati sunt sic, et sunt spadones, qui coacti sunt ab hominibus et sunt spadones, qui se ipsos castraverunt propter	eunuchi de matris utero sic nati sunt eunuchi, facti eunuchi

[1] 150, 17 testim. III, 42. — [2] 690, 17 epist. 59, 20, statt autem steht 750, 13 epist. 69: vero et. — [3] 115, 2 testim. III, 3. v. 19 findet sich auch 497, 20 epist. 11, 3, eingeleitet: dico autem vobis, u. v. 20 220, 4 de cath. eccl. unit. 12. — [4] 555, 12 epist. 30, 7; dagegen: 283, 14 de dom. orat. 22 liest: dimisi tibi omne debitum, quia me rogasti.

Cyprianus	Vulgata
regnum coelorum. qui potest capere, capiat.[1])	
v. 17. si * vis ad vitam venire, serva mandata.[2])	* autem ingredi
v. 17. si * vis in vitam venire, serva mandata.	* autem ad ingredi
18. dicit ille: quae? ait illi Jesus: non occides, non moechaberis, * non falsum testimonium dices,	Jesus autem dixit: non homicidium facies, non adterabis; * non facies furtum
19. honora patrem * et matrem, * et diliges proximum tuum tamquam te.	* tuum tuam sicut te ipsum
20. dicit illi iuvenis: omnia ista observavi; * quid adhuc mihi deest?	adolescens: omnia haec custodivi * a inventute mea
21. dicit illi Jesus: si vis perfectus esse, vade et vende bona tua et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo et veni, sequere me.[3])	ait et fehlt quae habes
v. 21. si vis perfectus esse, vende omnia tua et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelis, et veni sequere me.[4])	quae habes
Cap. XXI.	
v. 13. Domum patris mei domum negotiationis fecistis (et domum orationis vos fecistis speluncam latronum).[5])	domus mea domus orationis vocacitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum.

[1]) 144. 16 testim. III, 32; dagegen fehlt 190, 4 de habit. virg. der Schluss: qui potest capere capiat. — [2]) 210, 13 de cathol. eccl. uni. 2. — [3]) 111, 14 testim. III, 1. — [4]) 244, 24 de lap. 11, ebenso 379, 5 de op. et elee. 7. — [5]) 178, 17 testim. III, 100.

Cyprianus	Vulgata
Cap. XXII.	
v. 32. Deus non est mortuorum, sed vivorum.[1])	non est Deus mortuorum sed viventium.
v. 37. diliges Dominum	
Deum tuum de toto corde	ex
tuo et de tota anima tua et	in
de tota virtute tua.	in mente
38. hoc primum, et	hoc est maximum est primum mandatum.
39. secundum simile huic: diliges proximum tuum tamquam te.	secundum autem simile est huic: d p. t. sicut te ipsum
40. in his duobus prae-	mandatis
ceptis tota lex pendet et prophetae.[2])	universa
Cap. XXIII.	
v. 6. diligunt primum recumbendi locum in cenis	amant autem primos recubitus in coenis et
et primam sessionem in synagogis	primas cathedras
7. et salutationem in foro et vocari ab hominibus Rabbi.	salutationes
8. vos autem ne vocemini	nolite vocari
Rabbi, unus est enim vobis magister.[3])	magister vester
v. 9. ne vocaveritis vobis patrem super terram; unus est enim pater vester, qui in caelis est.[4])	et patrem nolite vocare nobis
v. 37. Hierusalem, Hierusalem, quae interficis prophetas et lapidas missos ad te. quotiens volui col-	Jerusalem, Jerusalem, quae occides prophetas et lapidas, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos,

[1]) 566, 18 ep. 33, 1. — [2]) 323, 12 ad Fortunat. 2 u. 288, 6 de dom. orat. 28. — [3]) 118, 6 testim. III, 5. — [4]) 338, 20 ad Fortunat. 11.

Cyprianus	Vulgata
ligere filios tuos sicut gallina pullos sub alas, et noluisti?	quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas,
38. ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. [1]	
Cap. XXIV.	
v. 2. non relinquetur * in	* hic
templo lapis super lapidem,	in templo fehlt
qui non dissolvatur. [2]	destruatur.
v. 4. cavete, ne qui vos	videte, ne quis
fallat,	seducat
5. multi enim venient in nomine meo, dicentes, ego sum	
Christus, et multos fallent.	seducent
6. incipietis autem audire bella et auditus bellorum.	audituri enim estis proelia et opiniones proeliorum
videte, nolite tu-	ne turbemini
multuari: oportet enim * fieri: sed nondum est finis,	* haec
7. exurget autem gens super gentem	consurget enim gens in gentem
et regnum super regnum	in
et erunt fames et terrae motus et pestilentiae	pestilentiae et fames (Umst.)
per singula loca.	singula fehlt
8. omnia autem ista initia	haec autem omnia initia sunt
parturitionum sunt.	dolorum
9. Tunc tradent vos in pressuram	tribulationem
et interficient	occident
vos, et eritis odibiles omnibus gentibus propter nomen meum.	odio
10. et tunc scandalizcabuntur multi et invicem tradent	
et odient invicem.	odio habebunt

[1]) 44, 14 testim. I, 6. — [2]) 49, 15 testim. I, 15.

Cyprianus	Vulgata
11. et multi pseudopro- phetae exurgent et sedu- cent multos	 surgent
12. et eo quod facinus abundet, refrigescet cari- tas multorum.	et quoniam abundavit ini- quitas,
13. qui autem tolera- verit usque ad finem, hic salvus erit.	perseveraverit in
14. et praedicabitur* evan- gelium istud regni per to- tum orbem terrae in testi- monium omnibus gentibus et tunc veniet finis.	* hoc istud fehlt in universo orbe consummatio
15. cum ergo videritis abo- minationem vastationis, quae dicta est per Danielem prophetam, stantem in loco sancto — qui legit, intelligat —	 desolationis a Daniele etc.
16. tunc qui in Judaea sunt, fugiant in montes,	 ad
17. et qui in tecto est, non descendat tollere quidquam de domo *	est fehlt aliquid * sua
18. et qui in agro est, non convertatur retro au- ferre vestimentum suum.	est fehlt revertatur tollere tunicam suam
19. vae autem praegran- tibus et nutricantibus in illis diebus.	 nutrientibus
20. adorate ne fiat fuga vestra * hieme neque sabbato.	orate autem, ut non * in vel
21. erit enim tunc pressura magna, qualis non est facta	tribulatio fuit

Cyprianus	Vulgata
ab initio mundi usque nunc;	modo
sed neque fiet:	sed fehlt
22. et nisi breviati fuissent	
dies illi, non liberaretur	fieret salva
omnis caro: * propter electos	* sed
autem breviabuntur illi	autem fehlt dies illi
dies.	
23. tunc si qui dixerit vo-	quis vobis dixerit
bis, ecce hic * Christus aut	* est
ecce illic, nolite credere.	ecce fehlt
24. surgent enim pseudo-	
christi et pseudoprophetae	
et dabunt signa maga et	
protenta ad errorem	prodigia, ita ut in errorem
faciendum, si fieri potest,	inducantur
et electis. vos autem	(si fieri potest) etiam electi.
cavete.	vos—cavete fehlt
25. ecce praedixi vobis	
omnia.	omnia fehlt
26. si ergo dixerint vobis,	
ecce in solitudine est, nolite	deserto
exire, ecce in cubiculis,	penetralibus
nolite credere.	
27. sicut enim corus-	fulgur
catio, quae exit ab oriente	quae fehlt
et apparet usque ad occi-	paret in
dentem, ita erit et adventus	
filii hominis.	
28. ubi fuerint cadaver,	ubicunque corpus,
illuc congregabuntur *	illic * et
aquilae.	
29. continuo autem post	statim
pressuram dierum illorum	tribulationem
sol tenebricabit et luna	obscurabitur
non dabit lumen suum et	
stellae cadent de caelo et	

Cyprianus	Vulgata
virtutes caelorum commovebuntur.	
30. et tunc apparebit signum filii hominis in caelo et	parebit
* lamentabunt se omnes tribus terrae, et videbunt filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute	* tunc plangent
magna et claritate.	multa maiestate
31. et mittet angelos suos cum tuba magna * et colli-	* et voce magna
gent electos eius a quattuor ventis, a summis caelorum	congregabunt
usque ad summitates eorum. [1]	terminos
v. 5. multi venient in nomine meo dicentes, ego sum Christus, et multos	enim fehlt
fallent. [2]	seducent
Cap. XXV.	
v. 31. Cum * venerit filius	* aufem
hominis in claritate sua et omnes angeli cum eo,	maiestate
tunc sedebit in throno claritatis suae	super sedem maiestatis suae
32. et colligentur ante	congregabuntur
eum omnes gentes: et segre-	separabit
gabit illos ab invicem	eos
quemadmodum pastor se-	sicut
gregat oves ab haedis	hoedis
33. * et statuet oves a	* quidem
dextra sua, haedos autem a	dextris suis
sinistra.	sinistris

[1] 335, 6 ad Fortunat. 11. — [2] epistol. 63; 16, 2. 3.

Cyprianus	Vulgata
34. Tunc dicet rex eis,	his
qui a dextera sua sunt:	a dextris eius erunt
venite, benedicti patris mei,	
percipite, quod vobis para-	possidete paratum vobis reg-
tum est regnum ab origine	num a constitutione mundi
mundi:	
35. essurivi enim et dedistis	
mihi manducare, sistivi et	
potastis me, hospes fui et	dedistis mihi bibere eram
abduxistis me,	collegistis
36. nudus et texistis me,	cooperuistis
infirmatus sum, et visi-	infirmus, sum fehlt
tastis me, in carcere fui,	eram
et venistis ad me.	
37. tunc respondebunt ei	
iusti dicentes: Domine, quando	
te vidimus essurientem et	
pavimus *, sitientem et po-	* te
tavimus?	dedimus tibi potum?
38. quando * te vidimus	* autem
hospitem et abduximus,	collegimus te
* nudum et vestivimus?	* aut cooperuimus te
39. * quando autem te	* aut autem fehlt
vidimus infirmari aut in	infirmum
carcere et venimus ad te?	
40. Et respondens rex dicet	
eis: amen dico vobis, quam-	illis
diu fecistis uni horum ex *	horum fehlt * his
fratribus meis minimis, mihi	
fecistis.	
41. tunc dicet illis qui a	et his
sinistra sunt: discedite a	instritris erunt
me, maledicti, in ignem aeter-	
num, quem paravit pater	qui paratus est diabolo
meus diabolo et angelis eius.	
42. essurivi enim et non	

Cyprianus	Vulgata
dedistis mihi manducare,	
sititivi et non potastis me,	dedistis mihi potum
43. hospes fui et non obduxistis me, nudus et non	eram
	collegistis
vestistis me, infirmus et	cooperuistis
in carcere et non venistis ad me.	visitastis me
44. tunc respondebunt* et ipsi dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem aut sitientem aut hospitem aut nudum aut infirmum aut in carcerre et non ministravimus tibi?	* ei
45. *Et respondebit illis**: amen dico vobis, quamdiu	* tunc ** dicens
non fecistis uni ex minimis	de minoribus
his, neque mihi fecistis	nec
46. et ibunt isti in ignem aeternum, iusti autem in vitam aeternam.[1]	hi in supplicium aeternum
Cap. XXVI.	
v. 28. Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis*	* meus
testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.	novi testamenti
29. dico* vobis: non bibam	* autem
amodo ex ista creatura	de hoc genimine

[1]) testim. 99, 21, II 30, u. testim. 111, 20, III, 1, wo für ibunt in ignem aeternum steht in ambustionem aeternam (vers 46), während de op. et elem. 23, 6 statt ibunt (vers 46) abibunt. vers 34 findet sich de dom. orat. 275, 28, 13 dagegen nur infirmus fui et visitastis me, captivus fui et redemisti me, in carcere fui et visitastis me epist. 62, 4, p. 700, 4.

Cyprianus	Vulgata
vitis usque in diem illum, quo vobiscum bibam novum in regno patris mei. [1]	cum illud bibam vobiscum
v. 39. Pater, * si fieri potest, transeat a me calix iste, verum tamen non quod ego volo, sed quod tu. [2]	* mi, si possibile est sicut sicut
v. 41. vigilate et orate, ne veniatis in temptationem; spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. [3]	ut non intretis
Cap. XXVII.	
v. 3. Judas paenitentia ductus * sacerdotibus et senioribus dixit:	* retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senoribus dicens:
4. peccavi tradens sanguinem iustum. [4]	
v. 45. a sexta autem hora tenebrae factae sunt per totam terram usque in horam nonam. [5]	super universam ad
Cap. XXVIII.	
v. 18. Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra;	
19. ite ergo et docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti,	euntes ergo doicte

[1]) 708, 2, epist. 63, 9. — [2]) 133, 16 testim. III, 19 u. de orat. domin. 14, 3; 277, 3 schliessend: quod tu vis. — [3]) de dom. orat. 26, 3; pag. 286, 26. — [4]) 80, 4 testim. II, 14. — [5]) 91, 9 testim. II, 23.

Cyprianus	Vulgata
20. docentes eos observare omnia, quaecunque praecepi vobis. [1])	servare mandavi

Evangelium secundum s. Marcum.

Cyprianus	Vulgata
Cap. III.	
v. 28. Omnia peccata remittentur filiis hominum et blasphemiae *.	Omnia dimittentur filiis hominum peccata et blasphemiae, * quibus blasphemaverint.
v. 29. qui autem blasphemaverit * spiritum sanctum, non habet remissionem *, sed reus est aeterni peccati. [2])	* in habebit * in aeternum delicti.
Cap. IV.	
v. 24. In qua mensura mensi fueritis, in ea remitietur vobis. [3])	fehlt
Cap. VII.	
v. 9. cf. v. 13. Reicitis mandatum Dei, ut traditionem vestram statuatis. [4])	bene irritum facitis praeceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.

[1]) testim. II, 26, 7 pag. 93, 20, ebenso epist. 28, 2, 1 p. 546, 5 für bapt. steht tingentes (gentes omnes statt o. g.) u. epist. 63, 18, p. 716, 12 (gentes fehlt u. für bapt steht tingentes). v. 18 u. 19 finden sich sent. episc. 7, 2, 440, 15, doch fehlt bei gentes: omnes, das sich epist. 73, 5, 782, 1 findet, wo auch für baptiz. steht tingentes. v. 19 allein: sent. episcop. 10, 1, 442, 4 ohne docete, u. gentes ohne omnes, während l. m. 37, 450, 9 lautet: ite et docete gentes tingentes eas i. n. etc. Den Schluss von v. 20 bringt epistol. 6, 1; 480, 18: et ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consumationem mundi (saeculi Vulg.) — [2]) 142, 11 testim. III, 28. Dagegen steht 518, 7 epist. 16, 2 für remissionem: remissam, sonst übereinstimmend. — [3]) 140, 1 testim. III, 22. — [4]) 268, 6 de dom. orat. u. de cathol. eccles. unit. 19, 1; 227, 8 und epistol 43, 6; 595, 5 u. epistol. 53, 14; 713, 12 u. epistol 67, 2; 736, 19 u. epistol 74, 3, p. 801, 24.

Cyprianus	Vulgata
Cap. VIII.	
v. 38. Qui confusus me fuerit, confundet eum filius hominis. [1]	qui enim me confusus fuerit — et verba mea in generatione ista adultera et peccatrice — et filius hominis confundetur eum.
Cap. IX.	
v. 22. Omnia possibilia * credenti. [2]	* sunt
Cap. X.	
v. 29. Nemo est, qui relinquat domum aut agrum aut parentes aut fratres aut uxorem aut filios propter regnum Dei,	reliquerit domum aut fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut filios aut agros me et propter evangelium,
v. 30. et non recipiat septies tantum in isto tempore, in saeculo autem ventur vitam aeternam. [3]	qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc . . . et in saeculo futuro vitam aeternam.
Cap. XI.	
v. 24. Omnia quaecunque oratis et petitis, credite, quia accipietis, et erunt vobis. [4]	orantes petitis evenient
v. 25. et cum steteritis ad orationem, remittite si quid habetis adversus aliquem, ut et pater vester, qui in caelis est, remittat peccata vobis. [5]	stabitis ad orandum, dimittite, si dimittat vobis peccata vestra.
v. 26. si autem vos non remiseritis, neque pater	quod si vos non dimiseritis, nec

[1]) 258, 5 de lap. 28. Desgl. 714, 2 epist. 63, 15. — [2]) 151, 1 testim. III, 42. — [3]) 245, 22 de lap. 12. — [4]) 150, 19 testim. III, 42. — [5]) 221, 20 de cathol. eccl. un. 13; ebenso 139, 16 testim. III, 22, wo beigefügt v. 26.

Cyprianus	Vulgata
vester, qui in coelis est, remittet vobis peccata vestra.	dimittet
Cap. XII.	
v. 29. Dominus Deus tuus, Dominus unus est [1])	Deus
v. 30. et diliges Dominum Deum tuum de toto corde tuo et de tota anima tua et de tota virtute tua.	ex ex et ex tota mente tua.
v. 31. hoc * primum ** et secundum * simile huic. diliges proximum tuum tamquam te. in his duobus praeceptis tota lex pendet et prophetae. [2])	* est, ** mandatum; et fehlt * autem est illi te ipsum. cf. Luc. 36 u. Matth. 32, 29. in his etc. fehlt
Cap. XIII.	
v. 6. Multi * venient in nomine meo dicentes: * ego sum Christus, et multos fallent.	* enim * quia Christus fehlt seducent.
v. 23. vos autem cavete, ecce praedixi vobis omnia. [3])	vos ergo videte,
Cap. XIV.	
v. 58. post triduum aliud excitabitur sine manibus. [4])	per t. a. non manufactum aedificabo.

[1]) 224, 2 de cath. eccl. 15; 288, 5 de dom. orat. 28. u. ad Fortunat. 2, 6 — 323, 11. — [2]) l. m. c. — [3]) 790, 5 epist. 73, 16 u. 816, 11 epist. 75, 9, doch fehlt hier v. 23. — [4]) 49, 17 testim. I, 15.

Evangelium secundum s. Lucam.

Cyprianus	Vulgata
Cap. I.	
v. 30. Et dixit angelus	ait
ad illam: Ne timeas, Maria;	ei
invenisti enim gratiam ante	apud
Deum.	
v. 31. ecce concipies in	
utero et paries filium, et	
vocabis nomen eius Jesum.	
v. 32. hic erit magnus,	
et filius altissimi vocabitur,	
et dabit illi Dominus Deus	
thronum David patris sui,	sedem eius
et regnabit super domum	in domo
Jacob in saecula, et regni	aeternum
eius non erit finis. [1]	
v. 35. et respondens an-	
gelus dixit ad illam; spiri-	ei
tus sanctus superveniet in	
te, et virtus altissimi obum-	
brabit te; quapropter quod	obumbrabit tibi ideoque et
nascetur * sanctum, vocabitur	* ex te
filius Dei. [2]	
v. 41. et factum est, quo-	ut
modo audivit salutationem	
Mariae Elisabeth, exultavit	
infans in utero eius, et im-	repleta
pleta est Spiritu sancto *	* Elisabeth
v. 42. et exclamavit voce	
magna, et dixit: benedicta tu	
inter mulieres, et benedictus	
fructus ventris tui,	
v. 43. et unde hoc mihi	

[1] 76, 11 testim. II, 11. — [2] 75, 11, testim. II, 10.

Cyprianus	Vulgata
contigit, ut veniat mater Domini mei ad me? [1])	fehlt
v. 67. et Zacharias * impletus est Spiritu sancto et prophetabat dicens:	* pater eius repletus prophetavit
v. 68. benedictus * Deus Israel, qui * fecit redemptionem populo suo	* Dominus quia * visitavit et f. plebis suae
v. 69. et suscitavit nobis cornu salutis in domo David pueri sui. [2])	erexit cornu s. nobis
Cap. II.	
v. 10. angelus ad pastores: Ne timueritis. ecce enim adnuntio vobis *	et dixit illis angelus: nolite timere. evangelizo, * gaudium magnum, quod erit omni populo
v. 11. quoniam natus est vobis hodie salvator, qui est Christus Jesus *, in civitate David. [3])	quia * Dominus; Jesus fehlt
v. 29. nunc dimittis servum tuum Domine secundum verbum tuum in pace,	
v. 30. quia viderunt oculi mei salutare tuum. [4])	
v. 37. non recedebat de templo ieiuniis et orationibus serviens nocte ac die. [5])	discedebat obsecrationibus
Cap. VI.	
v. 12. exiit in montem orare, et fuit pernoctans in oratione Dei. [6])	erat

[1]) 73, 8 testim. II, 8. — [2]) 72, 18 testim. II, 7. — [3]) 73, 1 testim. II, 7. — [4]) testim. III. 58, 160, 2 quoniam für quia liest de mortal. 3; 299, 2. — [5]) de domin. orat. 36; 294, 2. — [6]) 499. 8 epist. 11, 5; de domin. orat. 29, 1. p. 288, 18, aber für exiit steht exivit, u. für oratione: orationem.

Cyprianus	Vulgata
v. 22. beati eritis, cum vos oderint homines et * separaverint vos * et expulerint et maledixerint nomini vestro quasi nequam propter filium hominis,	* cum * von hier ab heisst es: et exprobraverint et eiecerint nomen vestrum tamquam malum propter filium hominis.
v. 23. gaudete in illa die et exultate; ecce enim merces vestra multa est in caelis. [1]	caelo.
v. 32. si diligitis, qui vos diligunt, quae est vobis gratia? et peccatores enim diligunt eos, qui se diligunt. [2]	et si d. vobis est nam et peccatores diligentes se diligunt.
v. 36. estote * misericordes, sicut et pater vester misertus est vestri. [3]	* ergo misericors est vestri fehlt
v. 37. Nolite judicare, ne judicemini, nolite condemnare, ne condemnemini. [4]	et non judicabimini et non condemnabimini.
Cap. VII.	
v. 47. cui plus dimittitur, plus diligit,	Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum;
v. 48. et cui pusillum remittitur, modicum diligit. [5]	cui autem minus dimittitur, minus diligit.
Cap. IX.	
v. 24. qui perdit animam suam propter me, hic salvabit illam. [6]	perdiderit hic fehlt salvam faciet illam.

[1]) 130, 6 testim. III, 16; ebenso de laps. 12, p. 246, 2, wo aber steht beati e., cum persecuti vos fuerint und für quasi nequam: ut nequam, auch fehlt est nach multa; dies fehlt auch ad Fortunat. 12, p. 345, 3 u. epist. 58, 2, p. 658, 19. — [2]) 153, 19 testim. III, 49. — [3]) 635, 13 epist. 55, 16. — [4]) 139, 2 testim. III, 21. — [5]) 182, 21, testim. III, 116. — [6]) 345, 8 ad Fortunat. 12.

Cyprianus	Vulgata
v. 25. quid enim prodest homini, si totum orbem lucretur, et animae suae detrimentum patiatur?[1])	proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat et detrimentum sui faciat?
v. 48. qui minimus est in omnibus vobis, hic erit magnus.[2])	qui minor est inter vos omnes, hic maior est.
v. 56. filius hominis non venit animas hominum perdere, sed salvare.[3])	hominum fehlt
v. 62. nemo imponens manum suam in aratro respiciens retro, aptus est regno Dei.[4])	mittens ad aratrum et
Cap. X.	
v. 16. qui audit vos, me audit et eum, qui misit me et qui reicit vos, me reicit et eum, qui me misit.[5])	vos audit et eum qui misit me fehlt vos spernit, me sp.; qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.
Cap. XI.	
v. 23. qui non est mecum, adversus me est, et qui non mecum colligit, spargit.[6])	contra Stell.: colligit m. dispergit
v. 40. qui fecit, quod est intus, fecit et quod foris est.	stulti nonne qui fecit, quod deforis est, etiam id, quod deintus est, fecit?
v. 41. verum date eleemosynam et ecce vobis omnia munda.[7])	verumtamen quod superest, date eleemosynam et ecce omnia munda sunt vobis.

1) 165, 5 testim. III, 61. — 2) 117, 19 testim. III, 5; ebenso 425, 14 de zelo et l. 10, wo statt est steht fuerit, was auch 507, 18 epist. 13, 4 hat. — 3) 718, 9 epist. 64, 2. — 4) 123, 1 testim. III, 11; dagegen nemo retro adtendeus et ponens manum suam super aratrum etc. 328, 20 ad Fortun. 7. — 5) 671, 1 epist. 59, 4; dagegen heisst es 729, 20 epist. 66, 4: qui audit vos, me audit, et qui me audit, audit eum, qui me misit, et qui reicit vos, me reicit et eum, qui me misit. — 6) 750, 1 epist 69, 1; desgl. 770, 3 epist. 70, 3 u. 820, 1 epist. 75, 14. — 7) 113, 2 testim. III, 1; ebenso 374, 14 de op. et ele. 2.

Cyprianus	Vulgata
Cap. XII.	
v. 8. qui confessus me fuerit coram hominibus, et ego confitebor eum coram patre meo, qui est in caelis,	omnis, quia cf. fu. me et filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei,
v. 9. qui autem me negaverit, et ego negabo eum. [1]	qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.
v. 20. dixit autem illi Deus: stulte, hac nocte expostulatur anima tua. quae ergo parasti, cuius erunt? [2]	animam tuam repetunt a te autem
v. 33. vendite, quae poscidetis, et date eleemosynam[3].	
v. 35. sint lumbi vestri adcincti et lucernae ardentes *	praecincti * in manibus vestris
v. 36. et vos similes hominibus exspectantibus Dominum suum, quando veniat a nuptiis, ut cum venerit et pulsaverit * aperiant illi. [4]	revertatur * confestim ei
v. 47. ille autem servus, qui cognoscit voluntatem domini sui et non paruerit voluntati eius, vapulabit multas. [5]	cognovit praeparavit et non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis.

[1]) 252, 7 de lap. 20. — [2]) 165, 7 test. III, 61; desgl. de op. et ele. 13; 383, 21. — [3]) 113, 1 test. III, 1, ebenso 378, 24 de op et ele. 7, wo quae possidetis gegeben mit res vestras. — [4]) 87, 7 test. II, 19, ebenso 123, 5 test. III, 11, 13, wo aperiant durch aperiatis gegeben. Dagegen steht 233, 2 de cath. eccles. uni. 27 wieder aperiant mit dem Schlusssatz: beati servi illi quos adveniens Dominus invenerit vigilantes, ebenso 329, 16 ad Fortunat. 8. — [5]) 133, 22 testim III, 19, desgl. 496, 7 ep. 11, nur lautet der Anfang: servus autem ille qui.

Cyprianus	Vulgata
v. 48. Cui multum datur, multum quaeritur ab eo, et qui plus dignitatis adscribitur, plus de illo exigitur servitutis. [1]	Omni autem, cui multum datum est, multum quaeretur ab eo, et cui commondaverunt multum, plus petent ab eo.
Cap. XIV.	
v. 11. qui se exaltat, humiliabitur et qui se humiliat, exaltabitur. [2]	omnis, qui se
v. 12. Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicostuos tuos aut fratres *	neque * tuos
neque vicinos neque divites, ne forte* et illi reinvitent te, et erit retributio tibi.	cognatos neque vicinos divites * te ipsi fiat tibi et fehlt
13. sed cum facis prandium aut cenam, voca mendicos, debiles, caecos, clodos	convivium aut cenam fehlt pauperes claudos et caecos
14. et beatus eris, quoniam non habent, unde retribuere tibi, restituetur autem tibi in resurrectione iustorum. [3]	quia unde fehlt retribuetur enim
v. 33. qui non renuntiat omnibus, quae sunt eius, non potest meus discipulus esse. [4]	possidet esse discipulus.
Cap. XV.	
v. 7. dico vobis, sic erit gaudium in caelo super * peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta	quod ita gaudium erit uno

[1]) 228, 23 de cath. eccl. un. 21. — [2]) test. III, 5, p. 117, 20. — [3]) 114, 2 test. III, 1. — [4]) 123, 11 test. III, 11, ebenso 329, 1 ad Fortunat. 7.

Cyprianus	Vulgata
novem iustis, quibus non est opus poenitentia. [1]	qui non indigent poenitentia.
Cap. XVI.	
v. 8. filii saeculi huius prudentiores sunt filiis lucis.[2]	filii huius saeculi prudentiores filiis l. in generatione sua sunt.
v. 11. si * in iniusto mamona fideles non fuistis, quod est verum, quis credet nobis?	* ergo in iniquo quod verum est
12. et si in alieno fideles non fuistis *, vestrum ** quis dabit vobis? [3]	* quod ** est
v. 14. audiebant autem haec omnia Pharisaei, qui erant cupidissimi, et irridebant. [4]	omnia haec avari, et deridebant illum.
v. 15. vos estis, qui iustificatis vos in conspectu hominum. Deus autem dinoscit corda vertra, quoniam quod excelsum est in hominibus, execratio est in conspectu Dei. [5]	coram hominibus novit quoniam quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.
v. 25. Commemorare, quoniam percepisti bona in vita tua, Lazarus autem mala. nunc * hic consolatur, tu autem cruciaris. [6]	recordare, quia recepisti et Lazarus similiter * autem vero
Cap. XVII.	
v. 7. quis* vestrum habens servum arantem aut pastorem venienti de agro dicit: continuo transi, recumbe?	autem pascentem, qui regrosso de agro dicat illi: statim

[1]) 640, 4 ep. 55, 22. — [2]) 793, 2 ep. 73, 19. — [3]) 380, 4 de op. ele. 8. — [4]) 383, 2 l. m. c. 12. — [5]) 748, 1 ep. 68, 4. — [6]) 165, 9 testim. III, 61.

Cyprianus	Vulgata
v. 8. sed dicit illi: para aliquid, quod cenem, et adcingere et ministra mihi, donec manducem et bibam, et postea tu manducabis et bibes?	et non dicat ei aliquid fehlt praecinge te post haec
v. 9. numquid habet gratiam servo illi, quia fecit, quae ei imperata sunt?	Stellung: gratiam habet imperaverat
v. 10. * sic itaque et vos, cum feceritis *, quae vobis imperata sunt, dicite: servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.[1])	* non puto. itaque fehlt * omnia praecepta sunt vobis
10. et cum haec omnia feceritis, dicite: servi supervacui sumus, quod debuimus facere, fecimus. [2])	
v. 21. * Regnum Dei intra vos est. [3])	* ecce enim
v. 31. et qui in agro est, non revertatur retro.	est fehlt similiter non redeat retro.
v. 32. memores estote uxoris Loth. [4])	
Cap. XVIII.	
v. 8. filius hominis, cum venerit, putas, inveniet fidem in terra? [5])	veniens
v. 10. homines duo ascenderunt in templum ado-	duo h. ut orarent

[1]) 154, 13 testim. III, 51. — [2]) 567, 12 epist. 33, 2. — [3]) 155, 3 testim. III, 52. — [4]) 328, 22 ad Fortunat. 7. — [5]) 232, 19 de cath. eccl. un. 26. epist. 74, 91, p. 806, 18: putas, cum venerit filius hominis, inveniet fidem in terra?

Cyprianus	Vulgata
rare, unus pharisaeus et	
unus publicanus.	alter
v. 11. pharisaeus cum	stans
stetisset, talia apud se	haec
precabatur: Deus gratias	orabat gr. ag. tibi
tibi ago, quia non sum sicut	
ceteri homines, iniusti, rap-	hominum: raptores, iniusti
tores, adulteri, quomodo et	velut etiam
publicanus iste.	hic vor publ. iste fehlt
v. 12. ieiuno bis in sabbato,	
decimas do omnium, quae-	quae
cumque possideo.	
v. 13. * publicanus autem	* et autem fehlt
de longinquo stabat et	a longe stans
neque oculos suos le-	nolebat nec. oc. ad cael. le-
vabat ad caelum, sed per-	vare
cutiebat pectus suum dicens:	
Deus propitius esto mihi	
peccatori.	
v. 14. dico vobis, descen-	
dit hic justificatus in domum	
suam magis quam ille	ab illo ph. fehlt
pharisaeus; quia omnis, qui	
se extollit, humiliabitur, et	exaltat
qui se humiliat, exaltabitur.[1]	
v. 29. amen dico vobis,	
nemo est, qui reliquerit	reliquit
domum aut parentes aut	
fratres aut uxorem aut filios	
propter regnum Dei,	
v. 30. et non recipiat	
septies tantum in isto	multo plura hoc
tempore, * in saeculo autem	* et autem fehlt
venturo vitam aeternam.[2]	

[1]) 270, 7 de dom. orat. 6. — [2]) 130, 10 testim. III, 16; reliquat für reliquerit u. aut agrum nach domum. ad Fortunat 345, 14, 12 u. dgl. p. 658, 15, ep. 58, 2.

Cyprianus	Vulgata
Cap XIX.	
v. 8. ecce dimidium ex substantia mea * do pauperibus et si cui quid fraudavi, quadruplum reddo.	bonorum meorum * Domine quid aliquem defraudavi, r. qu.
v. 9. dixit autem Jesus: quia salus hodie domui huic facta est, quoniam et ipse filius est Abrahae.[1])	ait Jesus ad eum hodie salus eo quod sit
Cap. XX.	
v. 34. filii saeculi huius generant et generantur,	h. s. nubunt et traduntur ad nuptias
v. 35. qui autem habuerint dignationem saeculi illius et resurrectionis a mortuis, non nubunt neque nubuntur,	illi vero, qui digni habuntur saeculo illo, et resurrectione ex m., neque nubent neque ducent uxores:
v. 36. neque enim incipient mori. aequales enim sunt angelis * Dei; cum sint filii resurrectionis.	ultra mori poterunt * et filii sunt
v. 37. resurgere autem mortuos Moyses significat, quomodo dicit in rubo Dominum Deum Abraham et Deum Isaac et Deum Jabob.	quia vero resurgant mortui, et Moyses ostendit secus rubrum, sicut dicit Dominum Deum Abr. etc.
v. 38. Deus * non est mortuorum sed vivorum, omnes enim illi vivunt. [2])	* autem ei nach vivunt
Cap. XXI.	
v. 3. amen dico vobis,	vere

[1]) 113, 4 testim. III, 1 für pauperibus steht egenis u. statt ipse hic 379, 17 de op. et ele. 8. Desgl. in v. 9 hic 704, 4 epist. 63, 5 u. noch statt quoniam: quia. — [2]) 144, 20 testim. III, 32. v. 34—36 findet sich auch 203, 7 de habit. virg. 22, doch steht für nubuntur: matrimonium faciunt u. für incipient incipiunt.

Cyprianus	Vulgata
quoniam vidua ista * omnibus plus misit in dona Dei.	quia haec * pauper plus quam omnes misit in dona Dei fehlt
v. 4. omnes enim isti ex eo, quod abundavit illis miserunt in dona Dei. haec autem de inopia sua omnem quemcunque habuit victum misit. [1])	nam hi abundanti sibi munera ex eo, quod deest illi, omnem victum suum, quem habuit, misit.
v. 14. ponite * in cordibus vestris non praemeditari excusare.	* ergo quemadmodum respondeatis
v. 15. ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non possint resistere * adadversarii vestri [2])	 poterunt * et contradicere omnes a. v.
v. 17. et eritis odibiles omnibus propter nomen meum. [3])	odio
v. 31. cum autem videritis haec omnia fieri, scitote, quoniam in proximo est regnum Dei. [4])	autem fehlt omnia fehlt prope
Cap. XXII.	
v. 31. dixit autem Dominus ad Petrum: * ecce satanas postulavit, ut vos vexaret, quomodo triticum,	ait Petrum fehlt * Simon, Simon expetivit vos, ut cribraret sicut triticum
v. 32. ego autem rogavi pro te ne, deficiat fides tua. [5])	 ut non

[1]) 385, 3 de op. et ele. 15. — [2]) 333, 17 ad Fortunat. 10. Desgl. 832, 4 epist. 76, 5. — [3]) 142, 18 testim. III, 29. — [4]) de mortal. 2, p. 298, 6. — [5]) 499, 12 epist. 11, 5; de domin. orat. 20, 1 p. 288, 25 anfangend mit ecce; doch steht für postulavit: postulabat.

Cyprianus	Vulgata
Cap. XXIV.	
v. 44. isti sunt sermones, quos locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quia oportet adimpleri omnia * scripta in lege Moysi et prophetis et psalmis de me.	haec sunt verba, quae quoniam necesse est impleri * quae scripta sunt
45. tunc adaperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas,	aperuit
46. et dixit illis: quia scriptum est * Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die,	eis, quoniam sic * et sic oportebat
47. et praedicari in nomine eius paenitentiam et remissa peccatorum usque in omnes gentes. [1]	et remissionem, usque fehlt

Evangelium secundum s. Joannem.

Cap. I.	
v. 1. In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum et Deus erat verbum.	
2. hoc erat in principio apud Deum.	
3. omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nihil quod factum est.	
4. in eo vita est, et vita erat lux hominum;	ipso erat
5. et lux lucet in tene-	Stellung: in tenebris lucet

[1]) 43, 4 testim. I, 4.

Cyprianus	Vulgata
bris et tenebrae eam non conprehenderunt. [1]	
v. 9. fuit lumen verum, quod inluminat omnen hominem, venientem in hunc mundum.	erat lux vera, quae illuminat
10. in hoc mundo fuit, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non agnovit. [2]	hoc fehlt erat cognovit
v. 11. in sua propria venit, et sui eum non receperunt.	sua fehlt
12. quotquot* eum receperunt, dedit illis potestatem, ut filii Dei fierent*, qui credunt in nomine eius. [3]	* autem, Stell.: rec. eum filios Dei fieri * his
v. 26. et respondit illis Joannes: * ego quidem baptizo in aqua, in medio autem vestrum stat, quem vos ignoratis,	et fehlt eis * dicens quidem fehlt medius stetit nescitis
27. ipse est enim, de quo dixi, post me veniens homo ante me factus est, cuius* non sum dignus, corrigiam calceamenti solvere. [4]	enim, de quo dixi fehlt est, qui post me venturus est, qui ante me factus est, * ego ut solvam eius corrigiam calceamenti.
v. 29. altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se, et ait: ecce agnus Dei, ecce qui auferet peccata mundi. [5]	tollit peccatum

[1] 65,2 testim. II, 3. Der 1. v. steht auch 70, 7 testim. II, 6. — [2] 44, 21 testim. I, 7. — [3] 42, 3 testim. I, 3 u. 272, 14 de dom. orat. 9 — [4] 87, 3 testim. II, 19. — [5] 82, 1 testim. II, 15.

Cyprianus	Vulgata
Cap. II.	
v. 16. Domum patris	nolite facere domum patris
mei domum negotiationis	mei domum negotiationis
fecistis. [1]	
Cap. III.	
v. 5. nisi si quis renatus	si fehlt
fuerit ex aqua et spiritu *,	* sancto
non potest introire in regnum Dei. [2]	
v. 6. quod enim natum	enim fehlt
est de carne, caro est, et	ex
quod natum est de spiritu,	ex
spiritus est. [3]	
v. 14. * sicut Moyses ex-	* et
altavit serpentem in eremo	deserto
ita exaltari oportet filium hominis,	
15. ut omnis, qui credi-	credit
derit, in eum,* habeat vi-	ipsum * non pereat, sed
tam aeternam. [4]	
v. 18. qui * non credi-	* autem credit
derit, iam iudicatus est,	
quia non credidit in nomine	credit
unici filii Dei.	unigeniti
19. hoc autem est iudi-	Stellung: est autem
cium' quoniam lux venit	quia
in saeculum, et dilexerunt	mundum
homines magis tenebras quam lucem. [5]	

[1]) 178, 17 testim. III, 100 cf. Matth. 21, 13. — [2]) 439, 3 sent. epis. 5 nisi quis natus etc. hat 775, 17 ep. 72, 1 u. 795, 13 ep. 73, 21; an letzter Stelle fehlt der Satz: non potest introire in regnum Dei. — [3]) test. I, 12 p. 47, 20 u. test. III. 25 p. 140, 18; beide Stellen haben auch v. 5. v. 6 findet sich — ohne enim — auch 439, 15 sent. episc. 5 mit dem Zusatz: quia Deus spiritus est, et ex Deo natus est. — [4]) 88, 17 testim II, 20. — [5]) 45, 3 testim. I, 7 ebenso 144, 6 testim. III, 31, wo magis vor dilexerunt steht, dagegen homines fehlt.

Cyprianus	Vulgata
v. 27. nemo potest aliquid accipere, nisi datum fuerit illi de caelo. [1]	non potest homo, accipere, quidquam, nisi fuerit ei datum de caelo
v. 28. * vos mihi testes estis, quoniam dixi eis,	* ipsi vos mihi testimonium perhibebitis, quod dixerim
qui missi sunt ab Hierosolymis ad me, quia non	fehlt: eis—quia
sum* Christus, sed quoniam	ego quia
missus sum ante ipsum.	illum
29. qui habet enim sponsam, sponsus est: amicus au-	enim fehlt
tem sponsi est, qui stat et audit eum, et gaudio gaudet propter vocem sponsi. [2]	est fehlt
v. 36. qui credit in filium, habet vitam aeternam; qui*	* autem
non dicto audiens est filio, non videbit vitam, sed	incredulus est
ira Dei manebit super eum. [3]	manet
Cap. IV.	
v. 13. omnis, qui biberit	bibit
ex aqua ista, sitiet iterum; qui autem biberit ex aqua	hac
quam ego dedero, non sitiet in aeternum. [4]	dabo ei
v. 32. ego cibum habeo manducare, quem vos non nostis. [5]	nescitis
v, 34. meus cibus est, ut faciam voluntatem eius, qui	
me misit et perficiam opus eius. [6]	Stell.: misit me, ut

[1]) 455, 2 sent. episc. 57. — [2]) 86, 2 testim. II, 19. — [3]) 94, 7 testim. II, 27. — [4]) 707, 13 ep. 63, 8. — [5]) 164, 12 testim. III, 60. — [6]) l. m. c.

Cyprianus	Vulgata
Cap V.	
v. 14. ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. [1]	ne deterius tibi aliquid contingat.
v. 22. nihil pater judicat *, sed omne judicium filio dedit,	neque enim * quemquam Stellung: dedit filio
v. 23. ut omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem; qui non honorificat filium, non honorificat patrem, qui misit eum. [2]	illum
v. 39. scrutamini scripturas, in quibus putatis vos vitam aeternam habere; haec sunt, quae testimonio sunt de me	quia vos putatis, in ipsis vitam aeternam habere, et illae sunt, testimonium perhibent
v. 40. et non vultis venire ad me, ut vitam habeatis. [3]	
v. 43. ego veni in nomine patris mei, et non recepistis me. cum alius venerit in nomine meo, illum accipietis. [4]	accipitis si
v. 45. nolite putare, quia ego vos accuso apud patrem. est, qui vos accuset, Moyses, in quem vos speratis.	accusaturus sim vos accusat vos in quo
v. 46. si enim credidissetis Moysi, crederetis * et mihi; de me enim ille scripsit.	crederetis * forsitan
v. 47. si autem illius scripturis non credidis, quomodo verbis meis credetis. [5]	litteris

[1]) 141, 19 testim. III, 27 u. 188, 26 de habitu virg. 2 u. 505, 16 ep. 13, 2 u. 644, 4 ep. 55, 26. — [2]) 96, 7 testim. II, 28 u. 146, 12 testim. III, 33, aber: judicium omne. — [3]) 51, 13 testim. I, 18. — [4]) 67, 22 testim. II, 5. — [5]) 51, 16; test. I, 18.

Cyprianus	Vulgata
Cap. VI.	
v. 35. ego sum panis vitae,	
qui venerit ad me, non	venit
esuriet; et qui in me cre-	et qui credit in me
diderit, non sitiet umquam.[1]	
v. 38. non descendi de	non steht vor ut
caelo, ut faciam voluntatem	
meam, sed voluntatem eius	
qui me misit.[2]	Stellung: misit me
v. 51. ego sum panis vi-	vivus
tae, qui de caelo descendi.	
v. 52. si quis ederit de	manducaverit ex hoc pane
meo pane, vivet in aeter-	
num. panem autem, quem	et panis, quem ego dabo,
ego dedero, caro mea est	
pro saeculi vita.[3]	mundi vita
v. 54. nisi ederitis car-	manducaveritis
nem filii hominis et biberitis	
sanguinem eius, non habe-	Stellung: eius sanguinem
bitis vitam in vobis.[4]	
v. 66. nemo potest venire	
ad me, nisi fuerit datum illi	ei datum
a patre. *[5]	* meo
v. 68. numquid et vos	
vultis ire?	abire
69. respondit * ei ** Petrus	* ergo ** Simon
dicens: Domine, ad quem	dicens fehlt
ibimus? verbum vitae aeter-	verba
nae habes.	
v. 70. et nos credimus	credidimus
et cognovimus, quoniam tu	quia
es Christus, filius Dei vivi.[6]	

[1]) 58, 6 testim I, 22. — [2]) 133, 14 testim. III, 19 u. 193, 7 de hab. virg. 7. — [3]) de dom. orat. 18, 3; 280, 15. — [4]) 58, 10 testim. I, 22 u. 140, 21 testim. III, 25; 280, 22 de dom. orat. 18. — [5]) 792, 14 epist. 73, 18. — [6]) 732, 21 ep. 66, 8; 674, 18 ep. 59, 7.

Cyprianus	Vulgata
Cap. VII.	
v. 37. si qui sitit, veniat* et bibat.	* ad me
v. 38. qui credit in me, sicut scriptura dicit, flumina de ventre eius fluent aquae vivae.	Stellung: dicit scriptura
v. 39. hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant, qui in eum credebant. [1])	credentes in eum.
Cap. VIII.	
v. 12. ego sum lumen mundi. qui me secutus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitae. [2])	lux sequitur me ambulat
v. 24. si enim non credideritis. quia ego sum, moriemini in peccatis vestris.[3])	peccato vestro
v. 31. si* permanseritis in verbo meo, vere discipuli mei estis	* vos manseritis sermone eritis
v. 32. et cognoscetis veritatem,et veritas liberabit vos.[4])	
v. 34. omnis, qui facit peccatum, servus est *;	* peccati
v. 35. servus autem non manet in domo in aeternum, filius * manet in aeternum.[5])	* autem
v. 44. vos de diabolo patre nati estis, et con-	ex p. d. nati fehlt

[1]) 706, 21 u. 707, 4 ep. 63, 8; v. 37 u. 38 findet sich auch 58, 8 testim. I. 22, si quis sitit, veniat et bibat. qui credit in me sicut dicit sc. — [2]) 72, 12 testim. II. 7; 426, 20 de zel. et liv. 11. Dagegen steht für mundi: saeculi 716, 10 ep. 63, 18. — [3]) 43, 13 testim. I, 5. — [4]) 329, 12 ad Fortun. 8 u. 406, 9 de bono pati. 13. — [5]) de dom. orat. 10, p. 274, 2.

Cyprianus	Vulgata
cupiscentias patris vestri	desideria
facere vultis. ille enim ho-	enim fehlt
micida fuit ab initio et in	erat
veritate non stetit, quia	
veritas non est in illo.[1])	non est veritas in eo.
Cap. IX.	
v. 31. Deus peccatorem	peccatores D. n. au.
non audit: sed qui Deus	si quis Dei cultor est
coluerit, et voluntatem eius	
fecerit, illum audit. [2])	facit, hunc exaudit
Cap. X.	
v. 9. ego sum ianua, per	ostium
me si qui introierit, sal-	quis
vabitur. [3])	
v. 11. ego sum pastor	bonus pastor animam suam
bonus, qui pono animam	dat pro ovibus suis
meam pro ovibus meis,	
12. mercenarius autem et*	* qui non est pastor,
cuius non sunt propriae,	Stell.: oves propriae
oves, cum viderit lupum	vidit; cum fehlt
venientem, *relinquit et fugit,	* et dimittit oves et fugit
et lupus *dispargit eas.[4])	* rapit et dispergit oves
v. 16. et erunt unus grex	et fiet unum ovile
et unus pastor. [5])	
v. 18. nemo aufert ani-	tollit eam
mam meam a me, sed ego	Stellung: ego pono eam a
a me pono eam: * potestatem	me ipso * et
habeo ponendi eam et potes-	
tatem habeo iterum sumendi	
eam; hoc enim mandatum	enim fehlt
accepi a patre meo. [6])	

[1]) de dom. orat. 10, p. 273, 11. — [2]) 455, 20 sent epist. 61 Den Schluss sed qui etc. fügt bei 736, 24 epist. 67, 2; 723, 18 ep. 65, 2 u. 769, 2 ep. 70, 2 haben die ganze Stelle. — [3]) 94, 4 test. II, 27, ebenso 140, 15 test. III, 24, wo aber statt qui quis steht. — [4]) 486, 12 ep. 8, 1. — [5]) 216, 18 de cathol. eccl. un. 8, ebenso 753, 18 ep. 69, 5, wo aber für erunt erit steht. — [6]) 92, 1 test. II, 24.

Cyprianus	Vulgata
v. 30. ego et pater unum sumus. [1]	
v. 34. non est scriptum in lege*, quoniam ego dixi, dii estis ?	nonne scriptum est * vestra quia
35. si illos dixi deos, * et non potest solvi *	* ad quos sermo Dei factus est * scriptura
36. quod pater sanctificavit et misit in saeculum, vos dicitis, quoniam blasphemat, quia dixi, filius Dei sum.	quem mundum quia blasphemas
37. si non facio facta patris*, nolite mihi credere,	opera * mei Stell.: credere mihi
38 sed si facio, et * mihi non vultis credere, factis credite et cognoscite, quoniam in me est pater et ego in illo. [2])	si autem * si operibus, ut cognoscatis et credatis, quia Pater in me est patre
Cap. XI.	
v. 25. ego sum resurrectio*; qui credit in me, licet moriatur, vivet	* et vita etiam si mortuus fuerit
26. et omnis, qui vivit et credit in me, non morietur in aeternum. [3])	
Cap. XII.	
v. 25. qui amat animam suam, perdet illam, et qui odit animam suam in isto saeculo, in vitam aeternam conservabit illam. [4])	eam hoc mundo custodit eam

[1]) 215, 4 de cathol. eccl. uni. 6 und 753, 16 ep. 69, 5. — [2]) 71, 7 test. II, 6. — [3]) 310, 16 de mortal. 21. — [4]) 129, 10 test. III, 16; 327, 2 ad Fortun. 5 u. 663, 2 ep. 58, 7, während 482, 4 ep. 6, 2 in isto saeculo auch im ersten Gliede steht.

Cyprianus	Vulgata
Cap. XIII.	
v. 14. si * ego lavi pedes	* ergo
vestros, magister et dominus,	Stell.: dominus et magister
et vos debetis aliorum	alter alterius lavare pedes
pedes lavare;	
15. exemplum enim dedi	
vobis, ut sicut ego feci *	quemadmodum * vobis, ita
et vos aliis faciatis. [1]	aliis fehlt
v. 16. non est servus	
maior domino suo, neque	
apostolus maior * eo, qui	* est
misit eum.	illum
17. haec scientes beati	si haec scitis
eritis, si ea feceritis. [2]	Stellung: fec. ea
v. 28. quod facis, fac	
citius. [3]	
Cap. XIV.	
v. 6. ego sum via et	
veritas et vita. nemo venit	
ad patrem nisi per me. [4]	
v. 27. pacem meam do	p. relinquo vobis, pacem
vobis, pacem meam demitto	meam do vobis.
vobis. [5]	
v. 28. si me dilexissetis,	diligeretis me
gauderetis *, quoniam eo	* utique quia vado
ad patrem, quia pater maior	
me est. [6]	
Cap. XV.	
v. 1. ego sum vitis vera. [7]	

[1]) 149, 20 test. III, 39 u. 511, 13 ep. 14, 2. — [2]) 118, 9 test. III, 5. — [3]) 173, 9 test. III, 80. — [4]) 94, 3 test. II, 27; 140, 13 test. III, 24. Den Satz: ego sum veritas haben 448, 4 sent. ep. 30 u. 807, 9 ep. 74, 9, während der 2. Satz nemo . . . per me 790, 19 ep. 73, 17 steht. — [5]) 114, 19 test. III, 3; dagegen pacem vobis dimitto, pacem meam do vobis 231, 21 de cathol. eccl. un. 24. — [6]) 160, 4 test. III, 58. — [7]) 702, 10 ep. 63, 2.

Cyprianus	Vulgata
v. 12. hoc est mandatum meum, ut diligatis invicem, quemadmodum dilexi vos,	praeceptum sicut
13. maiorem hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat * pro amicis suis [1])	dilectionem quam fehlt * quis
v. 14. si feceritis, quod mando vobis,	quae ego praecipio
15. iam non dico vos servos, sed amicos [2])	dicam sed amicos fehlt
v. 17. hoc est mandatum meum, ut diligatis invicem.[3])	haec mando vobis,
v. 18. si saeculum vos odit, scitote, quoniam me primo odit.	mundus quia priorem vobis odio habuit
19. si de saeculo essetis, saeculum, quod suum esset, amaret; sedquia de saeculo non estis, et ego elegi vos de saeculo, propterea odit vos saeculum.	mundo fuissetis mundus erat, diligeret; quia vero mundo sed mundo mundus
20. mementote sermonis* quem * dixi vobis: non est maior servus domino suo. si me persecuti sunt, et vos persequentur. [4])	mei * ego Stellung: servus maior
Cap. XVI.	
v. 2. veniet hora, ut	venit

[1]) 114, 20 test. III, 3. v. 12 findet sich auch 222, 26 de cath. eccl. uni. 14. — [2]) 210, 14 de cath. eccl. uni. 2 und 712, 17 ep. 63, 14. — [3]) 497, 19 ep. 11, 3. — [4]) 142, 20 test. III. 29, ebenso 334, 15 ad Fortunat. 11, wo aber für saeculum immer mundus steht und statt sermonis sermonem, während 662, 8 ep. 58, 6, 9 mit 142 übereinstimmt, doch steht für odit: odiit und ist die Stellung servus maior conform der Vulgata wie auch bei ad Fortunat. 11.

Cyprianus	Vulgata
omnis, qui vos occiderit, putet, se officium deo facere	interficit vos, arbitretur, obsequium se praestare Deo
3. sed hoc facient, quoniam non cognoverunt patrem neque me. [1])	haec vobis quia noverunt
v. 4. haec autem locutus sum vobis, ut, cum venerit hora eorum, memores sitis, quia ego dixi vobis. [2])	sed reminiscamini
v. 20. amen, amen dico vobis, quoniam vos plorabitis et plangetis, saeculum autem gaudebit: vos tristes eritis, sed tristitia vestra in laetitiam veniet. [3])	quia; vos fehlt hier, steht aber nach flebitis mundus autem contristabimini, vertetur in gaudium
v. 22. iterum* videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo auferet a vobis. [4])	* autem tollet
v. 33. haec locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis; in saeculo autem pressuram*, sed fidite, quoniam: ego vici saeculum.[5])	mundo autem fehlt * habebitis confidite quoniam fehlt mundum
Cap. XVII.	
v. 3. haec autem est vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum et, quem misisti, Jesum Christum.	Stellung: haec est autem Stellung: solum Deum verum

[1]) 129, 12 testim. III, 16. — [2]) fügt zu 2 u. 3 bei 657, ep. 58, 2, wie auch 334, 22 ad Fortun. 11. — [3]) 334, 22 ad Fort. 11 u. 299, 25 de mortal. 5. — [4]) de mortal. 5, p. 300, 4. — [5]) 119, 6 testim. III, 66, ebenso 335, 2 ad Fortunat 11 u. 406, 1 de bono pati. 12.

Cyprianus	Vulgata
4. ego te clarificavi in terra, opus perfici, quod dedisti mihi, ut faciam.	super terram consummavi
5. et nunc tu clarifica me* apud te ipsum claritate, quam habui apud te. prius-quam mundus fieret. [1])	tu fehlt * tu Pater temetipsum esset, apud te (Umstellung)
v. 20. non pro his autem rego solis, sed et pro illis, qui credituri sunt per verbum ipsorum in me	eis tantum eis eorum
21. ut omnes unum sint sicut et tu Pater in me et ego in te, ut et ipsi in nobis * sint. [2])	et fehlt * unum
v. 21. Pater, da ut quomodo ego et tu unum sumus, sic et hi in nobis sint. [3])	ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis suum sint.
v. 24. pater, quos mihi dedisti, volo, ut ubi ego fuero, et ipsi sint mecum, et videant claritatem meam, quam mihi dedisti * ante constitutionem mundi. [4])	Stellung: dedisti mihi quia sum ego illi ut Stellung: dedisti mihi * quia dilexisti me
Cap. XVIII.	
v. 22. sic respondes pontifici?	
23. si male locutus sum, exprobra de malo, si autem bene, qui me caedis? [5])	 testimonium perhibe

[1]) 63, 10 testim. II, 1. v. 3 findet sich auch 323, 17 ad Fort. 2, nur steht autem nach est, und zwischen solum und verum: et. Letzteres hat auch 790, 21 ep. 73, 17, aber es fehlt autem. — [2]) de dom. orat. 30, 2, p. 288, 28. — [3]) 812, 9 ep. 75, 3. — [4]) 159, 18 test. III, 58. Dagegen heisst es nach quam mihi dedisti: prius quam mundus fieret. 311, 9 de mortal. 22. — [5]) 671, 6, ep. 59, 4, ebenso 471, 8 epist. III, 2 u. 728, 22. ep. 66, 3.

Cyprianus	Vulgata
v. 36. regnum meum non	
est de isto saeculo, si de	hoc mundo
isto saeculo esset regnum	ex hoc mundo esset
meum, ministri mei * turba-	* utique
rentur, ne traderer Judaeis,	decertarent, ut non
nunc autem regnum meum	
non est hinc.	
37. dixit * Pilatus: ergo	* itaque
rex es tu? respondit Jesus:	
tu dicis, quoniam rex sum*;	quia * ego
* in hoc natus sum et in	* ego ad hoc
hoc veni in saeculum, ut	mundum
testimonium dicam veritati.	perhibeam
omnis qui est de veritate,	ex
audit vocem meam. [1]	
Cap. XIX.	
v. 11. nullam haberes	non haberes potestatem
adversus me potestatem *,	adversum * ullam,
nisi data esset tibi desuper.[2]	tibi datum
v. 23. de tunica autem,	erat autem tunica inconsu-
quia de superiore parte non	tilis, desuper contexta per
consutilis sed per totum	totum
textilis fuerat,	
24. dixerunt * ad invicem:	* ergo
non scindamus illam, sed	eam
sortiamur de ea, cuius sit.[3]	illa
Cap. XX.	
v. 21. sicut misit me pater,	
et ego mitto vos:	
22. * accipite spiritum	* haec cum dixisset, in-
sanctum:	sufflavit et dixit eis
23. si cuius remiseri-	quorum
tis peccata, remittentur	remittuntur eis, et quorum

[1]) 98, 19 testim. II, 29. — [2]) 173, 4 testim. III, 80. — [3]) 215, 16 de cath. eccl. uni. 7.

Cyprianus	Vulgata
illi, si cuius tenueritis, tenebuntur. [1]	retinueritis, retenta sunt.
v. 27. Inice huc digitum tuum, et vide manus meas * et noli esse incredulus, sed fidelis.	infer d. t. huc * et affer manum tuam et mitte in latus meum
28. et respondit Thomas et dixit illi: Dominus meus et Deus meus.	et fehlt ei
29. dicit illi Jesus: quia vidisti*, credidisti: beati, qui non viderunt et credunt. [2]	dixit ei * me, Thoma, crediderunt
Cap. XXI.	
v. 15. diligis me? * respondit: diligo. ait ei: pasce oves meas. [3]	* plus his? dicit ei: etiam, Domine tu scis, quia amo te. dicit ei: pasce agnos meos.

Actus Apostolorum.

Cap. I.	
v. 7. nemo potest cognoscere tempus aut tempora, quae pater posuit in sua potestate. [4]	non est vestrum, nosse tempora vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate.
v. 14. et erant perseverantes omnes unanimes in oratione cum mulieribus et Maria, quae fuerat mater Jesu, et fratribus eius. [5]	hi omnes erant p. unanimiter in orat. statt dessen: matre Jesu

[1] 212, 15 de cath. eccl. uni. 4, ebenso 759, 14 ep. 69, 11, wo aber nach mitto vos bis accipite der Zwischensatz steht: hoc cum dixisset, insufflavit et ait illis. Desgl. 783, 18 ep. 73, 7, wo statt insufflavit steht inspiravit, während 821, 2 ep. 75, 16 die Stelle mit accipite spiritum anfängt. — [2] 70, 9 testim. II, 6. — [3] 486, 17 ep. 8, 1. — [4] 175, 11 testim. III, 89. — [5] 232, 6 de eccles. cathol. un. 25 u. 271, 24 de dom. orat. 8.

Cyprianus	Vulgata
v. 15. surrexit Petrus in medio discentium, fuit autem turba in uno. [1]	in diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul fere centum viginti).
Cap. II.	
v. 2. et factus est *subito* de caelo sonus, *quasi ferretur flatus vehemens* et *implevit* totum locum illum, in quo erant sedentes,	e. f e. repente . . . tamquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum, ub ierant sedentes
3. et visae sunt illis linguae divisae quasi ignis, qui et insedit in unumquemque illorum	et apparuerunt illis dispartitae linguae tamquam ignis, seditque supra singulos eorum
4. et impleti sunt omnes Spiritu sancto. [2]	et repleti sunt omnes Spiritu sancto.
v. 38. *paenitemini*, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi in remissionem peccatorum* et accipietis donum spiritus sancti.	paenitentiam agite * vestrorum
39. vobis enim est *promissio* et filiis vestris et omnibus *deinceps*, quoscunque advocaverit Dominus Deus noster. [3]	repromissio qui longe sunt
Cap. III.	
v 6. dixit autem Petrus ad eum: argentum quidem et aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Na-	Petrus autem dixit: Argentum et aurum non e. m.

[1]) 738, 18 ep. 67, 4. — [2]) 179, 6 testim. III, 101. — [3]) 791, 9 ep. 73, 17.

Cyprianus	Vulgata
zareni surge et ambula. et adprehensa manu eius dextra elevavit eum.[1]	allevavit eum.
Cap. IV.	
v 8. Principes populi et seniores Israel, *	Israel fehlt * audite:
9. ecce nos hodie interrogamur a vobis super benefacto hominis infirmi, in quo iste salvatus est,	si nos hodie diiudicamur in benef. salvus factus est,
10. sit vobis omnibus notum et omni populo Israel, quia in nomine * Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in illo iste in conspectu vesto sanus adstat, in alio autem nullo.	notum sit omnibus vobis et omni plebi Israel * Domini nostri hoc astat coram vobis sanus fehlt
11. hic est lapis, qui contemptus est a vobis, qui aedificabitis, qui factus est in caput anguli.	reprobatus aedificantibus
12. non est enim nomen aliud sub caelo datum hominibus, in quo oportet salvari nos.[2]	et non est in alio aliquo salus. nec enim aliud nomen est sub.. oporteat nos salvos fieri.
v. 32. turba autem eorum, qui crediderant, anima et mente una agebant, nec fuit inter illos diserimen, ullum nec quicquam suum iudicabant ex bonis, quae eis erant, sed fuerunt omnia communia.[3]	multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una, nec quisquam eorum, quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

[1]) 165, 11, test. III, 61. — [2]) 82, 23 test. II, 16. — [3]) 116, 9 test. III, 3; ebenso 232, 5 de cathol. eccl. uni. 25 u. 497, 17 epist 11, 3 bis una agebant, während 393, 18 de op. et ele. 25 die ganze Stelle gibt.

5

Cyprianus	Vulgata
Cap. V.	
v. 3. inplevit satanas cor tuum, mentiri te apud Spiritum sanctum	Aninia, cui tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, et fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat et verundatum in tua erat potestate? non es mentibus hominibus, sed Deo.
4. cum esset fundus in tua potestate? non hominibus mentitus es, sed Deo [1])	
Cap. VI.	
v. 2. et convocaverunt illi duodecim totam plebem discipulorum et dixerunt eis.[2])	convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum dixerunt.
Cap. VII.	
v. 60. Domine, ne statuas illis hoc peccatum. [3])	
Cap. VIII.	
v. 20. pecunia tua tecum sit in perditionem, **quia** existimasti, gratiam Dei per pecuniam possideri. [4])	quoniam donum Dei existimastis, pecunia possideri.
v. 36. ecce aqua, quid **est, quod me impediat tingui?**	quid prohibet me baptizari?
37. Tunc dixit Philippus: si credis ex toto corde **tuo**, licet. [5])	dixit autem Ph. tuo fehlt
Cap. IX.	
v. 40. Tabitha, exurge in nomine Jesu Christi. [6])	Tabitha, surge.
Cap. X.	
v. 4. Corneli, orationes tuae et eleemosynae tuae	fehlt Anrede Cor.

[1]) 144, 1 testim. III, 30. — [2]) 738, 22. ep. 67, 4. — [3]) 408, 24 de bono pati. 16. — [4]) 178, 14 test. III, 100. — [5]) 151, 5 testim. III, 43. — [6]) 378, 10 de op. et ele. 6.

Cyprianus	Vulgata
ascenderunt ad memoriam coram Deo. [1])	in conspectu
v. 28. dominus mihi dixit, neminem hominum communem dicendum et inmundum.[2])	mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.
Cap. XIII.	
v. 46. vobis primum oportuerat indicari verbum Domini, sed quia expulistis illud, nec vos dignos vitae aeternae iudicastis, ecce convertimus nos ad gentes.	vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, et indignos vos iudicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad gentes.
47. sic enim dixit per scripturam Dominus: ecce lucem posui te inter gentes, ita ut sis in salvationem usque ad fines terrae. [3])	Sic enim praecepit nobis Dominus: posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terrae.
Cap. XV.	
v. 28. visum est * sancto spiritui et nobis, nullam vobis inponere sarcinam, quam ista, quae ex necissitate sunt,	* enim sp. s. et n., nihil ultra imp. vobis oneris, quam haec necessaria: ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, et sanguine et suffocatò, et fornicatione, a quibus custodientes vos bene agetis.
29. abstinere vos ab idololatriis et sanguine et fornicatione, et quaecunque vobis fieri non vultis, alii ne feceritis. [4])	
Cap. XVI.	
v. 25. circa mediam autem noctem Paulus et Sileas orantes gratias agebant Deo, audiebant autem eos vincti.[5])	media autem nocte Paulus et Silas orantes laudabant Deum; et audiebant eos, qui in custodia erant.

[1]) 290, 23 de domin. orat. 32. — [2]) 720, 12 ep. 64, 5. — [3]) 57, 5 test. I, 21. — [4]) 184, 5 testim. III, 119. — [5]) 127, 13 test. III, 14.

Cyprianus	Vulgata
Cap. XXIII.	
v. 4. sic insilis in sacerdotem Dei maledicendo?	summum sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: nesciebam, fratres, quia princeps est sacerdotum.
5. respondit et dixit: nesciebam, fratres, quia pontifex est. scriptum est enim: principem plebis tuae non maledices. [1]	scriptum est enim: principem populi tui non maledices.

Epistola ad Romanos.

Cap. I.	
v. 8. quia fides vestra praedicatur in toto mundo.[2]	quia f. v. annuntiatur in universo mundo.
v. 17. scriptum est: iustum fide vivere. [3]	sicut scriptum est: iustus autem ex fide vivit.
v. 30. susurratores, detractores, abhorrentes Deo, iniuriosi, superbi, iactantes sui, adinventores malorum: *	susurrores, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, * parentibus non obedientes,
32. qui cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, morte sunt digni, non tantum faciunt mala, sed et consentiunt eis, qui haec agunt; quoniam, qui talia agunt, morte sunt digni. [4]	Qui cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt digni sunt morte, et non solum qui ea faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus.

[1]) 470, 23 ep. III, 2, ebenso 671, 12, 16 ep. 59, 4 u. 729, 1, 8 ep. 66, 3. — [2]) 550, 10 ep. 30, 2. — [3]) 298, 17 de mortal. 3. — [4]) 743, 5 ep. 67, 9.

Cyprianus	Vulgata
Cap. II.	
v. 1. quare inexcusabilis es, o homo. in quo enim de alio iudicas, te ipsum condemnas; eadem enim agis, qui iudicas.	propter quod i. e., o homo omnis, qui iudicas. in quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas; eadem enim agis, quae iudicas.
v. 3. speras autem tu, qui iudicas eos, qui talia agant, et eadam facis, quia ipse effugies iudicium Dei? [1])	existimas autem hoc, o homo, qui iudicas eos, q. t. a. et facis ea, quia tu effugies iudicium Dei?
v. 4. an numquid opulentiam bonitatis eius et sustinentiam et patientiam contemnis, ignorans, quia bonitas Dei in paenitentiam te adducit?	an divitias bonitatis eius et patientiae et longanimitatis contemnis? ignoras, quoniam benignitas D. ad poenit. t. a.
5. tu autem secundum duritiam tuam et cor inpaenitens thesaurizas tibi iram in die irae et revelationis iusti iudici Dei,	secundum autem d. t. et impoenitens cor . . .
6. qui reddet unicuique secundum opera sua. [2])	opera eius.
v. 12. quotquot inique peccaverunt, inique peribunt, et quotquot in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur. [3])	quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt et quicunque i. l. p., p. l. i.
v. 13. non * auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. [4])	* enim

[1]) 139, 6 testim. III, 21. — [2]) 147, 20 testim. III, 35 u. 399, 27 de bono pati 4; aber nach ignorans steht quoniam patientia et bonitas Dei. — [3]) 178, 10 testim. III, 99. — [4]) 177, 10 test. III, 96.

Cyprianus	Vulgata
Cap. III.	
v. 3. quid enim, si exciderunt a fide quidam illorum? numquid infidelitas illorum fidem Dei evacuavit? absit.	quid enim si quidam eorum non crediderunt? numquid incredulitas illorum fidem D. evacuabit? absit.
4. est enim Deus verax, omnis autem homo mendax.[1])	autem
v. 8. faciamus mala, dum veniunt bona, quorum damnatio iusta est. [2])	ut veniant bona
v. 14. venenum aspidum sub labiis eorum, et os eorum maledicto et amaritudine plenum est.	quorum os maledictione et am. pl. e.
15. veloces ad effundendum sanguinem pedes eorum	vel. pedes eorum ad effund. sang.
16. contritio et calamitas in viis eorum, qui viam pacis non agnoverunt.	infelicitas et
17. nec est timor Dei ante oculos eorum. [3])	non
v. 23. omnes enim peccaverunt et egent claritatem Dei,	gloria
24. iustificantur autem dono ipsius et gratia per redemptionem, quae est in Christo Jesu. [4])	iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem,
Cap. V.	
v. 2. gloriamur in spe claritatis Dei,	gloriae filiorum Dei

[1]) 230, 1 de cathol. eccl. uni. 22, ebenso 452, 19 sent. episc. 47, wo für das 2. illorum: eorum steht, während 675, 6 ep. 59, 7 u. 742, 16 ep. 67, 8 für das 1. illorum: eorum zu lesen u. 732, 16 ep. 66, 8 mit gegebenem Text übereinstimmt. — [2]) 178, 6 test. III, 98. — [3]) 424, 16 de zelo et liv. 8. — [4]) 94, 12 test. II, 27.

Cyprianus	Vulgata
3. non solum autem, sed	
et gloriamur in pressuris	tribulationibus, scientes, quod
scientes, quoniam pressura	tribulatio patientiam op.
tolerantiam operatur,	
4. tolerantia autem	patientia
probationem, probatio autem spem,	vero
5. spes autem non confundit, quia dilectio Dei	charitas D.
infusa est cordibus nostris	diffusa est in c. n.
per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. [1])	
v. 8. si cum adhuc peccatores essemus,	quoniam cum ad. p. ess., secundum tempus,
9. Christus pro nobis	
mortuus est, multo * magis	* igitur
nunc iustificati in sanguine	
illius eliberabimur per illum ab ira. [2])	ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.
Cap. VIII.	
v. 12. itaque, fratres, non secundum carnem vivamus,	ergo, fratres, debitores sumus non carni, ut secundum e. v.
13. si enim secundum	
carnem vivitis, incipietis	vixeritis, moriemini
mori, si autem spiritu opera	
carnis mortificatis, vivetis.	mortificaveritis
14. quotquot enim spi-	quicumque
ritu Dei aguntur, hi sunt	ii
filii Dei. [3])	
v. 16. sumus filii Dei.	quod sumus filii Dei.
17. si autem filii, et	
heredes, * coheredes autem	* heredes quidem Dei, coh.
Christi; siquidem compati-	a. Chr., si tamen compat.,

[1]) 119, 13 test. III, 6 u. 331, 14 ad Fortunat. 9. — [2]) 637, 12 ep. 55, 18. — [3]) 428, 13 de zelo et liv. 14.

Cyprianus	Vulgata
mur, ut et commagnificemur. [1])	ut et conglorificemur.
v. 18. non sunt condignae passiones huius temporis ad superventuram claritatem, quae revelabitur in nobis. [2])	futuram gloriam
v. 24. spe salvati sumus. spes autem, quae videtur, non est spes. quod enim videt quis, quid sperat?	spe enim salvi facti sumus. nam quod videt quis, quid sperat?
25. si autem, quod non videmus, speramus, per patientiam exspectamus. [3])	
v. 35. quis* nos separabit a dilectione Christi, pressura, an angustia an persecutio, an fames an nuditas an periculum an gladius? [4])	* ergo charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?
v. 35. quis nos* seperabit a caritate Christi? pressura, an augustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius?	* ergo tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius?
36. Sicut scriptum est, quoniam propter te mortificamur tota die, aestimati sumus, ut oves occisionis	quia
37. sed in his omnibus	

[1]) 132. 2 testim. III, 16 u. 330, 12 ad Fortunat. 8, während 482, 12 ep. 6, 2 u. 657, 9 ep. 58. 1 nach heredes Dei haben. — [2]) 132, 8 test. III, 17; 346, 9 ad Fortunat. 13; 482, 16 ep. 6, 2; 665, 17 ep. 58, 10; 833, 10 ep. 76, 7. — [3]) 151, 20 testim. III, 45, während 406, 18 de bono pati. 13 schliesst: per expectationem sustinemus. — [4]) 499, 25 ep. 11, 5.

Cyprianus	Vulgata
supervincimus pro eo, qui dilexit nos. [1])	superamus propter eum.
Cap. IX.	
v. 3. optabam * ego ipse	optabam * enim
anathema esse a Christo	
propter fratres meos, qui	pro fratribus meis
sunt cognati * secundum	* mei
carnem,	
4. qui sunt Israelitae,	
quorum adoptio est * et	* filiorum et gloria
claritas et testamentum et	
legis constitutio et famulatus et promissiones,	legislatio et obsequium et promissa
5. quorum patres et ex,	
quibus * Christus secundum	* est
carnem, qui est super omnia	
Deus benedictus in saecula.[2])	saecula, Amen.
Cap. XI.	
v. 20. Noli altum sapere, sed time	
21. si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne	
forte nec tibi parcat. [3])	nec
v. 33. O altitudo divitiarum et sapientiae et scien-	
tiae Dei! quam inexcrutabilia sunt iudicia eius, et	incomprehensibilia
investigabiles viae eius!	

[1]) 138, 8 test. III, 18, während 560, 14 ep. 31, 4 statt mortificamur: interficimur, für supervincimus: superamus liest und statt pro eo: propter eum hat, während ad Fortunat. 6—327, 16 für mort.: occidimur, für ocis: victimae, auch superamus hat, aber pro eo liest. — [2]) 70, 13 testim. II, 6. v. 3 findet sich 180, 19 test. III, 107, nur steht statt propter pro. — [3]) 117, 21 test III, 5, ep. 13, 4; 507, 5 hat: noli altum sapere sed time; si enim Dominus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat.

Cyprianus	Vulgata
34. quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?	
35. aut quis prior dedit e i, ut retribuetur i l l i?	illi ei
36. quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso * omnia: ipsi gloria in saecula saeculorum. * [1]	* sunt * Amen.
Cap. XII.	
v. 1. Oro ergo vos, fratres, per misericordiam Dei, ut constituatis corpora vestra hostiam v i v a m, sanctam placentem Deo: *	Obsecro itaque vos, fratres, exhibeatis viventem Deo placentem * nationabile obsequium vestrum
2. nec configuremini saeculo huic, sed transformemini in renovatione sensus ad probandum, quae sit voluntas Dei, bona et placens et perfecta. [2]	et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in novitate sensus vestri, ut probetis, quae sit voluntas Dei, bona et beneplacens et perfecta.
v. 14. benedicite et nolite maledicere [3]	
v. 17. n e m i n i malum pro malo redentes [4]	nulli
v. 19. mihi v i n d i c t a m, ego retribuam, dicit Dominus. [5]	mihi vindicta
v. 21. nolite vinci a malo, sed vince in bono malum. [6]	

[1]) 155, 17 testim. III, 53. — [2]) 330, 7 ad Fortunat. 8 u. 831, 1 ep. 76, 3. — [3]) 126, 14 testim. III, 13. — [4]) 140, 4 testim. III, 23. — [5]) 180, 9 test. III, 106 u. 363, 14 ad Demet. 17. — [6]) 140, 5 testim. III, 23.

Cyprianus	Vulgata
Cap. XIII.	
v. 3. vis * non timere potestatem? quod bonum est, fac, et habebis laudem ex ea.[1])	* autem bonum fac illa
v. 7. reddite * omnibus quae debentur, cui tributum, tributum *, cui timorem, timorem, cui honorem, honorem,	* ergo debita * cui vectigal, vectigal
8. nemini quicquam debeatis, nisi ut invicem vos diligatis. [2])	quidquam
v. 12. nox transivit, dies autem adpropinquavit abiiciamus ergo opera tenebrarum et induamus arma lucis.	praecessit induamur
13. tamquam in die decenter ambulemus, non in comisationibus et ebrietatibus, non in concupiscentiis et impudicitiis, non in certaminibus et zelo.[3])	sicut honeste comessationibus cubilibus contentatione et aemulatione
Cap. XIV.	
v. 4. tu quis es, qui iudices alienum servum? Domino suo stat, aut cadit, stabit autem: potens est enim Deus, iterum statuere eum. [4])	iudicas iterum fehlt
v. 12. unusquisque nostrum pro se rationem dabit.	reddet Deo.

[1]) 149, 3 testim. III, 38. — [2]) 118, 2 testim III, 5. — [3]) 425, 23 de zelo et liv. 10. — [4]) 139, 4 testim. III, 21, statt iudiccs steht iudicas, statt statuere stabilire und iterum fehlt. 637, 4 ep. 55, 18.

Cyprianus	Vulgata
13. non ergo * nos invicem iudicemus. [1])	* amplius nos fehlt
v. 17. non est * regnum Dei esca et potus, sed iustitia et pax et gaudium in spiritu sancto. [2])	* enim

Epistola ad Corinthios I.

Cyprianus	Vulgata
Cap. I.	
v. 10. Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes et non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem sententia.[3])	
v. 17. misit me Christus adnuntiare, non in sermonis sapientia, ne inanisfiat crux Christi.	non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare, non in sapientia verbi, ut non evacuctur crux Christi:
18. verbum enim crucis stultitia est his, qui pereunt. his autem, qui salvantur virtus Dei est.	pereuntibus quidem stultitia est, iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est.
19. scriptum est enim: perdam sapientiam sapientium et prudentiam prudentium reprobabo.	
20. ubi sapiens, ubi scriba, ubi conquisitor saeculi huius?	huius saeculi?
21. nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi?	

[1]) 766, 1 epistola 69. — [2]) 164, 10 test. III, 61. — [3]) 174, 13 test. III, 86. ebenso 216, 21 de cath. eccl. uni. 8; doch fehlt autem und steht statt perfecti compositi.

Cyprianus	Vulgata
22. quoniam quidem	nam quia in Dei sapientia
in sapientia Dei non cogno-	
vit mundus per sapientiam	
Deum, complacuit Deo	placuit
per stultitiam praedicatonis	
salvare credentes:	salvos facere
23. quoniam* Judaei signa	* et
desiderant, et Graeci pru-	petunt sapientiam
dentiam quaerunt.	
24. nos autem praedica-	
mus Christum crucifixum,	
Judaeis quidem scandalum,	
gentibus autem stultitiam,	
ipsis autem vocatis, Judaeis	
et Graecis, Christum Dei	atque
virtutem et Dei sapientiam.[1]	
Cap. II.	
v. 9. quod nec oculus	quod oculos non v.
vidit nec auris audivit nec	
in cor hominis ascendit.[2]	
Cap. III.	
v. 1. Et ego quidem,	quidem fehlt
fratres, non potui vobis loqui	
quasi spiritalibus, sed quasi	spiritualibus
carnalibus, quasi infan-	tamquam parvulis
tibus in Christo.	
2. lacte vos potavi, non	lac vobis potum dedi non escam
cibo. nondum enim poteratis,	
sed neque nunc potestis:	nec
adhuc enim estis carnales.	carnales estis
3. ubi enim in vobis	cum enim sit inter vos zelus
aemulatio et contentio	et contentio: nonne
et dissensiones, nonne	

[1]) 169, 18 test. III, 69. v. 22—24 steht auch 63, 20 test. II, 1. —
[2]) 665, 15 ep. 68, 10.

Cyprianus	Vulgata
carnales estis et secundum hominem ambulatis? [1]	
v. 16. nescitis, quia templum Dei estis et spiritus Dei habitat in vobis. [2]	
v. 17. si quis * templum Dei violaverit, violabit illum Deus.	* autem disperdet
v. 18. nemo se decipiat: si qui putat sapientem se esse in vobis, mundo huic stultus fiat, ut fiat sapiens;	seducat, si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat, ut sit sapiens
19. sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum. scriptum est enim: reprehendens sapientes in astutia ipsorum.	comprehendam eorum
20. et iterum cognovit Deus cogitationes sapientium, quia sunt stultae. [3]	et iterum: Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanae sunt.
Cap. IV.	
v 7. quid enim habes, quod non acceperis? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? [4]	autem accepisti
v. 20. non* in sermone est regnum Dei, sed in virtute.[5]	* enim
Cap. V.	
v. 7. exurgate vetus fer-	

[1]) 115, 6 test. III, 3. Desgl. 428; 2 de zelo et liv. 13, nur steht für aemulatio: zelus. — [2]) 699, 1 ep. 62, 3 u. 142, 1 test. III, 27, wo beigefügt v. 17. — [3]) 398, 5 de bono pati 2. v. 18 u. 19 findet sich auch 170, 8 testim. III, 69; doch steht für qui: quis, für mundo: saeculo, statt fiat sapiens: sit sapiens, statt reprehendens: comprehendens und Dominus cognovit. — [4]) 116, 23 testim. III, 4. — [5]) 177, 9 test. III, 96.

Cyprianus	Vulgata
mentum, ut sitis nova conparsio, sicut estis azymi:	conspersio
nam et pascha nostrum immolatus est Christus.	etenim
8. itaque festa celebremus, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritiatis et veritatis. [1]	epulemur
Cap. VI.	
v. 1. audet quisquam vestrum adversus alterum negotium habens disceptare apud iniustos et non apud sanctos?	audet aliquis vestuum habens negotium adversus alterum iudicari apud iniquos et non apud sanctos?
2. nescitis, quia sancti mundum iudicabunt? [2]	an nescitis, quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt?
v. 7. iam quidem in totum delictum in vobis est, quia iudicia habetis invicem quare non magis iniuriam sustinetis? quare non magis fraudem patimini?	omnino est in vobis quod inter vos accipitis?
8. sed vos iniuriam facitis, et fraudatis, et hoc fratribus.	
9. aut nescitis, quoniam iniusti regnum Dei non consequentur? [3]	an quia iniqui possidebunt
9. neque fornicarii neque idolis servientes neque adulteri	

[1]) 198, 25 de habit. virg. 16 u. 125, 13 testim. III, 11. — [2]) 151, 10 testim. III, 44. — [3]) 151, 13 testim. l. m. c.

Cyprianus	Vulgata
10. neque molles neque masculorum concubitores neque fures neque fraudultenti neque ebriosi neque maledici neque raptores regnum Dei consequentur,	avari rapaces possidebunt
11. et haec quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine Domini Jesu nostri Christi, et in spiritu Dei nostri.[1])	Stellung: Dom. nostri Jesu Christi
v. 15. nescitis, quia corpora vestra membra Christi sunt? auferens membra Christi faciam membra meretricis? (absit.)	quoniam c. v. sunt Christi? tollens ergo
16. aut nescitis, quia, qui coniungit se meretrici, unum corpus est? erunt enim * duo incarne una.	an n., quoniam, qui adhaeret efficitur? * inquit
17. qui autem coniungit se Domino, unus spiritus est, [2])	adhaeret
v. 18. omne delictum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat . . . *	peccatum v. 10. *an neseitis, quoniam nembra vestra templum sunt spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri . .
19. non estis vestri.	

[1]) 167, 24 test. III, 65. Den Satz des vers 10 neque maledici regnum Dei consequentur bringt auch 670, 11 ep. 59, 4. Die Stelle findet sich auch 275, 7 de dom. orat. 12; doch steht für masculorum concubitores: masculorum adpetitores, insgleichen fehlt nostri bei Domini nach J. Chr. — [2]) 166, 14 testim, III, 62.

Cyprianus	Vulgata
20. empti enim estis pretio magno. Clarificate et portate Dominum in corpere vestro. [1]	glorificate Deum
Cap. VII.	
v. 1. Bonum est homini, mulierem non tangere.	
2. propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam habeat, et unaquaeque suum virum habeat.	suam uxorem
3. uxori vir debitum reddat; similiter * et uxor viro;	* autem
4. uxor corporis sui potestatem non habet, sed vir. similiter * et vir corporis sui potestatem non habet, sed uxor.	mulier sui corporis * autem sui corporis mulier
5. nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: et iterum ad id ipsum revertimini, ne vos temptet satanas propter incontinentiam vestram.	rev. ad ipsum (Stellung) ne tentet vos satanas
6. hoc * dico secundum indulgentiam, non secundum imperium	* autem
7. nam volo, omnes homines sic esse ut me. sed unusquisque proprium habet	volo enim omnes vos esse sicut me ipsum, sed u. prop. donum habet ex Deo, alius

[1]) 167, 4 testim. III, 63. Im v. 18 steht für dilictum: peccatum und für fornicatur: moechatur 644, 13 ep. 55, 26. Mit non estis beginnt 123, 13 testim. III, 11; die v. 19, 20 bringt auch 188, 18 de habit. virg. 2 und 327, 21 ad Fortun. 6.

Cyprianus	Vulgata
donum a Deo, alius sic, alius autem sic. [1]	quidem sic, alius vero sic.
v. 10. his autem, quae nupserunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non recedere;	iis autem, qui matrimonio iuncti sunt, praecipio . . . discedere;
11. si autem recesserit, manere innuptam aut reconciliari viro, et vir uxorem ne demittat. [2]	quod si discesserit, m. i. aut viro suo rec. non
v. 29. tempus collectum est. reliquum est ergo, ut et qui habent uxores, quasi non habentes sint,	tempus breve est ergo fehlt tamquam
30. et qui flent, quasi non flentes, et qui gaudent, quasi non gaudentes, et qui emunt, quasi non possidentes.	tamquam tamquam tamquam
31. et qui hoc mundo utuntur, quasi non utantur, praeterit enim figura huius mundi. [3]	Stellung: et qui utuntur hoc mundo, tamquam
v. 32. Caeleps cogitat ea, quae sunt Domini, quomodo placeat Deo	qui sine uxore est, solicitus est, quae Domini sunt,
33. qui autem matrimonium coniunxit, cogitat ea, quae sunt huius mundi, quomodo placeat uxori *	cum uxore est, solicitus est quae . . fehlt * et divisus est
34. sic et mulier * et virgo innupta cogitat ea,	sic fehlt * innupta ea fehlt

1) 145, 6 testim, III, 32. — 2) 175, 15 testim. III, 90. — 3) 123, 15 testim. III, 11. v. 30, 31 finden sich auch 194, 22 de habitu virginis 10 anfangend: et qui emunt, sic sint quasi non possidentes . . .

Cyprianus	Vulgata
quae sunt Domini, ut sit	
sancta et corpore et spiritu.	et fehlt
quae autem nupsit cogitat	nupta est
de his, quae sunt mundi,	de his fehlt
quomodo placeat viro. [1]	
v. 39. mulier alligata est,*	* legi,
quamdiu vivit vir eius.	quanto tempore vir eius vivit,
si autem dormierit,* liberata	quodsi dorm. * vir eius
est: cui vult, nubat, tantum	
in Domino	
40. beatior autem erit,	
si sic permanserit. [2]	
Cap. VIII.	
v. 2. si quis * se putat	* autem se existimat
scire aliquid, nondum scit,	cognovit
quemadmodum oporteat eum	
scire [3]	
v. 8. esca * nos non com-	* autem
mendat Deo: neque * si man-	* enim
ducaverimus, abundabimus,	
neque si non manducaver-	
imus, egebimus. [4]	deficiemus
v. 13. si cibus scanda-	esca
lizat fratrem, * non mandu-	* meum
cabo carnem in saeculo,	in aeternum
ne fratrem * scandalizem. [5]	* meum
Cap. IX.	
v. 22. factus sum infir-	
mus infirmis, ut infirmos	
lucrarer. [6]	lucrifacerem
v. 24. nescitis, quia, qui	quod ii

[1]) 145, 16 testim. III, 32; statt coniunxit steht contraxit, huius nach mundi und von quae autem nupsit fehlt 191, 1 de habitu virg. 5. — [2]) 166, 11 testim. III, 62. — [3]) 139, 11 testim. III, 21. — [4]) 164, 6 testim. III, 60. — [5]) 474, 20 ep. 4, 2. — [6]) 634, 23 ep. 55, 15.

Cyprianus	Vulgata
in stadio currunt, omnes quidem currunt, unus tamen	sed unus a.
accipit coronam? sic currite,	bravium
ut omnes comprehendatis	omnes fehlt
25. et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. [1]	
Cap. X.	
v. 1. nolo enim vos ignorare, fratres, quia patres	quoniam
nostri omnes sub nube fuerunt et omnes per mare transierunt	per fehlt
2. et omnes in Moyse baptizati sunt et in nube et in mari	et fehlt
6. haec autem omnia figurae nostrae fuerunt. [2]	haec autem in figura facta sunt nostri
v. 12. et qui se putat stare, videat, ne cadat. [3]	itaque qui se existimat st.
v. 13. temptatio vos non	tentatio v. n.
occupabit nisi humana.	apprehendat
fidelis autem Deus, * qui non	* est
patietur vos temptari super	tentari
* quod potestis, sed faciet	* id
* cum temptatione etiam evadendi facultatem, ut possitis tobrare. [4]	* etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere

[1]) 141, 4 test. III, 26. Desgl. 329, 22 ad Fortunat. 8, wo aber für coronam: palmam u. für comprehendatis: occupetis steht, und vor diesem omnes fehlt in Übereinstimmung mit 493, 5 ep. 10, 4. — [2]) 764, 9 ep. 69, 15. vers 1 steht auch 42, 18 testim. I, 4. — [3]) 139, 10 test. III, 21. — [4]) 175, 21 testim. III, 91.

Cyprianus	Vulgata
20. non potestis calicem Domini bibere et calicem daemoniorum:	
v. 21. non potestis mensae Domini communicare et mensae daemoniorum. [1]	participes esse
v. 22. omnia * licent, sed non omnia expediunt.	* mihi
23. omnia * licent, sed non omnia aedificant. [2]	* mihi
v. 33. omnibus per omnia placeo, non quarens, quod mihi est utile, sed quod multis, ut salventur. [3]	sicut et ego per omnia omnibus placeo, ut salvi fiant.
Cap. XI.	
v. 1. Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. [4]	
v. 16. si quis autem putaverit, contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei. [5]	videtur
v. 19. oportet et haereses esse, ut et qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. [6]	
v. 23. Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem,	
24. et gratias egit et fregit et dixit: * hoc est corpus meum, quod pro	agens * accipite et manducate,

[1]) 248, 14 de lap. 15 u. 518, 10 ep. 16, 2. — [2]) 176, 4 testim. III, 92 u. 194, 8 de habit. virg. 9. — [3]) 634, 21 ep. 55, 15. — [4]) l. m. c. — [5]) 798, 15 ep. 73, 26. — [6]) 176, 7 testim. III, 93, dagegen lautet die ser vers 218, 20 de cathol. eccl. uni. 10: oportet et haereses esse, ut probati manifesti sint in vobis.

Cyprianus	Vulgata
vobis est. hoc facite in meam commemorationem.	tradetur.
25. simili modo et calicem, postquam cenatum est, accepit dicens: hic calix novum testamentum est in meo sanguine, hoc facite, quotienscumque biberitis in meam commemorationem.	similiter coenavit accepit fehlt quotiescumque bibetis
26. quotienscumque enim ederitis panem istum, et calicem biberitis, mortem Domini adnuntiatis, quoadusque veniat. [1]	quotiescunque enim manducabitis hunc bibetis donec
v. 27. quicunque manducaverit panem * et biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. [2]	* hunc vel
v. 33. cum convenitis ad manducandum, invicem expectate.	
34. si quis esurit, domi manducet, ut non in iudicium conveniatis. [3]	
Cap. XII.	
v. 26. si patitur membrum unum, compatiuntur et caetera membra: et si laetatur membrum unum, conlaetantur cetera membra.[4]	et siquid p. unum membrum et fehlt; omnia membra. sive gloriatur un. nemb.; congaudent omnia membra.

[1]) 708, 17 ep. 63, 10. — [2]) 176, 13 test. III, 94; für manducaverit steht ederit 248, 17 de lap. 15, ebenso 514, 13 ep. 15, 1; 519, 5 ep. 16, 2 u. 823, 28 ep. 75, 21; bei allen 3 Stellen steht auch nach panem aut für et. — [3]) 164, 8 test. III, 60. — [4]) 521, 8 ep. 17, 1, ebenso 635, 1 ep. 55, 15, doch steht nach conlaetantur: et, wie auch 698, 15 ep. 62, 1.

Cyprianus	Vulgata
Cap. XIII.	
v. 2. et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non	
habeam, nihil sum,	habuero
3. et si in cibos * distribuero omnia mea, et si	Stell.: et si distr. in cibos * pauperum facultates meas
tradidero corpus meum, * ut ardeam, caritatem autem non	* ita
habeam, nihil proficio.	habuero mihi prodest.
4. caritas magnanima est,	patiens
caritas benigna est, caritas	caritas fehlt
non aemulatur, caritas non	caritas fehlt
agit perperam, non inflatur,	
5. * non irritatur, non cogitat malum,	* non est ambitiosa, non quaerit, quae sua sunt, non irrit.
6. non gaudet super iniustitiam, conlaetatur autem in veritate	iniquitate, congaudet autem veritati
7. omnia diligit, omnia	suffert
credit, omnia sperat, omnia sustinet,	
8. caritas nunquam excidit. [1]	
v. 12. videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc	
scio ex parte, tunc autem	cognosco
cognoscam, sicut et cognitus sum. [2]	

[1]) 115, 12 testim. III, 3. Die v. 2—5 u. 7 finden sich 222, 14 de cath. eccl. un. 14, doch fehlt vor fidem v. 2 omnem und stehen non inflatur, non irritatur zwischen aemulatur — non agit perperam, und wird am Schluss nunquam excidit caritas wiederholt mit eingeschaltetem inquit. v. 4 findet sich 425, 24 de zelo et liv. 13, wo statt aemulatur zelat steht. v. 4, 5 u. 7 stehen 408, 5 de bono pat. 15, wo aber caritas non agit pauperam fehlt. — [2]) 155, 6 test. III, 53.

Cyprianus	Vulgata
Cap. XIV.	
v. 29. prophetae autem duo aut tres loquantur et ceteri examinent.	dicant diiudicent
30. * si alii revelatum sedenti fuerit, ille prior taceat. [1])	* quod si Stellung: fuerit sedenti; ille fehlt
v. 34. mulieres vestrae in ecclesiis taceant,	vestrae fehlt
35. si quae autem quid discere volunt, domi viros suos interrogent. [2])	si quid autem volunt discere,
Cap. XV.	
v. 33. corrumpunt mores bonos conloquia mala. [3])	corrumpunt colloquia
v. 36. stulte, tu quod seminas, non vivificatur, nisi * mortuum fuerit [4])	insipiens * prius moriatur
v. 41. stella * ab stella differt in claritate.	* enim a
42. ita et resurrectio, * seminatur corpus in corruptione, surgit sine corruptela.	sic * mortuorum corpus fehlt surget incorruptione
43. seminatur in ignominia, resurgit in gloria, seminatur in infirmitate, resurgit in virtute	ignobilitate surget surget
44. seminatur corpus animale, surgit * spiritale [5])	 surget * corpus

[1]) 773, 23 ep. 71, 3. — [2]) 152, 4 testim. III, 46. — [3]) 177, 5 testim. III, 95. Dagegen liest 225, 21 de cath. eccl. uni. 17 conrumpunt ingenia bona confabulationes pessimae, ebenso 689, 23 ep. 59, 20. — [4]) 159, 7 testim. 58. — [5]) 159, 8 testim. III, 58.

Cyprianus	Vulgata
v. 47. primus homo de terrae limo, secundus homo de caelo *.	terra, terrenus * caelestis.
48. qualis ille de limo, tales et qui de limo, et qualis caelestis, tales et caelestes.	terrenus ille fehlt terreni
49. *quomodo portavimus imaginem eius, qui de limo est, portemus et imaginem eius, qui de caelo est. [1]	* igitur sicut terreni caelestis
v. 53. oportet enim corruptivum istud induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem,	corruptibile
54. cum autem corruptivum hoc induerit immortalitatem et mortale hoc induerit incorruptionem, tunc fiet verbum, quod scriptum est:	fehlt: corruptivum — et incl. immortalitatem sermo, qui scriptus
55. absorpta est mors in contentionem,	victoria
56. ubi est mors aculeus tuus? ubi est mors contentio tua? [2]	victoria stimulus

[1] 75, 14 test. II, 10, ebenso 123, 19 test. III, 11 und 429, 7 de zel. et liv. 14, nur steht für qualis ille de limo: q. i. e limo, ebenso 204, 12 de habitu virg. 23, wo die drei ersten de durch e gegeben. —
[2] 159, 12 test. III, 58,

Epistola ad Corinthios II.

Cyprianus	Vulgata
Cap. III.	
v. 14. Obtunsi sunt sensus eorum usque* in hunc diem hoc eodem, velamento in lectione veteris	obtusi * enim hodiernum id ipsum velamen
testamenti manente, quod non revelatur, quia in Christo evacuatur;	manet non revelatum, quoniam
15. et usque in hodiernum *, si quando legitur Moyses, velamen * est super cor eorum.	sed * diem cum * positum
16. mox autem conversus est ad Dominum, auferetur velamen. [1]	cum autem conversus fuerit ad D.
Cap. V.	
v. 10. omnes * nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut reportet unusquisque sui corporis propria secundum, quae egit, sive bona, sive mala.[2]	* enim referat propria corporis prout gessit bonum, malum
v. 15. pro omnibus mortuus est, * ut et qui vivunt, iam non sibi vivant, sed illi, qui pro eis mortuus est et resurrexit. [3]	* Christus ei, ipsis
Cap. VIII.	
v. 12. si * voluntas prompta est, secundum quodcunque habuerit, accepta-	* enim in quod habet, accepta

[1]) 42, 20 testim. I, 4. — [2]) 96, 11 test. II, 28 und 157, 7 test. III, 56. — [3]) 327, 23 de Fortunat. 6.

Cyprianus	Vulgata
bilis est, non secundum *	* id
quod non habuerit	habet
13. neque ut aliis refrigerium, nobis pressura sit [4])	non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio.
v. 14. vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut et illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum, et sit aequalitas,	ut fiat
sicut scriptum est,	
15. qui multum habuit,	habuit fehlt
non abundavit et qui modicum, non indiguit [2])	minorabit.
Cap. IX.	
v. 6. qui parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictione, de benedictione et metet.	benedictionibus (2 mal)
7. unusquisque autem	autem fehlt
sicut corde proposuit, non quasi ex tristitia	prout destinavit in corde suo, non ex tristitia.
vel ex necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus.[3])	aut
v. 9. sicut scriptum est,	
distribuit, dedit pauperibus, iustitia suis manet in	dispersit
aeternum.	saeculum saeculi.
10. qui * administrat semen semimanti, et panem ad	* autem
edendum tribuet, et multiplicabit seminationem vestram et augebit incrementa frugum iustitiae vestrae,	manducandum praestabit, semen vestrum

[1]) 114, 10 test. III, 2. — [2]) 113, 8 test. III, 1. — [3]) 113, 11 test. III, 1.

Cyprianus	Vulgata
11. ut in omnibus locupletimini	locupletati;
12. administratio huius officii non tantum supplebit ea, quae sanctis desunt, sed * abundabit per multam gratiarum actionem in Deum.[1])	ministerium solum supplet Stellung: desunt sanctis, * etiam multas' actiones in Domino
Cap. XI.	
v. 2. despondi * vos uni viro virginem, sanctam adsignare Christo [2])	* enim castam exhibere.
v. 29. quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et non ego uror?[3])	
Cap. XII.	
v. 7. Datus est mihi stimulus carnis meae angulus satanae, qui me colaphizet, ut non extollar.	non extollar fehlt, dagegen steht eingangs et ne magnitudo revelationum extollat, me datus etc.
8. propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet a me;	
9. et dixit mihi: sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur. [4])	
v. 20. timeo*, ne forte veniens ad vos	* enim cum venero ad vos fehlt

[1]) 113, 15 test. III, 1. v. 10, 11 u. 12 finden sich auch 380, 19 do op. et elem. 9, wo aber für tribuet: praestabit und für in Deum: in Domino steht. — [2]) 819, 16 ep. 75, 14. — [3]) 521, 6 ep. 17, 1. Den ersten Teil dieses Verses bringt auch 698, 18 ep. 62, 1. — [4]) 119, 9 testim. III, 6, ebenso 305, 2 de mortal. 13, doch steht v. 9 statt nam: enim.

Cyprianus	Vulgata
21. lugeam multos ex his, qui ante peccaverunt et non egerunt paenitentiam de immunditiis, quas fecerunt, et fornicationibus et libidinibus. [1]	super immunditia et fornicatione et impudicitia, quam gesserunt.

Epistola ad Galatas.

Cap. 1.	
v. 6. miror, quod sic tam cito demutamini ab eo,	transferimini
qui vos vocavit in gratiam*	* Christi
ad aliud Evangelium,	in
7. quod non est aliud: nisi si sunt aliqui, qui vos	si fehlt
turbant et volunt convertere evangelium Christi.	conturbant
8. sed licet nos aut angelus de caelo aliter adnuntiet praeterquam quod	evangelizet vobis
adnuntiavimus vobis, anathema sit.	evangelizavimus
9. sicut praediximus, et nunc iterum dico: si quis vobis adnuntiaverit praeterquam quod accepistis, anathema sit. [2]	evangelizaverit praeter id, quod
v. 10. si * hominibus placerem,	* adhuc
servus Christi non essem. [3]	Stellung: Christi servus

---

[1]) 644, 17 ep. 15, 26. — [2]) 543, 20 ep. 27, 3, ebenso 709, 11 ep. 63, 10, wo indess für in gratiam: ad gratiam, für turbant: conturbant und statt aliter adnuntiet: evangelizaverit steht. — [3]) 190, 23 de hab. virg. 5, ebenso 478, 3 ep. 4, 5, wo servus nach Christi steht in Übereinstimmung mit 714, 4 ep. 63, 15 und mit 675, 17 ep. 58, 8.

Cyprianus	Vulgata
Cap. III.	
v. 6. Abraham credidit Deo, et reputatum est illi ad iustitiam.	
7. cognoscitis ergo, quia qui ex fide sunt, hi sunt filii Abrahae.	cognoscite ii
8. providens autem scriptura, quia ex fide iustificat gentes Deus, praenuntiavit Abrahae, quia benedicentur in te omnes gentes.	
9. igitur qui ex fide sunt, benedicti sunt cum fideli Abraham. [1])	benedicentur
v. 27. quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. [2])	quicunque enim in etc.
Cap. IV.	
v. 4. At ubi venit adimpletio temporis, misit Deus filium suum natum de muliere. [3])	plenitudo factum ex
v. 16. ergo ego inimicus* factus sum verum praedicans vobis. [4])	ego fehlt * vobis dicens
Cap. V.	
v. 14. Diliges proximum tuum tamquam te *	sicut * ipsum
15. si autem mordetis	quodsi invicem mordetis

[1]) 43, 19 testim. I, 5; v. 6. v. 6 p. 703, 20 ep. 53, 4 lautet credidit Abraham Deo et deputatum est ei ad iustitiam. — [2]) 699, 9 ep. 62, 3 u. 818, 21 ep. 75, 12, wo aber für baptizati steht tincti. — [3]) 73, 13 testim. II, 8. — [4]) 477, 18 ep. 4, 5.

Cyprianus	Vulgata
et incusatis invicem, videte, ne consumamini ab invicem.[1])	et comeditis Stell.: ab invicem cons.
v. 17. caro enim concupiscit adversus spiritum et spiritus * adversus carnem. haec enim invicem adversantur sibi, ut non quae vultis, ipsa faciatis.[2])	et fehlt * autem Stellung: sibi nach enim quaecunque illa
v. 19. manifesta autem sunt facta carnis, quae sunt adulteria, fornicationes, immunditiae, *spurcitiae	opera, adulteria fehlt for. Singular, ebenso: immund., * impudicita, luxuria.
20. idololatriae, veneficia, homicidia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, animositates, provocationes, simultates, dissensiones, haereses.	idolorum servitus homicidia fehlt irae rixae simultates fehlt sectae
21. invidiae, * ebrietates, commissationes et his similia: * qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt	* homicidia comessationes * quae praedico vobis, sicut praedixi: quoniam qui talia.. consequentur
22. fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax magnanimatis, bonitas, fides,	patientia, benignitas bonitas, longanimitas
23. mansuetudo, * continentia, castitas. *	* fides, modestia * ein Satz ausgelassen
24. qui enim Christi sunt, carnem suam crucifixerunt	autem sunt Christi

[1]) 115, 20 testim III, 3 und 508, 6 ep. 13, 5. — [2]) 167, 10 test. III, 64 und 278, 19 de dom. orat. 16.

Cyprianus	Vulgata
cum otiis et concupiscentiis. [1]	
Cap. VI.	
v. 1. considerans te ipsum, ne et tu tempteris	tenteris
2. alter alterius onera sustinete, et sic implebitis legem Christi [2]	portate adimplebitis
v. 10. ergo dum tempus habemus, operemur, quod bonum est, ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei	quod fehlt est fehlt
9. bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus. [3]	
v. 14. mihi autem absit gloriari, nisi in crucem Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est et ego mundo. [4]	cruce

[1]) 167, 13 testim. III, 64 und 298, 21 de dom. orat. 16, wo v. 24 fehlt, v. 19—21 lauten 439, 19, sent. episc. 5: manifesta sunt enim opera carnis, quae sunt fornicationes, immunditiae, incestum, idololatriae, servitus, veneficia, inimicitiae, certamina, zelus, ira, divisiones, haereses et his similia; de quibus praedixi vobis, sicut praedico quoniam, quicunque haec faciunt, regnum Dei non haereditabunt. — [2]) 120, 20 testim. III, 9. 636, 20 ep. 55, 18 gibt die zwei Verse: In contemplatione habentes unusquisque, ne et vos temptemini, alterutrum onera sustinete et sic adimplebitis legem Christi. — [3]) 393, 5 de op. et ele. 24 u. 407, 3 de bono patien. 13, wo für das 1. autem vero steht. — [4]) 124, 7 testim. III, 11, desgl. 191, 14 de hab. virg. 6, doch steht für crucem: cruce und statt Domini nostri: Domini mei.

Epistola Ephesios.

Cyprianus	Vulgata
Cap. II.	
v. 17. Et cum venisset, adnuntiavit vobis pacem his, qui longe, et pacem, his qui prope.	et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longe fuistis, et pacem iis, qui prope.
18. quia per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad patrem. [1]	quoniam
Cap. IV.	
v. 1. observo ergo vos, ego vinctus in Domino, * digne ambulare vocatione, qua vocati estis.	itaque * ut digne ambuletis
2. cum omni humilitate sensus et lenitate, cum patientia sustinentes invicem in dilectione,	et mansuetudine supportantes charitate
3. satis agentes, servare unitatem spiritus in vinculo pacis,	solliciti
4. unum corpus et unus spiritus, sicut vocati estis et in una spe vocationis vestrae.	et fehlt
5. unus Dominus, una fides, unum baptismum.	baptisma
6. unus Deus et pater omnium, qui * super omnes et per omnia et in omnibus nobis [2]	* est

[1]) 94, 10 testim. II, 21. — [2]) 825, 21 ep. 75, 24. v. 2 u. 3 bringt 216, 25 de cathol. eccl. uni. 8, anfangend mit sustinentes, so dass nach unitatem spiritus folgt: in coniunctione pacis, ebenso 408, 10 de bono pat. 16 und 643, 7 ep. 55, 24. v. 3—5 findet sich auch 439, 10 sent. episc. 5: curantes servarve unitatem spiritus in coniunctione p. etc. v. 4 u. 5 lauten 213, 11 de cathol. eccl. uni. 4: unum corpus et unus spiritus, una spes voccationis vestrae etc. bis unus Deus. v. 5 ist angeführt 436, 14 sent. episc. 1.

Cyprianus	Vulgata
v. 22. exponite prioris conversationis veterem hominem, qui conrumpitur secundum concupiscentias deceptionis.	deponite vos secundum pristinam conversationem vet. hom. desideria erroris.
23. innovamini autem spiritu sensus vestri	renovamini mentis vestrae.
24. et induite novum hominem eum, qui secundum Deum constitutus est in iustitia et sanctitate et veritate. [1]	eum fehlt creatus veritatis
26. irascimini, et nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram.[2]	
v. 27. nolite locum dare diabolo [3]	
v. 29. omnis sermo malus de ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad aedificationem fidei, ut det gratiam audientibus. [4]	ex est fehlt
v. 30. nolite constristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis;	
31. omnis amaritudo et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia auferatur a vobis. [5]	tollatur
Cap. V.	
v. 4. stultiloquium et	aut

[1]) 124, 20 test. III, 11. — [2]) 120, 13 test. III, 8. — [3]) 474, 3 ep. 4, 2. — [4]) 126, 11 test. III, 13, desgl. 601, 16 ep. 45, 2, wo aber si quis und est fehlen. — [5]) 409, 5 de bono pat. 16 u. 120, 4 test. III, 7, wo aber statt auferatur: auferentur steht.

Cyprianus	Vulgata
scurrilitas, quae ad rem non pertinet, nec nominetur in vobis [1])	steht bei v. 3.
v. 5. hoc enim scitote intelligentes, quia omnis	quod
fornicator aut immundus aut fraudulator, quod est ido-	avarus
lolatria, non habet haereditatem in regno Christi et Dei. [2])	idolorum servitus
v. 6. nemo vos decipiat	seducat
inanibus verbis; propterea	propter haec
enim venit ira Dei super	in
filios contumaciae	diffidentiae
7. nolite ergo esse participes eorum. [3])	effici
v. 25. Christus dilexit ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea,	
26. ut eam sanctificaret	illam
purgans eam lavacro aquae [4])	mundans eam fehlt
v. 31. propter hoc relinquet homo patrem et matrem, * et erunt duo in carne una.	* suam
32. sacramentum istud	hoc
magnum est, ego autem dico, in Christum et ecclesiam [5])	Ablativ.
Cap. VI.	
v. 1. Filii, obsequentes	obedite
estote parentibus vestris *, hoc enim est instum.	* in Domino

[1]) 150, 9 testim. III, 41. — [2]) 645, 1 ep. 55, 21. — [3]) 595, 18 ep. 43, 6; 725, 17 ep. 65, 5; 231, 1 de cathol. eccl. uni. 23. — [4]) 751, 20 ep. 69, 2 u. 804, 9 ep. 74, 6. — [5]) 617, 9 ep. 52, 1.

Cyprianus	Vulgata
2. honora patrem tuum et matrem *, quod est mandatum primum in promissione,	* tuam
3. ut bene sit tibi, et sis longaevus super terram [1])	
v. 4. et vos, patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros, sed nutrite eos in disciplina et correptione Domini. [2])	educate illos
v. 5. servi, obaudite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo,	obedite
6. non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed quasi servi Christi. [3])	ut
v. 9. et vos, domini, eadem facite ad eos, remittentes minas; scientes, quia et vester et ipsorum Dominus est in caelis, et personarum acceptio non est apud illum [4])	illis et illorum et vester eum
v. 12. non est vobis conluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus potestates et principes huius mundi et harum tenebrarum, adversus spiritalia nequitiae in caelestibus.	nobis Stell.: princ. et potest., adversus mundi rectores tenebrarem harum, contra spiritualia n. i c.

[1]) 170, 14 testim. III, 70. — [2]) 170, 19 testim. III, 71. — [3]) 171, 2 testim. III, 72. — [4]) 171, 8 testim. III, 73.

Cyprianus	Vulgata
13. propter hoc induite tota arma Dei, ut possitis resistere in die nequissimo, ut, cum omnia perfeceritis,	propterea accipite armaturam Dei malo et in omnibus perfecti stare
14. stetis adcincti lumbos vestros in veritate, induentes loricam iustitiae,	state ergo succincti lumbos vestros i. v. et induti l. i.
15. et calciati pedes in praeparatione evangelii pacis,	calceati
16. in omnibus adsumentes scutum fidei, in quo possitis omnia candentia iacula nequissimi extinguere,	sumentes tela ignea
17. et galeam salutis *, et gladium spiritus, qui est sermo Dei [1])	* assumite quod est verbum Dei.

Epistola ad Philippenses.

Cap. I.	
v. 18. verumtamen omni modo sive per occasionem, sive per veritatem, Christus adnuntietur [2])	dum omni m. sive p. o. etc.
v. 21. mihi * vivere Christus est, et mori lucrum [3])	* enim
Cap. II.	
v. 6. qui in figura Dei constitutus non rapinam arbi-	qui cum in forma Dei esset, non r.

[1]) 183, 3 testim. 117 u. 664, 4 ep. 58, 8, wo aber für vobis steht nobis und für spiritalia nequitiae: spiritus nequ., für candentia iacula: ignita i. steht, während nach tota arma: Dei und vor adsumentes scutum in omnibus fehlen. — [2]) 788, 4 ep. 73, 14; angefangen von sive per occ. bringt — aber beim Verbum den Ind. statt des Conjunktivs — diesen Vers auch 823, 7 ep. 75, 20. — [3]) 301, 2 de mortal. 7.

Cyprianus	Vulgata
tratus est, esse se aequalem Deo,	
7. sed se exinanivit, formam servi accipiens, in similitudine hominis factus et habitu inventus ut homo,	semetipsum similitudinem hominum
8. humiliavit se factus obaudiens usque ad mortem, mortem autem crucis,	semetipsum obediens
9. propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, ut sit super omne nomen	quod est
10. ut in nomine Jesu omnes genu curuent, caelestium, et terrestrium, et infernorum,	omne flectatur et fehlt
11. et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus * in gloria est Dei patris [1])	* Christus
v. 14. Omnia autem pro dilectione facite sine murmurationibus et reputationibus,	pro dilectione fehlt haesitationibus
15. ut sitis sine querella et immaculati filii Dei; lucete sicut luminaria in mundo, [2])	querela simplices inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.
v. 21. Omnes * sua quaerunt et non quae sunt * Christi. [3])	enim * quae sua sunt, qu. et fehlt * Jesu

[1]) 79, 1 testim. II, 13 u. 149, 11 testim. III, 39. v. 9 u. 10 finden sich 415, 2 de bono patien. 24. — [2]) 127, 15 testim. III, 14. Den Schluss lucete etc. von v. 15 bringt 141, 15 test. III, 26, ebenso 506, 12 ep. 13, 3. — [3]) 124, 2 testim. III, 11.

Cyprianus	Vulgata
Cap. III.	
v. 19. Quorum finis est interitus, quorum Deus venter est, et gloria in confusionem eorum, qui terrena sapiunt.	est fehlt confusione ipsorum
20. Nostra autem conversatio in caelis est, unde et salvatorem expectamus Dominum * Jesum Christum.	etiam * nostrum
21. Qui transformabit corpus humilitatis nostrae conformatum corpori claritatis suae. [1]	reformabit configuratum
Cap. IV.	
18. saturatus sum, recipiens ab Epaphrodito ea, quae a nobis missa sunt, odores suavitatis, sacrificium acceptum et placitum Deo. [2]	repletus sum, acceptis ea fehlt a nobis fehlt misistis odorem hostiam acceptam placentem Deo.

Epistola ad Colossenses.

Cyprianus	Vulgata
Cap. I.	
v. 15. Qui est imago Dei invisibilis et primogenitus totius creaturae.	et fehlt omnis
v. 18. primogenitus a mortuis, ut fieret in omnibus ipse primatum tenens. [3]	ex sit

[1]) 124, 2 testim. III, 11. Die Verse 20 u. 21 finden sieh auch 311, 2 de mortal. 22, wo aber Dominum fehlt. — [2]) 291, 28 de dom. orat. 33. — [3]) Beide Stellen 63, 15 testim. II, 1.

Cyprianus	Vulgata
Cap. II.	
v. 8. Videte, ne qui vos	quis
depraedetur per philosophiam et inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, et non secundum Christum.	decipiat
9. quia in ipso habitat	inhabitat
omnis plenitudo divinitatis * [1])	corporaliter
v. 11. Circumcisi estis circumcisione non mannfacta,	
in expoliatione * carnis, sed in circumcisione Christi [2])	* corporis
v. 20. Si * mortui estis cum Christo ab elementis	* ergo
eius mundi, quid * tamquam	huius * adhuc
viventes in hoc mundo vana	hoc und vana fehlen
sectamini? [3])	decernitis
Cap. III.	
v. 1. Si consurrexistis	
in Christo, quae susum sunt, quaerite, ubi Christus est in dextra Dei sedens.	cum sursum
2. quae susum sunt, sa-	sursum
pite, non quae terrena sunt.	super terram; sunt fehlt
3. Mortui enim estis, et	
vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.	Stellung: est abscondita
v. 4. Cum autem Christus apparuerit, vita vestra,	autem fehlt

[1]) 397, 20 de bono pat. 2. Den Anfang von 8 bis fallaciam bringt auch 635, 8 ep. 55 16, doch steht für qui: quis. — [2]) 45, 18 test. I, 8. — [3]) 124, 13 test. III, 11.

Cyprianus	Vulgata
tunc et vos apparebitis * in gloria.[1])	* cum ipso
v. 5. Mortificate itaque	ergo
membra vestra, quae in terra sunt,	sunt super terram
exponentes fornicationem, immunditiam *, et	exponentes fehlt * libidinem et fehlt
concupiscentiam malam et cupiditatem, quae sunt	avaritiam est
idolorum servitus.	simulacuorum
6. Propter quae venit ira Dei.[2])	
Cap. IV.	
v. 2. instate orationi, vigilantes in ea[3])	Stellung: orationi instate

Epistola ad Thessalonicenses I.

Cyprianus	Vulgata
Cap. IV.	
v. 6. non circumvenire in negotio fratrem suum,	neque circumveniat
quia ultor est Deus de his omnibus[4])	quoniam vindex; Dominus
v. 13. nolumus * vos ignorare, fratres, de dormientibus,	* autem
ne contristemini sicut et ceteri,	ut non
qui non habent spem	qui spem non habent
v. 14. si enim credimus,	
quia Jesus mortuus est et	quod
resurrexit, sic et Deus eos,	ita
qui dormierunt in Jesu, ad ducet cum eo.[5])	per Jesum

[1]) 124, 15 testim. III, 11. Auch 428, 22 de zelo et liv. 14 bringt diese Verse, doch fehlt v. 1 in vor Christo u. v. 4 autem vor Christus; statt susum heisst es beide Male sursum; vor in gloria steht cum eo. — [2]) 645, 4 ep. 55, 27. — [3]) 184, 2 test. III, 120 u. 499, 4 ep. 11, 5. — [4]) 175, 4 testim. III, 88. — [5]) 159, 3 testim. III, 58 u. 310, 5 de mortal. 21.

Cyprianus	Vulgata
Cap. V.	
v. 2. dies Domini sicut fui in nocte ita adveniet.	veniet ita fehlt
3. cum * dixerint: pax et securitas, tunc illis subitaneus veniet interitus [1])	* enim repetinus eis superveniet interitus.

Epistola ad Thessalonicenses II.

Cyprianus	Vulgata
Cap. II.	
v. 10. dilectum veritatis non receperunt, ut salvi fierent,	charitatem
11. ac propterea mittit illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio,	ideo mittet
12. ut iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed sibi placent in iniustitia [2])	consenserunt iniquitati
Cap. III.	
v. 6. praecipimus autem *in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut discedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinate et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis [3])	denunciamus * vobis fratres, subtrahatis vos ab omni fratre ambulante incordinate
v. 8. neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et fatigatione, nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus. [4])	

[1]) 175, 8 test. III, 89. — [2]) 261, 12 de lap. 33 u. 681, 17 ep. 59, 13, aber für receperunt steht habuerunt u. mittet für mittit. — [3]) 169, 10 test. III, 68 u. 230, 23 de cathol. eccl. uni. 23, wo aber autem nach praecipimus fehlt, wie auch 690, 20 ep. 59, 20 und für discedatis steht recedatis (beide Male). — [4]) 511, 20 ep. 14, 2.

Epistola ad Timotheum I.

Cyprianus	Vulgata
Cap. I.	
v. 13. qui primo fui	Stellung: prius bl. fui
blasphemus et persecutor et	
iniuriosus, sed misericor-	contumeliosus
diam * merui, quia ignorans	* Dei consecutus sum
feci [1])	
Cap. II.	
v. 9. sint mulieres ves-	sint und vestrae fehlen
trae * cum verecundia et	* in habitu ornato
pudicitia, componentes	et sobiietate ornantes se
se * non in tortis crinibus	* et
neque auro neque marga-	aut aut
ritis aut veste pretiosa	
10. sed ut decet mulieres,	quod
promittentes castitatem	pietatem
per bonam conversati-	opera bona
onem [2])	
v. 11. mulier cum silentio	in
discat in omni subiectione	cum
12. docere autem mulieri	
non permittitur, neque	permitto
dominari viro suo (sed esse	in virum suo fehlt
in silentio)	
13. Adam enim primus	
formatus est, dainde Eva,	Heva
et Adam seductus non	Stell.: non est seductus
est, mulier autem seducta *	* in praevaricatione
est. [3])	fuit
Cap. IV.	
v. 12. iuventutem tuam	nemo adolescentiam tuam
nemo despiciat. [4])	condemnat.

[1]) 787, 12 ep. 73, 13. — [2]) 148, 12 testim. III, 36 u. 193, 20 de hab. virg. 8, wo nach dem ersten mulieres das vestrae fehlt. — [3]) 152, 6 test. III, 46. — [4]) 472, 7 ep. 3.

Cyprianus	Vulgata
Cap. V.	
v. 3. viduas honora, quae vere viduae sunt.	
v. 6. quae autem in deliciis est, vivens mortua est. [1]	nam quae
v. 8. si quis autem suorum et maxime domesticorum non agit curam,	curam non habet,
fidem denegat, et est de-	negavit
terior infideli. [2]	infideli deterior
v. 11. adulescentiores autem viduas devita; cum	
enim deliciatae fuerint in Christo, nubere volunt	luxuriatae
v. 12. habentes damnationem, quoniam primam	quia
fidem reprobaverunt [3]	irritam fecerunt
v. 19. adversus maiorem natu accusationem noli recipere. [4]	presbyterum
v. 20. peccantem coram	peccantes
omnibus argue, ut * ceteri timorem habeant. [5]	* et
Cap. VI.	
v. 3. si quis aliter docet,	
et non adquiescit sanis	acquiescit
verbis Domini nostri Jesu	sermonibus
Christi et * doctrinae eius	* ei, quae secundum pietatem est, doctrinae
v. 4. stupore elatus,	superbus est,
discede ab huius modi. [6]	fehlt

[1]) Beide Stellen 171, 13 testim. III, 74. — [2]) 171, 20 testim. III, 75. — [3]) 171, 15 test. III, 74. — [4]) 172, 5 testim. III, 76. — [5]) 172, 8 testim. III, 77. — [6]) 595, 15 ep. 43, 6, ebenso 802, 3 ep. 74, 3, wo nach elatus: et nihil sciens noch eingeschaltet ist.

Cyprianus	Vulgata
v. 7. nihil * intulimus in hunc mundum, verum nec aufere possumus.	* enim haud dubium quod nec aufere quid pos.
v. 8. habentes itaque victum et vestitum, his contenti simus.	h. autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus.
v. 9. qui autem volunt divites fieri, incidunt in temptationem et * laqueum diaboli et desideria multa * et nocentia, quae mergunt hominem in perditionem et interitum.	nam qui tentationem * in * inutilia et nociva Stellung: interitum et perditionem.
v. 10. radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam adpetentes, naufragaverunt a fide et inseruerunt se doloribus multis. [1]	 appetentes erraverunt

Epistola ad Timotheum II.

Cap. II. v. 4. nemo militans Deo, inplicat se negotiis saecularibus, ut possit placere ei, qui se probavit,	 ut ei placeat, cui se probavit.
v. 5. sed et si certabit quis, non coronabitur, nisi legitime pugnaverit. [2]	nam et qui certat in agone, non c., certaverit.

[1]) 165, 15 testim. III, 61, ebenso 381, 20 de op. et ele. 10, wo für rictum: exhibitionem, für vestitum: tegamentum und für laqueum diaboli: muscipula steht. Letzteres hat auch 281, 17 de dom. orat. 19. Die v. 9 u. 10 bringt auch 245, 14 de lap. 12 gleichfalls mit unuscipula für l. d. — [2]) 124, 10 testim. III, 11, ebenso 330, 3 ad Fortunat. 8, wo für certabit: certaverit steht. v. 4 findet sich 465, 13 ep. 1, 1 mit der Abweichung: molestiis saecularibus, ut possit placere ei, cui se probavit.

Cyprianus	Vulgata
v. 11. si enim commorimur, et convivemus;	nam si commortui sumus,
v. 12. si toleramus, et conregnabimus, si negamus, et ipse negabit nos. [1])	sustinebimus, negaverimus ille
v. 17. sermo eorum ut cancer serpit. [2])	
v. 20. in domo autem magna non solum vasa sunt aurea et argentea, sed et lignea et fictilia, et quaedam quidem honorata, quaedam * inhonorata. [3])	in magna autem domo sunt vasa in honorem * autem in contumeliam.
v. 23. Stultas autem et ineruditas quaestiones devita, sciens, quia lites generant,	sine disciplina Stellung: generant lites
24. Servum autem domini non oportet litigare, sed mitem esse ad omnes. [4])	mansuetum
Cap. III.	
v. 1. In novissimis diebus aderunt tempora molesta,	instabunt periculosa
2. erunt homines sibi placentes, superbi, tumidi, cupidi, blasphemi, parentibus in dicto non audientes, ingrati, impii,	se ipsos amantes cupidi, elati, superbi, blasphemi in dicto fehlt scelesti
3. sine adfectu, sine foedere, delatores, incontinentes, immites, bonum non amantes,	affectione sine pace, criminatores sine benignitate

[1]) 326, 19 ad Fortunat. 5. — [2]) 172, 16 testim. III, 78; 689, 21 ep. 59, 20 liest: quorum sermo ut c. s. — [3]) 622, 20 ep. 54, 3 u. 643, 19 ep. 55, 24 mit fictilia schliessend. — [4]) 156, 2 testim. III, 53.

Cyprianus	Vulgata
4. proditores, procaces, stupore inflati, voluptates magis quam deum diligentes,	protervi, tumidi et voluptatum amatores magis quam dei.
5. habentes * deformationem religionis, virtutem autem eius abnegantes.	* speciem quidem pietatis
6. * Ex his * sunt, qui repunt in domos et praedantur mulierculas oneratas peccatis, quae ducuntur variis desideriis,	* et hos devita ** enim penetrant captivas ducunt
7. semper discentes et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes.	
8. Et quomodo Jannes et Mambres resisterunt Moysi, sic et hi resistunt veritati,*	quemadmodum autem ita * homines corrupti mente, reprobi circa fidem
9. sed * non proficient plurimum: imperitia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit.[1]	* ultra plurimum fehlt, insipientia
Cap. IV.	
v. 3. Erit * tempus, quando sanam doctrinam non sustinebunt, sed secundum sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes in audiendo (scalpentes aures)	* enim cum ad auribus scalp. aures fehlt
4. et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.[2]	

[1]) 224, 17 de cath. eccl. uni. 16. — [2]) 169, 3 testim. III, 67.

Cyprianus	Vulgata
v. 6. Ego * iam immolor, et tempus adsumptionis meae instat.	* enim delibor resolutionis
7. Bonum agonem certavi, cursum consummavi, fidem servavi,	certamen
8. iam superest mihi corona iustitiae, quam mihi reddet dominus in illa die, ille index iustus, non solum autem mihi, sed et omnibus, qui diligunt adventum eius.[1])	in reliquo reposita est reddet mihi Stell.: iustus iudex; ille fehlt iis

Epistola ad Titum.

Cap. I.	
v. 7. Episcopum oportet esse sine crimine, quasi dei dispensatorem [2])	oportet enim ep. sicut
v. 15. Omnia munda sunt mundis. [3])	sunt fehlt
Cap. III.	
v. 2. De nullo male loqui nec litigiosos esse.[4])	neminem blasphemare, non litigiosos esse.
v. 5. Servavit nos per lavacrum regenerationis. [5])	salvos nos fecit
v. 10. Haereticum hominem post primam correptionem devita.	unam et secundam

[1]) 131, 17 testim. III, 16 u 493, 11 ep. 10, 4 Doch steht für immolor: libor, für consumavi: perfeci, für diligunt: dilexerunt, und fehlt bei assumptionis: meae, während instat zwischen tempus u. ass. steht und für diligunt: dilexerunt. — [2]) 740, 7 ep. 67, 5. — [3]) 719, 16 ep. 64, 4. — [4]) 180, 20 testim. III, 107. — [5]) 804, 4 ep. 74, 6.

Cyprianus	Vulgata
v. 11. Sciens, quoniam perversus est huiusmodi, et peccat, et est a semetipso damnatus. [1]	quia subversus est qui eiusmodi est, et delinquit, cum sit proprio iudico condemnatus.

Epistola b. Petri I.

Cyprianus	Vulgata
Cap. II.	
v. 11. quasi hospites et peregrini abstinete vos a carnalibus desideriis, quae militant adversus animam,	obsecro vos tamquam advenas et peregrinos abstinere vos a
12. conversationem habentes inter gentiles bonam, ut dum retractant de vobis quasi de malignis, bona opera vestra aspicientes magnificent Dominum. [2]	conversationem vestram inter gentiles habentes, bonam in eo, quod detractant de vobis, malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.
v. 21. Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia eius,	vobis relinquens
22. qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore eius,	
23. qui cum malediceretur, non remaledixit, cum pateretur, non minabatur, tradebat autem se iudici iudicanti iniuste. [3]	maledicebat comminabatur iudici fehlt

[1]) 172, 11 testim. III, 78, während 689, 24 epistol. 59, 20 für devita evita hat. — [2]) 124, 24 testim. III, 11 u. 506, 13 ep. 13, 3 eingeleitet mit sicut statt quasi. — [3]) 149, 6 testim. III, 39 in 403, 17 de bono patient. 9, wo aber iudici fehlt. v. 21 findet sich auch 426, 25 de zelo et liv. 11.

Cyprianus	Vulgata
Cap. III.	
v. 3. sit in muliere non exterior ornamenti aut auri aut vestis cultus, 4. sed cultus cordis. [1])	quapropter non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo.
v. 18. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offerret Deo. [2])	
v. 20. in arca Noe pauci, id est octo animae hominum, salvae factae sunt per aquam,	in diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci etc. hominum fehlt
21. quod et vos similiter salvos faciet baptisma. [3])	similis formae facit
Cap. IV.	
v. 6. in hoc enim et mortuis praedicatum est, ut suscitentur [4])	propter hoc enim evangelizatum iudicentur.
v. 12. carissimi, nolite mirari ardorem accidentem vobis, qui ad temptationem vestram fit, ne excidatis tamquam novum vobis contingat,	peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat.
13. sed quotienscumque communicatis Christi passionibus, per omnia gaudete,	quotienscumque fehlt communicantes Christi passionibas gaudete, p. omn fehlt

[1]) 148, 16 testim. III, 36 u. 193, 25 de habit. virg. 8. — [2]) 94, 15 testim. II, 27. — [3]) 751, 12 ep. 69, 2 u. 809, 6 ep. 74, 11; für vos steht nos; 820, 18 ep. 75, 15, wo indess nur Vers 21 sich findet, eingeleitet sic et nos. — [4]) 94, 17 testim. II, 27.

Cyprianus	Vulgata
ut et in revelatione facta claritatis eius gaudentes exultetis.	ut et in revelatione gloriae eius gaudeatis exultantes.
14. si inproperatur vobis in nomine Christi, beati	exprobramini vobis fehlt
estis, quia maiestatis et virtutis Domini nomen in vobis requiescit, quod quidem secundum illos blasphematur, secundum nos autem honoratur. [1])	quoniam, quod est honoris, gloriae et virtutis Dei, et qui est eius Spiritus, super vos requiescit.
v. 15. nec quisquam vestrum tamquam fur aut homicida patiatur, aut tamquam maleficus, aut curas alienas agens,	nemo vestrum patiatur aut homicida aut fur aut maledicus aut alienorum appetitor
16. sed tamquam christianus. [2])	si autem ut christianus, non erubescat.
Cap. V.	
v. 8. sobrii estote, vigilate, quia adversarius vester diabolus tamquam leo	et vigilate
rugiens, aliquid devorare quaerens, circuit. [3])	circuit, quaerens, quem devoret.

Epistola b. Joannis I.

Cap. I.	
v. 8. si dixerimus, quia	quoniam
peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est. [4])	ipsi nos seducimus

[1]) 331, 21 ad Fortunat. 9 u. 658, 3 ep. 58, 2. — [2]) 148, 25 testim. III, 37. — [3]) 419, 18 de zelo et liv. 1. — [4]) 156, 9 test. III, 54 u. 375, 9 de op. et ele. 3.

Cyprianus	Vulgata
v. 9. Si autem confessi fuerimus peccata nostra,	si confiteamur
fidelis et iustus est Dominus, qui nobis peccata dimittat.[1])	fidelis est et justus, ut remittat peccata nostra. Dominus fehlt
Cap. II.	
v. 1. Filioli mei, ista	haec
scribo vobis, ne delinquatis, et si qui deliquerit, advocatum habemus apud patrem, Jesum Christum iustum,	ut non peccetis, sed et si quis peccaverit, adv.
2. et ipse est deprecatio	propitiatio
pro delictis nostris. [2])	peccatis
v. 3. In hoc intelligimus, quia cognovimus eum, si praecepta eius custodiamus;	Et in hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata eius observemus.
4. qui dicit, quoniam cognovit eum, et mandata	se nosse
eius non servat, mendax	custodit
est, et veritas in illo non est. [3])	et in hoc veritas non est.
v. 6. Qui dicit, se in	
Christo manere, debet,	ipso
quomodo ille ambulavit, et ipse ambulare. [4])	sicut
v. 9. Qui dicit, se in luce esse, et fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc,[5])	
v. 11. et in tenebris ambulat, et non scit, quo eat,	nescit
quoniam tenebrae excaecaverunt oculos eius.	quia obcaecaverunt

[1]) l. m. c. — [2]) 637, 8 ep. 55, 18. — [3]) 546, 10 ep. 28, 2. — [4]) 125, 6 testim. III, 11 u. 193, 12 de hab. virg. 7 u. 403, 14 de bono pat. 9 u. 657, 6 ep. 58, 1. — [5]) 116, 18 testim. III, 3 u. 426, 12 de zelo et liv, beifügend 11.

Cyprianus	Vulgata
v. 15. Nolite diligere mundum, neque ea, quae in mundo	
sunt. si qui dilexerit mundum, non est caritas patris	quis diligit
in illo;	eo
16. quoniam omne, quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia	
oculorum, et ambitio sae-	superbia vitae
culi, quae non est a Patre,	ex
sed ex concupiscentia saeculi.	mundo est
17. et mundus transibit,	transit
et concupiscentia eius. qui	
autem fecerit voluntatem	facit
Dei, manebit in aeternum,	manet
quomodo et ipse manet in aeternum. [1])	fehlt
v. 18. Audistis, quia anti-	
christus venit, nunc autem	et nunc
multi antichristi facti	Stellung: antichr. multi
sunt. unde cognoscimus,	scimus
quia novissima hora est.	
19. ex nobis exierunt,	prodierunt
sed non fuerunt ex nobis.	erant
si enim fuissent ex nobis,	nam si
mansissent nobiscum. [2])	permansissent utique nobisc.
v. 23. Qui negat filium,	omnis qui
neque patrem habet; qui	nec

[1]) 125, 6 testim. III, 11 u. 192, 22 de hab. virg. 7 u. 312, 10 de mortal. 24 u. 277, 12 de dom. orat. 14. Der 2. Satz vom Vers 17 findet sich auch 134, 1 test. III, 19, doch steht für manebit: manet. — [2]) 750, 6 ep. 69, 1 u. 770, 7 ep. 70, 3. v. 19 bringt auch 172, 14 test. III, 78, doch steht am Schluss permansissent utique nobisc., während 218, 11 de cath. eccl. un. 9 u. 675, 2 ep. 59, 7 v. 19 in Übereinstimmung mit dem citierten Wortlaut bringen.

Cyprianus	Vulgata
confitetur filium, et filium et patrem habet. [1]	et filium fehlt
Cap. III.	
v. 10. In hoc apparent filii Dei et filii diaboli. omnis, qui non est iustus, non est de Deo, et qui non diligit fratrem suum.	manifesti sunt ex
v. 15. qui fratrem suum odit, homicida est, et scitis, quia omnis homicida non habet in se vitam manentem. [2]	omnis qui odit fr. s. quoniam vitam aeternam in semetipso manentem
v. 17. Qui habuerit substantiam * mundi, et viderit fratrem suum desiderantem, et cluserit viscera sua *, quomodo caritas Dei manet in illo? [3]	* huius necessitatem habere clauserit * ab eo eo
v. 21. Si cor nostrum nos non reprehendat, fiduciam habemus ad Deum.	nos nach repreh. reprehenderit
22. et quodcunque petierimus, accipiemus ab eo. [4]	quidquid
Cap. IV.	
v. 2. Omnis spiritus, qui confitetur, Jesum Christum in carne venisse, de Deo est.	ex
3. qui autem negat, in carne venisse, de Deo non	et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex D. n. e.

[1]) 326, 21 ad Fortunat. 5 u. 94, 18 test. II, 27, — [2]) Beide Verse 116, 2 test. III, 3. v. 15 steht 285, 20 de dom. orat. 24 u. 426, 11 de zel. et liv. 11. — [3]) 113, 22 testim. III, 1 u. 386, 8 de op. et elc. 16. — — [4]) 172, 18 test. III, 79.

Cyprianus	Vulgata
est, sed * est de antichristi spiritu. [1]	* hic antichristus
v. 4. Maior est, qui in vobis est, quam qui in hoc mundo. [2]	hoc fehlt
v. 16. Deus caritas est, et qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in illo manet. [3]	eo manet fehlt
v. 20. Si qui dixerit, quoniam diligit Deum, et fratrem suum odit, mendax est. qui enim non diligit fratrem suum, quem vidit, Deum, quem non vidit, non potest diligere. [4]	quis diligo oderit quomodo potest diligere?
Cap. V.	
v. 7. et * tres unum sunt. [5]	* et hi tres

Epistola b. Joannis II.

Cap. I.	
v. 10. Si quis ad vos venit, et * doctrinam Christi non habet, nolite eum admittere in domum vestram, et ave illi ne dixeritis.	Stell.: venit ad vos * hanc Christi fehlt affert recipere eum vestram fehlt nec ave ei d. ne fehlt
11. qui enim dixerit illi ave, communicat factis eius malis. [6]	dicit operibus eius malignis.

[1] 73, 15 test. II, 8. — [2] 122, 3 test. III, 10. Desgl. 332, 7 ad Fortunat. 10, nur steht für hoc: isto. — [3] 116. 16 test. III, 3, während für caritas: dilectio und für caritate: dilictione steht. 223, 4 de cathol. eccl. un. 14. — [4] 116, 6 test. III, 3. — [5] 215, 6 de cathol. eccl. un. 6. — [6] 459, 22 sent. episc. 81.

Apocalypsis Joannis apostoli.

Cyprianus	Vulgata
Cap. I.	
v. 12. Et conversus * respexi, ut viderem vocem, quae mecum loquebatur. et * vidi septem candelabra aurea.	* sum respexi fehlt Stell.: loqu. m. * conversus
13. et in medio * candelabrorum * similem filio hominis, vestitum poderem, et erat praecinctus supra mamillas zonam auream.	* septem * aureorum podere erat fehlt praecinctum ad Ablativ.
14. caput autem eius et capilli erant albi, velut lana aut nix, et oculi eius ut flamma ignis.	canditi tamquam lana alba et tamquam nix, tamquam
15. et pedes eius similes aurichalco sicut de fornace ignea, et vox eius ut sonus aquarum multarum.	in camino ardenti illius tamquam vox
16. et habebat in dextera sua septem stellas, et ex ore eius gladius utrimque acutus exiebat, et facies eius splendebat ut sol in virtute sua.	Stell.: stellas septem de utraque parte exibat sicut sol lucet
17. et cum vidissem eum, cecidi ad pedes eius tamquam mortuus, et imposuit super me dexteram suam, dicens: noli timere, ego sum primus et novissimus,	posuit dextr. s. super me
18. et vivus, qui fueram mortuus, et ecce sum vivens in saecula saeculorum et	et fui

Cyprianus	Vulgata
habeo claves mortis et inferorum. [1])	inferni.
Cap. II.	
v. 5. Memento, unde cecideris, et age paenitentiam.[2])	memor esto itaque, unde excideris, et a. p.
v. 7. qui vincit, dabo illi edere de ligno vitae, quod est in paradiso Dei mei. [3])	vincenti illi fehlt
v. 10. Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitae. [4])	
v. 20. Habeo adversus te multa quod uxorem tuam Jezabel quae se dicit propheten, sinis docere et seducere servos meos, fornicari et manducare de sacrificio.	pauca, quia permittis mulierem Jezabel idolothytis
21. et dedi illi tempus, ut paenitentiam ageret, et paeniteri non vult a fornicatione. *	non vult poenitere * sua
22. ecce mitto eam in lectum, et qui cum ea fornicati sunt, in maximam tribulationem, * nisi paenitentiam gesserint ab operibus suis. [5])	mittam moechantur cum ea, Stell.: i. trib. max. (Ablativ) * erunt egerint (am Schlusse)

[1]) 93, 6 test. II, 26. v. 14 findet sich auch 199, 6 de hab. virg. 16. — [2]) 249, 15 de lap. 16 u. 525, 8 ep. 19, 1 u. 569, 7 ep. 34, 1 u. 639, 10 ep. 55, 22 mit dem Beisatz: et fac priora opera (Vulg.: et prima opera fac). — [3]) 131, 12 testim. III, 16. — [4]) 131, 14 testim. III, 16. Den Eingang dieses Verses bringt 333, 3 ad Novat. 10: nihil eorum timeas, quae passurus es, während 503, 9 ep. 12 1 u. 511, 9 ep. 14, 2 den Satz esto fidelis etc. geben. — [5]) 639, 18 ep. 55, 22.

Cyprianus	Vulgata
23. Et scient omnes ecclesiae, quia ego sum scrutator renis et cordis, et dabo unicuique vestrum secundum opera vestra.[1]	scrutans renes et corda sua
Cap. III.	
v. 11. Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.[2]	ut nemo
v. 17. Dicis, * dives sum, et ditatus sum, et nullius rei egeo: et nescis, quoniam tu es miser et * pauper et caecus et nudus.	* quod locupletatus rei fehlt quia * miserabilis et
18. Suadeo tibi, emere a me aurum ignitum de igni, ut sis dives, et vestem albam, ut vestiaris, et non appareat in te foeditas nuditatis tuae, et collyrio inungue oculos tuos, ut videas.[3]	probatum, ut locuples fias, et vestimentis albis induaris, in te fehlt confusio
v. 19. Quos diligo, redarguo et castigo.[4]	ego quos amo, arguo et castigo
v. 21. Vincenti dabo * sedere super thronum meum, sicut et ego vici et sedi.[5]	qui vicerit dabo, * ei sedere mecum in throno meo

[1]) 157, 3 test. III, 56. Den Teil von et scient bis cordis bringen 257, 11 de lap. 27; 269, 9 de dom. orat. 4 u. 308, 6 de mortal. 17. — [2]) 228, 11 de cath. eccl. un. 20 u. 330, 15 ad Fortunat. 8 u. 407, 12 de bono pat. 13. — [3]) 384, 3 de op. et ele. 14. — [4]) 247, 14 de lap. 14. — [5]) 560, 12 ep. 31, 4.

Cyprianus	Vulgata
Cap. V.	
v. 1. Et vidi librum in	
dextera Dei sedentis super	Dei fehlt supra
thronum scriptum intus et	librum nach thron.
retro, signatum signis	foris sigillis
septem,	
2. et vidi angelum fortem,	
praedicantem voce magna:	
quis dignus est, accipere	Stell.: est dign. aperire
librum, et aperire signa	solvere signacula
eius?	
3. necquisquam poterat	et nemo
neque in caelo neque super	in terra
terram neque sub terra	subtus terram
aperire librum, sed neque	sed fehlt
perspicere eum.	respicere illum.
4. et ego flebam multum,	
quod nemo dignus inventus	quoniam
esset, qui aperiret li-	est aperire
brum, aut videret illum.	nec videre illum
5. et unus ex senioribus	de
dixit mihi: ne fleveris, ecce	
vicit leo de tribu Juda, radix	
David, aperire librum et *	* solvere
septem signacula eius. [1]	
v. 6. Et * vidi in medio	* et ecce
throni et quattuor animalium	
et in medio seniorum agnum	
stantem tamquam occisum,	
habentem cornua septem et	
oculos septem, qui sunt sep-	
tem spiritus Dei, missi per	in
orbem terrae.	omnem terram

[1] 76, 16 test II, 11.

Cyprianus	Vulgata
7. et venit, et accepit librum de dextera Dei sedentis in throno.	Dei fehlt nach throno librum
8. et cum accepisset librum, quattuor animalia et viginti quattuor seniores prostraverunt se ante agnum, habentes singuli aureas citharas et pateras aureas, plenas odoramentis supplicantionum, quae sunt orationes sanctorum.	aperuisset ceciderunt coram agno citharas et phialas aureas plenas, odoramentorum supplicantionum fehlt
9. et cantaverunt canticum novum, dicentes: dignus es, * accipere librum, et aperire signacula eius, quoniam occisus es, et emisti nos * de sanguine tuo ex omni tribu et lingua et populo et natione,	cantabant * Domine redemisti * Deo in
10. et eos regnum Deo nostro sacerdotesque fecisti, et regnabunt super terram. [1]	fecisti nos Deo nostro regnum, et sacerdotes, et regnabimus s. t.
Cap. VI.	
v. 9. Et cum aperuisset quintum signum, vidi sub ara Dei animas occisorum propter verbum Dei et martyrium suum.	sigillum qu. subtus altare Dei fehlt interfectorum propter testimonium, quod habebant.
10. et clamaverunt magna voce dicentes: quousque Domine, sanctus et	clamabant Stellung: voce magna usquequo

[1]) 81, 11 test. II, 15.

Cyprianus	Vulgata
verus, non iudicas et * vindicas sanguinem nostrum de	* non
his, qui in terris inhabitant?	iis, qu. habitant in terra
11. et data est eis	et datae sunt illis
singulis stola alba	singulae stolae albae
et dictum est eis, ut requiscerent	illis
brevi adhuc tempore,	brevi fehlt; tempus modicum,
donec impleatur numerus conservorum et fratrum eorum, quique postea occidentur exemplo ipsorum. [1]	compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi.
Cap. VII.	
v. 9. Post haec vidi turbam multam,	magnam
quam dinumerare nemo poterat, ex	
omni gente et ex omni tribu ot populo et lingua,	Plural bei allen; omnibus steht nur bei gentibus, sonst nicht.
stantes in conspectu throni et agni, et erant amicti	ante thronum et in conspectu agni amicti
stolas albas, et palmae	stolis albis
erant in manibus eorum,	erant fehlt
10. et magno clamore	et clamabant voce magna
dicebant: salus Deo nostro,	dicentes,
sedenti super thronum, et agno. [2]	qui sedet
v. 13. Et respondit unus	
ex senioribus, dicens mihi:	de et dixit
* qui amicti sunt stolas	* hi stolis albis

[1]) 130, 13 test. III, 16 u. 413, 6 de bono patien. 21. v. 10 steht auch 250, 9 de lap. 18, anfangend mit quousque etc. — [2]) 130, 21 test. III, 16 u. 342, 21 ad Fortunat. 11; doch steht fuerunt statt erant nach palmae.

Cyprianus	Vulgata
albas, qui sunt et unde venerunt?	
14. et dixi ei, Domine *	illi * mi
tu scis. et ait mihi: hi sunt,	dixit
qui venerunt ex magna tribulatione, et laverunt stolas	de Stell.: trib. mag.
suas, et candidas eas fecerunt in sanguine agni.	dealbaverunt eas
15. propter hoc sunt	ideo
in conspectu throni Dei,	ante thronum
et serviunt ei diebus et noc-	die ac nocte
tibus in templo eius, et is	is fehlt
qui sedet in throno, inhabi-	habitabit
tabit super eos.	illos
16. neque esurient neque	non
sitient unquam, sed neque	amplius
sol super eos cadet, neque ullum aestum patientur:	nec cadet super illos sol neque ullus aestus,
17. quia agnus, qui in	quoniam
medio throni est, teget eos,	reget illos
et deducet eos ad fontes vitae aquarum, et absterget	Stellung: vitae fontes
Deus omnem lacrimam ex oculis eorum. [1])	ab
Cap. IX.	
v. 13. Et sextus angelus	
tuba cecinit, et audivi unum	vocem unam
ex quattuor angulis arcae aureae, quae est in conspectu Dei,	cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei.
14. dicentem sexto angelo, qui habebat tubam: solve	

[1]) 131, 2 testim, III, 16 u. 342, 27 ad Fortunat. 11 bis v. 15: propter hoc sunt in conspectu honoris Dei (et serviunt ei in templo eius).

Cyprianus	Vulgata
quattuor angelos ligatos super flumen magnum Euphratem.	qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.
15. et soluti sunt quattuor angeli, qui erant parati in horam et diem et mensem et annum, ut occiderent tertiam partem hominum.	parati erant
16. et numerus exercituum equestrium dismiriades myriadon: * audivi numerum eorum.	Singular vicies millies dena millia * et
17. et sic vidi equos in visu, et sedentes super eos, habentes loricas igneas et hyacinthinas et sulphureas, et capita equorum * et ex ore eorum exiit ignis et fumus et sulphur.	ita visione qui sedebant habebant * erant tamquam capita leonum de procedit
18. * a tribus plagis istis occisa est tertia pars hominum ex igne et * fumo et sulphure, quod exiit de ore eorum.	* et his, aber vor tribus de * de quae procedebant ipsorum
19. nam vis equorum in ore eorum est, et in caudis eorum, * caudae enim eorum similes anguibus, habentes capita, et in eis nocent.	potestas enim * nam serpentibus his
20. et reliqui hominum, qui non sunt occisi in istis plagis, nec paenitentiam egerunt opera factorum manuum suarum, ut non adorent daemonia et idola, id	ceteri homines his neque de operibus adorarent idola—est fehlt

Cyprianus	Vulgata
est simulacra aurea et	
argentea et aerea et lapidea	
et lignea, quae neque videre	
possunt neque * ambulare.	* audire neque ambulare
21. et non egerunt paeni-	
tentiam homicidiorum su-	ab homicidiis suis
orum neque fornicationis	a veneficiis suis, neque a for-
suae neque factorum suo-	nicatione sua neque a fur-
rum. [1])	tis suis.
Cap. XI.	
v. 16. et viginti quattuor	
seniores * in conspectu Dei	* qui
sedentes in throni suis	sedent sedibus
ceciderunt supra facies suas	in
et adoraverunt Deum, dicen-	
tes:	
17. gratias agimus tibi,	
Domine Deus omnipotens,	
qui es, et qui fuisti, * quod	eras * et qui venturus es, quia
accepisti potestatem tuam	virtutem
magnam, et regnasti.	
18. et gentes iratae	Stell.: iratae sunt gentes
sunt, et venit ira tua et	advenit
tempus, quo de mortuis	mortuorum iudicari et reddere
iudicetur et detur merces	mercedem
servis tuis prophetis et sanc-	
tis et timentibus nomen tuum,	
pussillis et magnis, et disper-	exterminandi
dere eos, qui corruperunt	
terram. [2])	
Cap. XIV.	
v. 1. Et vidi, et ecce ag-	
num stantem in monte	agnus stabat supra montem

[1]) 163, 2 test. III, 59. — [2]) 135, 20 test, III, 20.

Cyprianus	Vulgata
Sion, et cum eo centum quadraginta quattuor milia, habentes nomen eius et nomen	
patris ipsius, scriptum in	eius
frontibus * [1])	* suis
v. 4. hi sunt, qui cum mulieribus se non coinquinaverunt: virgines enim per-	non sunt coinquinati sunt
manserunt. hi sunt, qui secuntur Agnum, quocunque	sunt qui fehlt
vadit. [2])	ierit
v. 6. et vidi alium angelum volantem medio caelo, habentem evangelium	alterum per medium caeli
aeternum, ut adnuntiaret super terram per omnes nationes et tribus et linguas et populos,	evangelizaret sedentibus s. t. et super omnem gentem et tribum et linguam et populum,
7. dicentem voce magna:	dicens
metuite potius Deum, et	timete Dominum
date illi claritatem, quoniam venit hora iudicii eius, et adorate eum, qui fecit caelum et terram et mare	honorem, quia
et omnia, quae in eis sunt.[3])	fontes aquarum
v. 9. Et tertius angelus	
secutus est eos, dicens in	illos in fehlt
voce magna: si quis adorat	adoraverit
bestiam et simulacrum eius,	imaginem
et accepit inscriptionem	acceperit characterem
in fronte sua aut super manum suam,	in manu sua

[1]) 90, 16 test. II, 22. — [2]) 146, 7 test. III, 32 u. 190, 10 de hab. virg. 4, doch steht für vadit: ierit. — [3]) 323, 3 ad Fortunat. 2 u. 136, 1 test. III, 20, doch heisst es nach mare: et fontes aquarum.

Cyprianus	Vulgata
10. is bibit de vino irae eius, et punietur igne et sulphure sub oculis angelorum sanctorum et sub oculis agni.	et hic bibet de v. i. Dei, quod mistum est mero in calice irae ipsius et cruciabitur igne et sulphure in conspectu angelorum sanctorum, et ante conspectum agni.
11. et fumus tormentorum eorum in saecula saeculorum ascendet. [1])	ascendet vor in saecula s.
Cap. XV.	
v. 2. Et vidi quasi mare vitreum mixtum igni, et victores bestiae et imaginis eius, et numerus nominis eius CXLIIII stantes supra mare vitreum, habentes citharas Dei,	tamquam igne et eos, qui vicerunt bestiam, et imaginem eius et numerum n. e. CXLIIII fehlt super
3 et cantantes canticum Moysi servi Dei, et canticum agni, dicentes: magna et mirabilia * opera tua Domine, Deus omnipotens, iustae et verae viae tuae sunt, rex gentium.	* sunt sunt vor viae saeculorum
4. quis non timeat et det honorem nomini tuo, quia solus pius, et quoniam om-	timebit te, Domine, et magnificabit nomen tuum? es et fehlt

[1]) 163, 21 test. III, 59. Dagegen lautet dieselbe Stelle 324, 4 ad Fortunat. 3: si quis adorat bestiam et imaginem eius et accipit notam in fronte sua et in manu, bibet et ipse de vino irae Dei mixto in poculo irae eius, et punietur igne et sulphure sub oculis sanctorum angelorum et sub oculis agni; et fumus de tormentis eorum in saecula saeculorum ascendet: nec habebunt requiem die et nocte, quicunque adorant bestiam et imaginem eius, und ebenso 663, 5 ep. 58, 7.

Cyprianus	Vulgata
nes nationes venient et adorabunt in conspectu tuo,	gentes
quoniam iustitiae tuae manifestatae sunt.[1])	iudicia tua manifesta sunt.
Cap. XVII.	
v. 1. Et venit unus ex	de
septem angelis, habentibus	qui habebant
* phialas, et adgressus est me, dicens: veni, ostendam tibi damnationem meretricis	* septem locutus est mecum dicens
magnae, sedentis super aquas multas,	quae sedet
2. cum qua fornicati sunt reges terrae. *	* et inebriati sunt, qui inhabitant terram, de vino prostitutionis eius. et abstulit me in spiritu in desertum.
3. et vidi mulierem sedentem super bestiam. *	* coccineam
4. et mulier illa amicta erat pallium purpureum et coccineum et adornata erat auro et lapidibus pretiosis et margaritis,	illa fehlt erat circumdata purpura et coccino, et inaurata auro et lapide pretioso e. m.
tenens poculum aureum in manu	habens
sua, plenum exsecrationum et immunditiae et fornicationis totius terrae.[2])	abominatione et immunditia fornicationis eius.
Cap. XVIII.	
v. 4. exi de ea, populus	exite de illa

[1]) 135, 6 test. III, 20. — [2]) 148, 4 test. III, 36 u. 196, 2 de hab. virg. 2, wo aber steht: et duxit me in spiritu et vidi.

Cyprianus	Vulgata
meus, ne participes sis delictorum eius, et ne perstringaris plagis eius.[1]	ut ne participes sitis de plagis eius non accipiatis
v. 4. et audivi aliam vocem de caelo, dicentem: exi de ea, populus meus, ne particeps sis delictorum eius, et ne perstringaris plagis eius.	exite illa ut ne participes sitis et de plagis eis non accipiatis
5. quoniam delicta eius usque ad caelum pervenerunt, et meminit Dominus Deus iniquitates eius.	pervenerunt peccata eius recordatus est Deus fehlt iniquitatum eius.
6. ideo reddet ei dupla, et in quo poculo miscuit, duplum remixtum est ei.	reddite illi sicut et ipsa reddidit vobis, et duplicate duplicia secundum opera eius, in poculo, quo miscuit, miscete duplum.
7. et in quantum se clarificavit et deliciarum habuit, in tantum dabitur ei cruciatus et luctus. quoniam in corde suo dicit: regina sum, et vidua non sum, nec luctum visura sum.	quantum glorificabit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum, quia in corde suo dicit: sedeo regina, et vidua non sum, et luctum non videbo.
8. propterea una hora plagae eius advenient, mors, luctus et fames, et igni cremabitur, quia fortis * Dominus Deus, qui eam iudicabit.	ideo in una die venient plagae eius, mors et igne comburetur * est Dominus fehlt illam nach iud.
9. et flebunt et plangent se in ea reges terrae, qui	super illam

[1]) 244, 6 de lap. 10.

Cyprianus	Vulgata
cum ea fornicati sunt, et in deliciis conversati sunt.[1])	illa vixerunt
Cap. XIX.	
v. 6. Regnavit Dominus Deus * omnipotens.	* noster
7. gaudeamus et exultemus et demus ei claritatem, quoniam venerunt nuptiae agni, et uxor eius se praeparavit.[2])	gloriam ei quia Stellung: praep. se
v. 11. Et vidi caelum apertum, et ecce equus albus et, qui sedebat super eum, vocabatur fidelis et verus, aequum iustumque iudicat et proeliatur.	 verax et cum iustitia iudicat et pugnat
12. oculi autem eius erant tamquam flamma ignis, et super caput eius diademata multa, et portabat nomen scriptum nemini alii nisi sibi notum,	erant fehlt sicut in capite habens et fehlt quod nemo novit nisi ipse
13. et erat coopertus vestem sparsam sanguineam, et dicitur nomen eius: verbum Dei.	et vestitus erat veste aspersa sanguine et vocatur nom.
14. et exercitus, qui sunt in caelo, sequebantur eum in equis albis, induti byssinum album mundum.	 vestiti byssino albo et mundo
15. et de ore eius exiebat gladius acutus, ut ex eo percuteret nationes, quas ipse pasturus est in virga ferrea,	procedit gladius ex utraque parte accutus, ut in ipso percutiat gentes, et ipse reget eas in virga ferrea

[1]) 147, 2 test, III, 34. — [2]) 87, 11 test. II, 19.

Cyprianus	Vulgata
et ipse calcabit torcula	calcat
vini * irae Dei omnipotentis.	* furoris
17. * habet etiam in	* et etiam fehlt
veste et in femore suo	vestimento
nomen scriptum: rex re-	nomen fehlt
gum et dominus domi-	dominantium
norum.[1]	
Cap. XX.	
v. 4. Et vidi animas oc-	decollatorum
cisorum propter nomen	testimonium
Jesu et sermonem Dei, et	verbum
quicunque imaginem be-	et qui non adoraverunt be-
stiae non adoraverunt	stiam neque imaginem eius
nec acceperunt inscriptio-	characterem eius
nem in fronte aut in manu	in frontibus aut in manibus
sua.[2]	suis
Cap. XXI.	
v. 6. Ego *A* et *Ω*, initium	
et finis. ego sitienti dabo de	
fonte aquae vitae, gratis.	
7. qui vicerit, possidebit	
ea et eorum haeredita-	haec; et eorum haer. fehlt
tem: et ero eius Deus et	illi
ille erit mihi filius.[3]	
v. 9. Veni, * ostendam tibi no-	* et
vam nuptam uxorem agni.	sponam
10. et duxit me in spiri-	sustulit
tu in montem magnum *, et	* et altum
ostendit mihi civitatem sanc-	
tam Hierusalem, descenden-	
tem de caelo a Deo,	
11. habentem claritatem	
Dei.[4]	

[1]) 99, 10 test. II, 30. v. 11 bringt auch 65, 7 test. II, 3. — [2]) 345, 18 ad Fortunat. 12. — [3]) 70, 18 test. II, 6 u. 178, 21 testim. III, 100. v. 6 steht allein 63, 18 test. II, 1. — [4]) 85, 20 test. II, 19.

Cyprianus	Vulgata
Cap. XXII.	
v. 9. Vide, ne feceris, quia conservus * tuus sum et fratrum tuorum. * Jesum Dominum adora. [1]	quia fehlt * enim * prophetarum et eorum, qui servant verba prophetiae huius. Deum adora. Jesum fehlt.
v. 10. et dixit mihi: ne signaveris verba phrophetiae libri huius, quia iam tempus in proximo est.	dicit tempus enim prope est
11. et hi, qui perseverant nocere, noceant, et qui in sordibus est, sordescat adhuc, iustus autem iustiora faciat adhuc, similiter et sanctus sanctiora	qui nocet, noceat adhuc, et qui in sord. . . et qui iustus est, iustificetur adhuc et sanctus sanctificetur adhuc
12. ecce venio cito, et merces mea mecum *, reddere unicuique secundum facta sua. [2]	 * est opera
v. 13. Ego *A* et *Ω*, primus et novissimus, initium et finis.	 principium
14. felices eos, qui faciunt praecepta eius, ut sit potestas eorum super lignum vitae [3]	beati eos fehlt qui lavant stolas suas in sanguine agni: ut sit potestas eorum in ligno vitae.

[1]) 415, 6 de bono pat. 24. — [2]) 140, 6 test. III, 23 u. 412, 26 de bono pat. 21, wo nur adhuc nicht nach faciat, sondern vor iustoria steht. — [3]) 90, 19 test. II, 22.

Kritische Beurteilung.

Canon.

1. Überblicken wir die so zahlreichen Citate des neutestamentlichen Textes bei dem hl. Cyprian, so ist vor allem die Thatsache zu konstatieren, dass die sämtlichen Schriften des kirchlichen neutestamentlichen Canons angeführt sind mit Ausnahme einiger Briefe, nämlich des Briefes an Philemon und an die Hebräer, des zweiten Briefes des hl. Petrus[1]), des dritten Briefes des hl. Johannes, des Briefes des hl. Jakobus und des Briefes des hl. Judas. In den unechten Schriften Cyprians finden sich allerdings vier Citate des Hebräerbriefes und ein Citat des Briefes Judä.
2. Im ganzen sind es 905 Verse des neutestamentlichen Textes, welche sich an 797 Stellen vom hl. Cyprian citiert finden, so zwar, dass einerseits manche Verse an verschiedenen Stellen angeführt werden, andererseits aber jene Stellen sehr selten sind, an denen nur ein Vers citiert wird: in der Regel werden zwei und mehr Verse gleichzeitig angeführt.

---

[1]) Der I. Brief des hl. Petrus wird dreimal mit dem Zusatz ad Ponticos citiert, nämlich 149, 6; 148, 16; 148, 23, sonst aber einfach als epistola Petri. Dabei ist zu bemerken, dass zwei Stellen, nämlich 2, 21—23 (149, 6) und 2, 3, 4 (148, 16) pag. 403, 17 resp. 193, 25 ohne den Beisatz ad Ponticos angeführt sind. cf. Kanlen: Einleitung in die hl. Schrift des alten und neuen Testamentes. 2. Aufl. 1884; pag. 556.

Im einzelnen sind citiert:

vom Evangel. des hl. Matthäus	192	Verse	an	172	Stellen
„ „ „ „ Markus	16	„	„	25	„
„ „ „ „ Lukas	84	„	„	79	„
„ „ „ „ Johannes	111	„	„	125	„
v. d. Apostelgesch. d. hl. Lukas	31	„	„	26	„
v. Briefe d. hl. Paulus a. d. Römer	60	„	„	52	„
„ I. „ „ „ „ „ „ Korin.	102	„	„	80	„
„ II. „ „ „ „ „ „ „	20	„	„	15	„
„ „ „ „ „ „ „ Galat.	25	„	„	26	„
„ „ „ „ „ „ „ Ephes.	37	„	„	28	„
„ „ „ „ „ „ „ Philip.	15	„	„	13	„
„ „ „ „ „ „ „ Coloss.	13	„	„	9	„
„ I. „ „ „ „ „ „ Thesal.	5	„	„	3	„
„ II. „ „ „ „ „ „ „	5	„	„	6	„
„ I. „ „ „ „ „ „ Tim.	20	„	„	11	„
„ II. „ „ „ „ „ „ „	22	„	„	13	„
„ „ „ „ „ „ „ Titus	6	„	„	6	„
„ I. Briefe des hl. Petrus	17	„	„	16	„
„ I. „ „ „ Johannes	26	„	„	36	„
„ II. „ „ „ „	2	„	„	1	„
v. d. Apokalypse d. hl. „	91	„	„	56	„

3. Unter den 797 Citaten finden sich 185, welche die gleichen Verse (oder den gleichen Vers) anführen. Dabei macht man die Wahrnehmung, dass von diesen 185 Citaten 110 von einander abweichen, so dass der hl. Cyprian einen und denselben Vers (oder dieselben Verse) in verschiedenem Wortlaut citiert. Diese Verschiedenheiten nähern sich manchmal mehr unserem Vulgata-Text, manchmal weichen sie mehr davon ab, in keinem Falle aber ergibt sich eine sachliche Differenz. Der Grund des verschiedenen Wortlautes einer und derselben Stelle ist wohl darin zu suchen, dass der hl. Cyprian manchmal [1]), besonders bei seinen Briefen in der Verbannung, aus dem Gedächtnisse den hl. Text citierte, dass er manche Stelle durch Aus-

[1]) pag. 36, I.

lassung oder Hinzufügen eines Wortes mehr für seine Zwecke tauglich fand oder dem Verständnisse näher brachte, oder dass endlich beim Abschreiben manche Änderung sich einschlich.

Verschiedenheit des Textes.

Eine Divergenz des Textes ist augenscheinlich. Indess ein auch nur flüchtiger Überblick über den neutestamentlichen Text bei Cyprian und bei der Vulgata zeigt zur Genüge, dass die Verschiedenheit des citierten Textes mehr accidenteller als essenzieller Natur ist.

Diese Verschiedenheit bezieht sich

1. auf Substantiva, insoferne
   a) gleichbedeutende Substantiva für einander gesetzt sind, z. B. Matth. 7, 13 interitus für perditio; Joann. 9, 37 facta für opera; ep. ad. Rom. 9, 4 claritas für gloria; Joann. 9, 10 janua für ostium; Joann. 16, 20 laetitia für gaudium; sehr häufig steht saeculum für mundus, cf. Joann. 15, 18, u. s. w.;
   b) Kasusverschiedenheiten sich finden, z. B. Luc. 1, 67 redemptionem populo suo für redempt. plebis suae; Luc. 11, 47 multas für multis vapulavit; Apoc. 5, 8 plenas odoramentis für pl. odoramentorum, u. s. w.;
   c) der Numerus ein verschiedener ist, z. B. Matth. 10, 5 civitatem für civitates; Apoc. 7, 9 omni gente für omnibus gentibus; l. m. c. 9, 16 exercituum equestrium für exercitus equestris; 1 m. c. 14, 6 omnes nationes et tribus et linguas et populos für omnem gentem et tribum et linguam et populum;
2. auf Adjektiva, z. B. Matth. 5, 7 purus für mundus; Matth. 5, 9 maximus für magnus; Matth. 7, 11 caelestis für qui in coelo est; u. s. w. Auch steht manchmal ein präpositionaler Ausdruck für ein Adjektiv,

z. B. ad Corinth. I, 15, 47—49 de terrae limo für terrenus; de caelo für caelestis; ähnlich Apoc. 13, 16 non dignus für indignus, etc.;

3. auf Pronomina, z. B. Matth. 1, 20 für ea illa; Joann. 1, 4 in eo für in ipso; ad Cor. II, 8, 13 quodcunque für id quod; ad Rom. 2, 6 sua für eius, u. s. w.;

4. auf Präpositionen, z. B. Matth. 1, 20 in für ex; ad Gal. I, 7 ad für in; ep. b. Petri I, 4 in hoc für propter hoc; Apoc. 7, 10 in conspectu thr. für ante thronum;

5. auf Konjunktionen, z. B. ep. Joann. I, 8 quoniam für quia und so öfters; l. m. c. 2, 6 quomodo für sicut; Apoc. 6, 10 usque quo für quousque; ad Rom. 2, 1 propter quod für quare, u. s. w.;

6. auf Verba; hier zeigt sich eine

   a) Verschiedenheit der Person, z. B. Matth. 1, 20 vocabunt für vocabitis; Apoc. 9, 18 quod exitis für quae procedebant; Matth. 18, 19 petieritis für petierint; Luc. 12, 8 für confitebor: confitebitur filius hominis, u. s. w.;

   b) Verschiedenheit des Numerus, z. B. Colos. 3, 6 sunt für est; Apoc. 18, 4 exi für exite; diese Verschiedenheit des Numerus ist manchmal herbeigeführt durch Änderung des Subjektes, cf. Apoc. 9, 18;

   c) Verschiedenheit des Tempus; z. B. Matth. 1, 20 für natum fuerit: natum est; ep. Joann. II, 1, 11 für dixerit dicit; Apoc. 14, 10 für bibit: bibet; cf. Matth. 5, 46; 6, 21; 13, 46 u. s. w.;

   d) Verschiedenheit der Modi; z. B. Matth. 1, 20 für ne metueris: noli metuere; Matth. 5, 48 eritis für estote; Luc. 18, 10 adorare für ut orarent; dagegen ad Eph. 4, 1 umgekehrt obsecro ambulare für obsecro, ut ambuletis;

   e) Verschiedenheit des Genus; z. B. Matth. 5, 24 reconciliare für reconciliari; Luc. 11, 20 expostu-

latur anima tua für animam tuam repetunt; ad Timoth. I, 2, 12 permittitur für permitto, u. s. w.

f) Eine weitere Verschiedenheit der Verba ergibt sich durch Substituierung solcher von

α) gleicher Bedeutung, z. B. Matth. 1, 20 adsumere für accipere; Matth. 7, 21 introire für intrare; Matth. 25, 31—46 colligere für congregare, segregare für separare, tegere für cooperire, und an sehr vielen anderen Stellen;

β) ungleicher Bedeutung, sei es, dass ein stärkerer Ausdruck für einen schwächeren, ein schwächerer für einen stärkeren oder überhaupt ein ganz anderer Ausdruck gebraucht wird, z. B. Matth. 6,31 nolite cogitare für nolite solliciti esse, l. m. c. 7, 23 exclusimus für eiecimus; 8, 29 perdere für torquere; 15, 6 reicitis mandatum Dei für irritum fecistis; ad Corinth. I. 5, 8 festa celebremus für epulemur; Luc. 20, 34 generare für nubere; Matth. 18, 17 contempserit für non audierit.

g) Eine weitere Verschiedenheit besteht bezüglich der Rektion der Verba, indem besonders die Verba des Bekleidens etc. nach griechischer Casus-Rektion den Akkusativ haben, während sie in der Vulgata nach lateinischem Sprachgebrauch den Ablativ regieren; z. B. Matth. 7,43; 23,8; ad Ephes. 5,32; Apocal. 1,13, 17,4; 19,13 u. s. w.;

6. auf Satzteile, insofern als

a) Participia für Sätze und Sätze für Participia stehen; z. B. Matth. 3, 1 arbor non faciens fruc. für arbor quae non facit fructum; Matth. 5, 42 omni petenti für qui petit a te; Luc. 6, 32 peccatores diligunt eos für pecc. diligentes; Luc. 18, 11 pharisaeus cum stetisset für ph. stans;

Joan. 13, 17 haec scientes für si haec scitis etc.;

b) die Konstruktion geändert wird; z. B. Matth. 7, 9, 10 wo Cyprian einen Relativsatz, die Vulgata eine indirekte Frage hat; ad. Rom. 1, 17: bei Cyprian steht Akk. u. Inf., die Vulagata hat einen selbständigen Satz; Luc. 6, 37 Cyprian ne judicemini Vulgata: et non judicabimini; ad Rom. 3, 14 Cyprian koordiniert, Vulgata subordienirt durch Relativ beide Sätze; cf. Matth. 20, 28; operarii iniquitatis für qui operamini iniquitatem; Joann. I, 1, 9: Dominus qui nobis peccata dimittat für Dominus, ut remittat peccata nostra;

c) Beifügungen gemacht sind

α) von einzelnen Wörtern z. B. Matth. 5, 9 quoniam ipsi; ipsi fehlt in der Vulgata, Matth. 5, 22 ist beigefügt sine causa; desgl. fratri suo; Matth. 7, 2 ist beigefügt in ea; 12 bona u. ita; v. 21 is; Beifügungen von Pronomina sind sehr häufig;

β) von einzelnen Sätzen; so ist beigefügt Matth. 24, 24 vos autem cavete; Luc. 10, 16 et eum qui me misit; Joann. 3, 28, 29: eis qui missi sunt ab Hierosolymis ad me; Matth. 5, 24 ist beigefügt ad altare am Schluss;

d) Weglassungen sich finden von Wörtern und Salzteilen; z. B. Matth. 1, 21 sind 2 Pronomina weggelassen; Matth. 4, 9 fehlt ipsi; ähnlich Matth. 7, 13 steht quam lata et spatiosa via est für quia lata porta et spatiosa via est; Matth. 5, 22 ist ausgelassen reus est concilii; Matth. 27, 3, 4 fehlt retulit triginta argenteos principibus; Luc. 1, 67 fehlt quia visitavit; Luc. 2, 11 fehlt quod erit omni populo; Luc. 12, 35 fehlt in manibus vestris; ad Gal. 5, 21 fehlt quae praedico vobis sicut praedixi u. 23, wo ein Satz fehlt.

Es ist dies vielfach die Folge von zusammengezogenen Citaten cf. Matth. 5, 10–12 l. c. 5, 22; 7, 13; 9, 6. Matth. 22, 37—40; ad Rom. 1, 30; ad Corinth. II 12, 20, 21; Apoc. 14, 10; 22, 14.

7. Mehr auffallende Textunterschiede bieten:

Matth. 6, 11: ne patiaris, nos induci in tentationem für ne nos inducas in t. Matth. 21, 13. Cyp. domus patris mei domum negotiationis fecistis: Vulgata: domus mea domus orationis vocabitur; vos autem fecistis illam speluncam latronum.

Marc. 14, 58 Cyprian: post triduum aliud excitabitur sine manibus; Vulgata: per triduum aliud non manufactum aedificabo;

ad Corinth. I 7, 7 Cyprian: volo omnes homines esse ut me; Vulgata: volo vos esse etc.

ad Rom. 3, 3 Cyprian: exciderunt a fide; Vulgata: non crediderunt;

l. c. 9, 3 Cyprian: anathema esse propter fratres;
Vulgata: „ „ pro fratribus.

l. c. 13, 12 Cyprian: nox transiit; Vulgata: nox praecessit.

ad Corinth. I 11, 24 Cyprian et dixit: hoc est corpus meum, quod pro vobis est. Vulg.: et dixit: accipite et manducate. hoc est corpus meum, quod pro vobis tradctur.

ep. b. Joann. I 2, 23 Cyprianus: qui confitetur filium et filium et patrem habet, während die Vulgata das zweite filium nicht hat;

act. ap. 1, 7 Cypriam: nemo potest cognoscere; Vulgata: non est vestrum.

Joann. 2, 6 Cyprian: domum patris mei domum negotiationis fecistis; Vulgata: nolite facere domum patris mei domum negotiationis.

Joann. 6, 52 Cyprian; de meo pane; Vulgata: de hoc pane.

Apoc. 2, 20 Cyprian: habeo adversus te multa, während die Vulgata pauca liest.

l. c. 5, 8 Cyprian: accepisset librum — Vulgata: aperuisset librum.

8. Weniger kommt in Betracht, dass Matth. 6, 11 Cyprian panem cotidianum hat, während die Vulgata panem supersubstantialem festhält, und

l. c. 16, 18 bei Cyprian petram istam steht für hanc petram der Vulgata;

noch weniger die Schreibweise mancher, besonders zusammengesetzter Wörter, z. B. obaudire für obedire; paenitentia für poenitentia; adversum für adversus; susum für sursum; temptatio für tentatio; consparsio für conspersio; adnuntio für annuntio; dispargit für dispergit; inluminare für illuminare; adcincti für accincti; obtunsi für obtusi; noch auch die Construktion proximus tibi für proximus tuus.

9. Wenn auch die Zahl der Abweichungen des Textes der neutestamentlichen Schriften bei Cyprian von dem Texte der Vulgata eine verhältnismässig grosse ist, so dass nur wenige Verse wortwörtlich übereinstimmen, so ergibt sich doch, wie schon oben erwähnt, keine dogmatische Verschiedenheit an und für sich.

Damit soll aber nicht geleugnet werden, dass der hl. Cyprian, wie wir gleich sehen werden, im Streite über die Gültigkeit der Ketzertaufe einige Stellen der hl. Schrift unrichtig interpretierte, exegesierte und applicierte. Desgleichen dürften die oben näher skizzierten Abweichungen, die sich bei Cyprian gegenüber der Vulgata finden, die Annahme rechtfertigen, dass Cyprian, trotz einiger griechischen Rektionen, die hl. Schriften nicht erst selbst aus dem Griechischen ins Lateinische transferierte, sondern

sich einer schon vorhandenen lateinischen Übersetzung bediente. Ob dies nun die sogenannte Itala gewesen sei, das möchten wir einer weiteren Untersuchung vorbehalten.

Verwertung des hl. Textes bei Cyprian.

1. Der hl. Cyprian ist eine durchaus praktische Natur und schreibt zu praktischen Zwecken; darum ist von vorneherein anzunehmen, dass seine Verwendung des hl. Textes der neutestamentlichen Bücher — wie auch der alttestamentlichen — eine nüchterne, einfache, natürliche sei. Und dies ist auch fast durchgehends der Fall, besonders in den drei Büchern adversus Judaeos und in der Schrift ad Fortunatum. Auch in der Erklärung des Gebetes des Herrn, der einzigen, wenn man so sagen darf, offiziellllen exegetischen Arbeit Cyprians liebt er eine durchaus reale, nur hie und da mystische Interpretation.

   Selbstverständlich sind moralische Anwendungen unter Festhalten des Verbalsinnes sehr häufig, da ja die Schriften Cyprians grösstenteils moralischen Inhaltes sind.

2. Gerne nimmt Cyprian seine Beispiele aus der hl. Schrift. So zeigt er in sehr schöner Weise in der Schrift de mortalitate [1], wie sich der Gerechte, der aus dem Glauben lebt, nach dem Beispiele des greisen Simeon nach dem Tode sehnt; denn tunc (est) servis Dei pax, tunc libera, tunc tranquilla quies, quando de istis mundi turbinibus extracti sedis et securitatis aeternae portum petivimus, quando expuncta hac morte ad immortalitem venimus. illa est enim nostra

[1]) c. 3 p. 298.

pax, illa fida tranquillitas, illa stabilis et firma securitas. Ebenso wird in der Schrift de opere et eleemosyna [1]) an der Wiedererweckung der Tabitha bewiesen, welch' grosse Kraft und welch' hohe Verdienstlichkeit der Barmherzigkeit und den guten Werken zukomme. In der gleichen Schrift wird [2]) an dem von Christus selbst belobten Verhalten der Witwe am Opferkasten [3]) gezeigt, dass es beim Almosengeben vor allem auf die Gesinnung ankommt, nicht auf den hohen Wert des Gegebenen; dass auch die Armen Almosen geben sollen; dass dies um so mehr die Reichen thun müssen, und endlich dass der, welcher sich der Armen erbarmt, sich Gott selbst zum Schuldner macht; denn Almosen nennt Christus selbst dona (munera) Dei.

3. Mystische und allegorische Erklärungen finden sich an manchen Stellen. In der Schrift de cathol. eccl. unit. [4]) wird [5]) der ungenähte Rock Christi als ein Typus für die Einheit der Kirche verwertet. In der Erklärung des Vaterunsers nimmt Cyprian in der zweiten Bitte regnum tuum = regnum caeleste und auch = Christus [6]); bei der nächstfolgenden Bitte wird caelum = anima und terra = corpus genommen, so dass der Wille Gottes geschehe vom ganzen Menschen, von dessen Leib und dessen Geist, die gegenseitig tagtäglich im Kampfe liegen. Doch kann nach Cyprian der Zusatz sicut in caelo et in terra auch so verstanden werden, dass der Wille Gottes geschehe wie an den Gläubigen, so auch an den Ungläubigen, so dass letztere anfangen esse caelestes ex aqua et spiritu nati. [7]). Von der vierten Bitte sagt Cyprian selbst [8]): quod potest et spiritaliter et simpliciter intelligi; panis ist demnach = Christus (eucharistia) und = victus cotidianus.

---

[1]) cap. 6 pag. 377, 378. — [2]) cap. 15 pag. 384 und 385. — [3]) Luc. 21, 3, 4. — [4]) pag. 7. — [5]) Joh. 19, 23, 24. — [6]) pag. 276. — [7]) pag. 279, 280. [8]) cap. 18 p. 280.

Andere gleichfalls mystische Auslegungen der hl. Schrift können wir übergehen, weil sie sich bei anderen Kirchenvätern und Kirchenschriftstellern finden.

4. In dem Streben, die Ketzertaufe als ungiltig darzuthun, beruft sich der hl. Cyprian hauptsächlich auf zwei Punkte:

   a) es gibt nur eine Taufe in der einen Kirche Jesu Christi; denn nur in der Kirche gibt es Sündenerlass; Taufe aber ist Sündenerlass; Sündenerlass können aber nur jene geben, die den hl. Geist haben. Die Ketzer haben den hl. Geist nicht; also können sie auch nicht giltig taufen;

   b) Taufe und Mitteilung des hl. Geistes sind unzertrennbar mit einander verbunden. Die Häretiker können aber den hl. Geist nicht mitteilen, weil sie ihn nicht haben; also ist die von ihnen gespendete Taufe ungiltig.

In diesem Streite über die Wirkungen der von den Ketzern gespendeten Taufe schrieb der hl. Cyprian einige Briefe, hauptsächlich die Briefe 69—76 (incl.).[1] Zur Verteidigung seiner Ansicht führt er in diesen Briefen einige Stellen des neuen Testamentes an, die er teils richtig, teils schief, teils unrichtig exegesierte. Darauf näher einzugehen, haben wir keinen Grund, da durch die schiefe und unrichtige Interpretation der benützten Stellen der Wortlaut des Textes selbst nicht alteriert erscheint.

5. Wir können uns kurz fassen: Die natürliche, einfache, reale wie auch mystische Erklärung der hl. Schrift bei Cyprian beweisen mehr als zur Genüge, dass eine essenzielle Divergenz des hl. Textes nicht vorliegt. Formelle und materielle Prüfung des vorhieronymianischen Textes, wie er dem hl. Cyprian vor-

---

[1] pag. 749—833.

lag, mit dem jetzigen Vulgata-Text ergibt die für uns Katholiken so erfreuliche Thatsache essentieller Übereinstimmung; sie rechtfertigt, wenn man von einem Beschluss eines ökumenischen Concils so sagen darf, den Beschluss des Tridentinums sess. 4. de edit. et usu sac. libr.:

> sacrosancta synodus statuit et declarat, ut ipsa vetus et vulgata editio, quae longo tot saeculorum usu in ipsa ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, praedicationibus et expositionibus pro authentica habeatur.

Inhalt.

W. Gärtner's Buchdruckerei, Bamberg.